

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU'NA GÖRE
HAKEM SÖZLEŞMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ELİF ASENA ASLAN

ANKARA 2020

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU'NA GÖRE
HAKEM SÖZLEŞMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ELİF ASENA ASLAN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. FİKRET EREN

ANKARA 2020

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı çerçevesinde Elif Asena ASLAN tarafından hazırlanan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 08.01.2020

Tez Adı: Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Hakem Sözleşmesi

Tez Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı - Soyadı, Kurumu)

İmza

Prof. Dr. Fikret EREN – Başkent Üniversitesi (DANIŞMAN)

Doç. Dr. Zeynep İpek YÜCER – Başkent Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ünsal DÖNMEZ – Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

.....
.....
.....

ONAY

Prof. Dr. İpek KALEMCİ TÜZÜN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Tarih: ... / ... / .....

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 20/01/2020

Öğrencinin Adı, Soyadı: Elif Asena ASLAN
Öğrencinin Numarası: 21610363
Anabilim Dalı: Özel Hukuk Anabilim Dalı
Programı: Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Fikret EREN
Tez Başlığı: Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Hakem Sözleşmesi

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 78 sayfalık kısmına ilişkin, 22/11/2019 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 16'dır. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih: 20/01/2020

Prof. Dr. Fikret EREN

TEŞEKKÜR

Bu alıŐma, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı bünyesinde, Sayın Prof. Dr. Fikret EREN danıŐmanlıđında hazırlanmıŐtır.

Lisans eğitimim ve yüksek lisans eğitimim süresince öğrencisi olmaktan onur duyduğum, değerli Hocam Sayın Prof. Dr. Fikret EREN'e, yüksek lisans tez danıŐmanlıđımı kabul ederek, değerli zamanını ayırdığı ve tüm çalıŐmam süresince sabır ve ilgi ile, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlanmama imkan sağladığı için kendisine teŐekkürü bir borç bilirim.

ÇalıŐmamda emeği geçen ve yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Zeynep İpek Yücer Hocama teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimine birlikte baŐlama cesareti bulduğum ve en zor günleri birlikte geçirdiğim Gözde Sevil YaŐar'a, yardımları için iek Sabahat algın, Mustafa Kaan Ceyhan ve Elif akıcı'ya teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan ve beni daha iyiye teŐvik eden, hiçbir desteğini esirgemeyen sevgili annem Gönül Aslan ve babam Bahadır Aslan'a, ağabeyim Burak Aslan ve Selcen Aslan'a sevgi ve destekleri için teŐekkürlerin en büyüğünü sunarım.

ÖZET

Elif Asena Aslan, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Hakem Sözleşmesi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Mahkeme yargılamasına benzer niteliklere sahip, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından en önemlisi tahkim yargılamasıdır. Tahkim, taraflar arasında mevcut veya ileride doğabilecek uyuşmazlıkların, mahkemeler yerine, tarafların iradeleri ile belirlenme imkânı bulunan, alanında uzman, bağımsız kişiler aracılığı ile çözümlenmesini sağlayan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yoludur. Devlet mahkemelerine kıyasla, daha az zaman ve masraf ile uyuşmazlığın sona erdirilmesine imkân tanıyan tahkim yargılaması, özellikle uluslararası ticaretin artması ile daha da önem kazanmıştır.

Farklı ülke mevzuatlarında ve uygulamalarında uzun yıllardan beri bulunan tahkim yargılaması, ülkemizde ancak 2001 yılında kabul edilen 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununda ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda düzenlenmiştir.

Tahkim, bir yargılama faaliyeti olması nedeniyle, esasen usul hukukunun konusudur. Nitekim ülkemiz doktrinde tahkim, genellikle usul hukukunda değerlendirilmiş ve maddi hukuk alanında çok az yer edinmiştir. Tahkim süreci, yargılamanın yürütülmesi ile görevli hakemlerin seçimi ile başlar. Tahkim sürecinde, tahkim yoluna başvuran taraflar ile hakemler arasındaki hukuki ilişki, doğrudan maddi hukukun konusudur. Bu hukuki ilişki, özel hukuk kurallarına tabi, bağımsız bir sözleşme ile tespit edilmektedir. Bu sözleşme, hakem sözleşmesi olarak adlandırılmaktadır. Buna göre, tahkim hukukunda tahkim anlaşmasının yanı sıra, hakem sözleşmesi de yer almaktadır.

Hakem sözleşmesi, tahkim sözleşmesi ve yargılaması ile yakından ilişkili ancak bağımsız bir sözleşmedir. Hakem sözleşmesinin, ayrı hüküm ve sonuçları bulunan bir sözleşme olduğu doktrinde görüş birliği ile kabul edilmektedir. Taraflar, tahkim sözleşmesi ile aralarında mevcut veya ileride doğabilecek uyuşmazlıkların, hakemler aracılığı ile çözümlenmesi

konusunda bir anlaşmaya varmaktadırlar. Tarafların tahkim sürecine başvurmalarını zorunlu kılan halin başlangıcıyla, taraflar ve hakemler arasında kurulacak hakem sözleşmesi devreye girmektedir.

Uygulamada genellikle, tahkim yargılamasına başvuran taraflar ile hakemler arasında yazılı bir sözleşme yapılmamaktadır. Hakemlerin görevleri, hak edecekleri ücretleri, yetkileri gibi konular, mevzuatta düzenlenen görev belgesi ile belirlenmektedir. Ancak taraflar ile hakemlerin, hak ve yükümlülükleri, sorumlulukları gibi konular ne tahkim sözleşmesinde ne görev belgesinde düzenlenmektedir. Bu gibi hususların açıkça ve tarafların serbest iradesi ile belirlenmesi için, hakem sözleşmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Hakem sözleşmesi, en az tahkim sözleşmesi, yargılaması ve buna ilişkin usul kuralları kadar, önemli bir hukuki meseledir. Buna rağmen, doktrinde çok az sayıda çalışmaya konu edilmiştir. Bu çalışmamızın amacı, tahkim sözleşmesinin tarafları ile yargılamayı yürütmekle görevli hakem veya hakemler arasındaki, hukuki ilişkinin düzenlendiği hakem sözleşmesinin detaylı bir biçimde incelenmesidir.

Tahkim hukuku, özellikle milletlerarası tahkim ve kurumsal tahkim alanları ile oldukça geniş kapsamlıdır. Çalışmamız, hakem sözleşmesi, milli tahkim kapsamında 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile ve ad-hoc tahkim hükümleri ile sınırlandırılmıştır. Bununla birlikte, Milletlerarası Tahkim Kanunu ile paralel düzenlemelerde ve uluslararası tahkim kurumlarının kuralları çerçevesinde, zaman zaman kurumsal tahkim ve milletlerarası tahkimden bahsedilmiştir. Bu amaçla, milli hukuk kapsamında, öncelikle hakem sözleşmesinin tanımı ve unsurları ile maddi hukuktaki yerinin tespiti anlatılmaya çalışılmıştır. Hakem sözleşmesinin usul hukukunda veya maddi hukukta açıkça düzenlenmemiş olması nedeniyle, hukuki niteliği tartışmalıdır. Bu kapsamda, hakem sözleşmesinin, maddi hukuka tabi bir özel hukuk sözleşmesi olduğu görüşünün kabulü ile, borçlar hukuku kapsamında hukuki niteliği ve diğer sözleşmeler ile ilişkisi incelenmiştir.

Sonrasında, hakem sözleşmesinin tarafları ve usul hukuku düzenlemeleri ile paralel olarak hakem sözleşmesinin kuruluşu ile hakem veya hakem kurulunun seçimi konuları ele alınmıştır.

Çalışmamızın bir sonraki bölümünde tahkim sözleşmesinin tarafları (uymazlık tarafları) ile seçilen hakem veya hakem kurulu üyelerinin karşılıklı yükümlülükleri ve hakları inceleme konusu yapılmıştır.

Son olarak, hakem sözleşmesinin sona ermesi, hakemlerin hukuki sorumluluğu ve reddi halleri incelenmiştir.

Tüm bu incelemeler neticesinde, uymazlık tarafları ile hakemler arasında yapılan hakem sözleşmesinin, kuruluşundan sona ermesine kadar, ulusal maddi hukuk kapsamında değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hakem, Hakem Sözleşmesi, Tahkim

ABSTRACT

Elif Asena Aslan, Arbitrator Agreement In Accordance With Code Of Civil Procedure, Başkent University, Institute of Social Sciences, Master in Civil Law with Thesis

Arbitration is the most important alternative dispute resolution method that is similar to the court proceedings. Arbitration is an alternative dispute resolution method that enables existing or future disputes between the parties to be solved through independent and expert persons that are determined by the will of the parties. In comparison to state courts, arbitration proceedings, which allows the settlement of disputes with less time and expense, have become even more important, especially with the increase of international trade.

Arbitration proceedings, which have existed in different country regulations and practices for many years, have only been regulated in our country in the International Arbitration Act no. 4686 adopted in the year 2001 and in the Code of Civil Procedure no. 6100.

Arbitration, as it is a judicial activity, is essentially the subject of procedural law. As a matter of fact, the arbitration in our country's doctrine is generally evaluated in procedural law and has little place in the field of substantive- law. However, in the arbitration process that begins with the selection of the arbitrators responsible for the execution of the proceedings, the legal relationship between the parties applying for arbitration and the arbitrators is directly a matter of substantive law. This legal relationship is determined by an independent contract, subject to the rules of private law. This contract is called the arbitrator agreement. Accordingly, arbitration law includes an arbitration agreement as well as an arbitrator agreement.

The arbitrator agreement is closely related to but independent from the arbitration agreement and proceedings. By the consensus in the doctrine, it is accepted that the arbitrator agreement is a contract with separate provisions and consequences. With the arbitration agreement, the parties agree to settle any disputes between themselves that are present or may arise in the future through arbitrators. However, with the beginning of the situation which

obliges the parties to apply to arbitration, the arbitrator agreement, which will be established between the parties and the arbitrators, becomes initiated.

In practice, there is generally no written agreement between the parties applying to the arbitration proceedings and the arbitrators. Issues such as the duties of the arbitrators, the salaries they will be entitled to, and their powers are determined by the certificate of incumbency issued in the legislation. However, the rights and obligations as well as the responsibilities of the parties and the arbitrators are regulated neither in the arbitration agreement nor in the certificate of incumbency. In order to determine such matters clearly and with the free will of the parties, an arbitrator agreement is required.

Arbitrator agreement is an important legal issue, which is just as important as the arbitration agreement, its proceedings and the relevant rules of procedure. In spite this, it has been subject to very few studies within the doctrine. The purpose of this study is to examine in detail the arbitrator agreement in which the legal relationship between the parties of the arbitration agreement and the arbitrator or arbitrators tasked with conducting the proceedings.

Due to the scope of arbitration law being very broad, especially in the scope of international arbitration and institutional arbitration, this study has been limited to Code of Civil Procedure no. 6100 and the provisions of ad-hoc arbitration and the arbitrator agreement were examined mainly within the scope of national arbitration. However, institutional arbitration and international arbitration have been mentioned from time to time in parallel with the International Arbitration Law and within the framework of the rules of the international arbitration institutions.

For this purpose, within the scope of national law, firstly the definition and elements of the arbitrator agreement and the determination of its place in the substantive law have been explained. The legal nature of the arbitrator agreement is controversial as it is not explicitly regulated in procedural or substantive law. In this context, with the acceptance of the opinion that the arbitrator agreement is a private law contract subject to substantive law, the legal nature of the agreement within the framework of law of obligations and its relationship with other contracts were examined.

Afterwards, in parallel with the parties of the arbitrator agreement and the regulations of the procedural law, the establishment of the agreement and the selection of the arbitrator or arbitral tribunal were discussed.

In the next part of our study, the mutual obligations and rights of the parties to the arbitration agreement (the parties to the dispute) and the selected arbitrator or members of the arbitral tribunal were examined.

Finally, issues such as the termination of the arbitrator agreement, the legal liability of the arbitrators and the recusation of arbitrators were examined.

As a result of all these investigations, the arbitrator agreement between the parties to the dispute and the arbitrators was evaluated, from its establishment and until its termination, under national substantive law.

Key Words: Arbitrator, Arbitrator Agreement, Arbitration

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: HAKEM SÖZLEŞMESİNİN TANIMI, UNSURLARI VE HUKUKİ NİTELİĞİ	4
I. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN TANIMI VE UNSURLARI.....	4
II. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ	5
III. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN MADDİ HUKUKTAKİ YERİ.....	7
A. Hizmet Sözleşmesi Görüşü	7
B. Eser Sözleşmesi Görüşü	10
C. Vekâlet Sözleşmesi Görüşü.....	11
D. Kendine Özgü (<i>Sui Generis</i>) Sözleşme Görüşü.....	13
İKİNCİ BÖLÜM: HAKEM SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI VE HAKEM SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI	15
I. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI	15
A. Hakem	16
B. Uyuşmazlığın Tarafları.....	20
II. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI.....	21
A. Öneri (İcap).....	21
B. Kabul	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: HAKEM SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ VE HAKEMLERİN SEÇİMİ	25
I. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ	25
II. HAKEMLERİN SEÇİMİ	26
A. Hakemlerin Seçiminde Önemli Kriterler.....	27
B. Hakemlerin Seçim Usulü	28
C. Hakem Seçiminde Görevli ve Yetkili Mahkeme	32
D. Hakem Seçiminde Yargılama Usulü.....	32
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: HAKEMLERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ, HAKLARI VE SORUMLULUĞU.....	35
I. HAKEMLERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	35
A. Yargılamanın Usulüne Uygun Olarak Yürütülmesi ve Karar Verme Yükümlülüğü	35
B. Şahsen İfa Yükümlülüğü	38
C. Sadakat ve Sır Saklama Yükümlülüğü	40
D. Bilgi Verme ve Teslim Yükümlülüğü	42
E. Özen Yükümlülüğü	44
F. Tarafların İradesine Uyuma ve Eşit Davranma Yükümlülüğü.....	46
G. Tarafsız ve Bağımsız Davranma Yükümlülüğü	48
II. HAKEMLERİN HAKLARI	50
A. Ücret Hakkı.....	50
B. Masrafların Ödenmesini Talep Etme Hakkı	54
C. Avans Talep Etme Hakkı.....	55
D. Dayanışma Talep Etme Hakkı	56
E. Zararların Tazminini Talep Etme Hakkı	57
F. Manevi Haklar	58
III. HAKEMLERİN SORUMLULUĞU.....	58
BEŞİNCİ BÖLÜM: HAKEM SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ, HAKEMLERİN REDDİ, ÇEKİLMESİ VE USULÜ.....	60
I. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ	60
A. Hakem Sözleşmesinin Usul Kurallarına Uygun Olarak Sona Ermesi	61

B. Tahkim Süresinin Dolması	62
C. İfanın İmkânsızlaşması	63
D. Hakem Sözleşmesinin Taraf İradeleriyle Sona Ermesi	64
II. HAKEMLERİN REDDİ VE ÇEKİLMESİ.....	65
A. Hakemlerin Reddi ve Çekilmesi Usulü	68
B. Hakemlerin Reddi ve Çekilmesinin Sonuçları.....	69
SONUÇ	71
KAYNAKÇA	74

KISALTMALAR

AAA	: American Arbitration Association (Amerikan Tahkim Derneği)
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Article	: Madde
Av.K.	: 1136 sayılı Avukatlık Kanunu
AY.	: Anayasa
B.	: Baskı
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
CIETAC	: China International Economic and Trade Arbitration Commission (Çin Uluslararası Ekonomi ve Ticaret Tahkim Komisyonu)
CMK	: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
IBA	: International Bar Association (Uluslararası Barolar Birliği)
ICC	: International Chamber of Commerce (Uluslararası Ticaret Odası)
ICSID	: International Centre for Settlement of Investment Disputes (Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi)
İBK	: İctihadı Birleştirme Kurulu
İSTAC	: İstanbul Tahkim Merkezi
K.	: Karar
LCIA	: London Court of International Arbitration (Londra Uluslararası Tahkim Mahkemesi)
m.	: madde
MTK	: 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SCC	: Stockholm Chamber of Commerce (Stockholm Ticaret Odası)

TBB	: Türkiye Barolar Birliği
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
UNCITRAL	: United Nations Commission on International Trade Law (Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu)
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
yuk.	: yukarıda

GİRİŞ

Günümüzde, gerek ülke çapında gerek ülkeler arası ticari faaliyetler hızla artmakta ve gelişmektedir. Bu gelişmelere bağlı olarak, özellikle ticari hayatta, pek çok uyuşmazlık ve sorun da artmaktadır. Özellikle ticaret hayatında, sorunların daha hızlı, az masraflı ve kolay yoldan çözümü büyük önem arz etmektedir. Buna karşılık devlet mahkemeleri, bu uyuşmazlıkların giderilmesinde yetersiz kalmaktadır. Mahkeme kararlarına karşı başvuru kanun yolları da düşünüldüğünde, bir davanın kesin olarak sonuçlandırılması çok uzun yıllar sürmektedir. Bu süreçte, taraflar uzun süren yargılamalar nedeniyle maddi ve manevi olarak yıpranmakta ve kayıplara uğramaktadır. Ayrıca ülkemizde yargılamaların aleni yürütülmesi nedeniyle, taraflar, ticari sırlarının ifşası, itibarın zedelenmesi gibi birçok tehlike ile de karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle, ulusal ve uluslararası uyuşmazlıkların daha kolay ve hızlı bir şekilde çözümü için birtakım yenilikler gerekmektedir.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından olan tahkim yargılaması, bu ihtiyaçları karşılayabilen bir yargılama türüdür. Tahkim yargılaması ile uyuşmazlık, alanında uzman, bağımsız ve tarafsız üçüncü kişiler aracılığı ile çözüme kavuşturulmaktadır. Tahkim yargılaması gizlilik içinde yürütülür. Yargılamayı yürütmekle görevli hâkim veya hakimler kurulu, uyuşmazlık taraflarınca seçilir. Böylece taraflar, ortak iradeleri ile belirlenen uyuşmazlık konusunda uzman kişiler aracılığı ile uyuşmazlığın kısa süre içinde sona erdirilmesi imkânına sahip olurlar.

Tahkim yargılamasının, ad-hoc tahkim ve kurumsal tahkim olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Ad-hoc tahkimde, hakemlerin seçimi ve uygulanacak usul, uyuşmazlık taraflarınca bizzat belirlenmektedir. Kurumsal tahkimde ise, taraflarca seçilen tahkim kurumlarının kuralları esas alınır. Milletlerarası uyuşmazlıklara konu tahkim, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu ile düzenlenmiştir. İç (yerel) tahkim kuralları ise, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile belirlenmiştir. Çalışmamızda esas olarak hakem sözleşmesinin maddi hukuktaki yeri inceleme konusu yapılacaktır. Bu nedenle usul hukuku ve milletlerarası hukukun konusunu oluşturan kurumsal tahkim ve milletlerarası tahkim kurallarına detaylı yer verilmeyecektir.

Taraflar, mevcut veya ileride doğabilecek uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözümlenmesi için ayrı bir sözleşme yapabilecekleri gibi, mevcut sözleşmeye, bu hususa ilişkin bir madde de ekleyebilirler. Ayrı bir sözleşme yapılması halinde yapılan sözleşme “tahkim sözleşmesi” olarak adlandırılmaktadır. Taraflar arasındaki sözleşmeye, madde eklenmesine ise “tahkim şartı” adı verilmektedir. Tahkim sözleşmesi veya tahkim şartı ile, uyuşmazlığın mahkeme yargılaması yerine tahkim yargılaması ile çözüme kavuşturulması, uyuşmazlığa uygulanacak hukuk kuralları ve yargılama yeri gibi konular belirlenir. Ancak taraflar ile uyuşmazlığı çözüme ulaştıracak hakemler arasındaki ilişkinin düzenlenmesi için başka bir sözleşmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sözleşme hakem sözleşmesidir.

Hakem sözleşmesi ile, hakem veya hakemlerin seçimi, reddi, taraflar ile hakem veya hakemler arasındaki ilişki, bunların hukuki durumları ile karşılıklı hak ve yükümlülükleri, hakemlere ödenecek ücret gibi konular açıklığa kavuşturulur. Böylelikle, tahkim yargılaması sırasında oluşabilecek sorunların engellenmesi veya çözümlenmesi sağlanır.

Çalışmamızda, ilk bölümde hakem sözleşmesinin tanımı, unsurları ve hukuki niteliği incelenecektir. Hakem sözleşmesinin hem usul hukukuna hem maddi hukuka dair unsurlar taşıması, bu sözleşmenin hukuki niteliğinin tespitini zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte hakem sözleşmesinin maddi hukuk sözleşmesi olarak kabulü halinde ise, hangi borçlar hukuku sözleşme türü olarak nitelendirileceği bir başka tartışma konusu yaratmaktadır. Bu nedenle çalışmamızın ilk bölümünde esas olarak hakem sözleşmesinin hukuki niteliğinin tespiti yapılmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde, hakem sözleşmesinin tarafları ve sözleşmenin kuruluşu izah edilecektir. Hakem sözleşmesi de her sözleşme gibi, tarafların serbest ve ortak iradesi ile kurulur. Ancak, sözleşmenin meydana getirilme aşamasındaki öneri ve kabul şekilleri ile bu aşamaların sonuçlarına, çalışmamızın bu bölümünde detaylıca yer verilecektir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde hakem sözleşmesinin şekli ile taraflarca seçilecek hakem veya hakemlerin seçim usullerinden söz edilecektir. Hakem sözleşmesinde tarafların irade serbestliği esas olmakla birlikte, taraflarca herhangi bir usul kararlaştırılmamış olması veya kararlaştırılan usule rağmen hakem teşkilinin sağlanamaması hallerinde hakem seçiminin ne şekilde yapılacağı izah edilecektir.

Dördüncü bölümde, hakem sözleşmesinin taraflarının karşılıklı hakları ve yükümlülükleri, hakemler üzerinden anlatılmaya çalışılacaktır. Her sözleşmede olduğu gibi, hakem sözleşmesinde de, bir tarafın hakları, diğer tarafın yükümlülüklerini oluşturmaktadır. Bu nedenle, çalışmamızda bu konu, “hakemlerin yükümlülükleri” ve “hakemlerin hakları” olmak üzere iki alt bölümde incelenecektir. Ayrıca, bu bölümde, hakemlerin sözleşme ile belirlenen yükümlülüklerini yerine getirmemeleri veya eksik ya da hatalı yerine getirmeleri halinde doğacak sonuçlar, bir başka deyişle, hakemlerin sorumluluğu anlatılacaktır.

Çalışmamızın beşinci ve son bölümünde ise hakem sözleşmesinin sona erme halleri ile hakemlerin reddi konularına yer verilecektir. Hakem sözleşmesinin sona erme sebepleri ve bunların tahkim yargılaması üzerindeki sonuçlarının tartışılması oldukça önemlidir. Bununla birlikte, bazı hallerde hakem sözleşmesinin sona ermesine sebebiyet verebilen hakemlerin reddi konusu da detaylıca anlatılacaktır. Ret sebepleri, ret usulü ve hakemlerin reddinin sonuçları mevzuat hükümleri ve doktrindeki görüşler ışığında değerlendirilecektir.

Özetle, çalışmamızda, ülkemizde henüz yoğun bir uygulama alanına sahip olmamakla birlikte, milletlerarası uyuşmazlıklarda sıklıkla uygulanan tahkim yargılamasında, taraflar ve hakemler arasındaki ilişkiyi düzenleyen hakem sözleşmesinin, güncel usul hukukumuz kapsamında değerlendirilmesi yapılmaya çalışılacaktır. Mevzuatta hakem sözleşmesine ilişkin düzenlemeler oldukça azdır ve bu sözleşmenin içeriği genellikle tarafların iradesine bırakılmıştır. Ülkemizdeki uygulamanın nadir ve halen gelişmekte oluşu sebebiyle, doktrin ve yargısal içtihatlardaki yorumlar da yeterli değildir. Bu nedenle, çalışmamızda, hakem sözleşmesinin hukuki niteliğinin tespiti, kuruluşu, taraflarının karşılıklı hak ve yükümlülükleri gibi konuların, maddi hukuk çerçevesinde değerlendirilmesi ile bu sözleşmenin şekli, sona ermesi, hakemlerin seçimi ve reddi gibi usul hukukuna ilişkin konuların açıklanması amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAKEM SÖZLEŞMESİNİN TANIMI, UNSURLARI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

I. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN TANIMI VE UNSURLARI

Hakem sözleşmesi, tahkime konu olan uyuşmazlığın tarafları ile hakem veya hakemler arasında kurulan, tarafların hak ve yükümlülükleri ile tahkim yargılamasının esaslarını düzenleyen bir maddi hukuk sözleşmesidir. Bu sözleşme ile hakem veya hakemler uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasını üstlenirken taraflar ise bu edimin karşılığında belirli bir ücret ödemeyi borçlanırlar¹.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, bir kararında hakem sözleşmesini, aşağıdaki şekilde tanımlamıştır: “*Hakem sözleşmesi, tahkim sözleşmesinin taraflarıyla hakem veya hakemler arasında yapılan, taraflar arasındaki hak, yükümlülük gibi maddi hukuka ve usule ilişkin hukuki ilişkilerin usul hukuku ve özel hukuk hükümlerinin esas alınarak düzenlendiği, hakem yargılamasının esas ve usullerinin belirlendiği bir sözleşmedir*”².

Bu tanımlardan hareketle hakem sözleşmesinin unsurlarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- (i) Hakem sözleşmesi, hakem ile taraflar arasında kurulan bir özel hukuk sözleşmesidir.
- (ii) Hakem sözleşmesi, hakemlerin yargılama yetkisinin temelini oluşturur³.
- (iii) Hakem sözleşmesi ile, hakem, yargılama faaliyetini şahsen yerine getirme borcunu sürekli olarak üstlenir.

---

¹ TAŞKIN, Alim: Hakem Sözleşmesi, 2. B., Ankara 2005, s. 8; PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet: Medeni Usul Hukuku, Ankara 2013, s. 1070; PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, İstanbul 2019 (Ders Kitabı), s. 595; BURDURLU, Özlem: Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakem Sözleşmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2016, s. 9.

² Yargıtay HGK, 19.03.2003, E. 2003/15-142, K. 2003/182, bkz. www.kazanci.com, (E.T. 05.11.2017).

³ Yargıtay 15. HD, 01.07.2004, E. 2004/1508, K. 2004/3700, bkz. www.kazanci.com, (E.T. 27.11.2017); Yargıtay 15. HD, 18.06.2003, E. 2003/2780, K. 2003/3307, bkz. www.kazanci.com, (E.T. 27.11.2017).

- (iv) Taraflar, hakemin yerine getirdiği yargılama faaliyetine karşılık bir ücret ödeme borcu altına girerler.
- (v) Hakem sözleşmesi, hukuki niteliği itibariyle karşılıklı edimleri içeren, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir.

II. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Uyuşmazlığın tarafları ile seçilecek hakem veya hakemler arasında kurulacak hakem sözleşmesinin hukuki niteliğinin tespiti oldukça önemli bir konudur. Doktrinde, hakem sözleşmesinin maddi hukuk sözleşmesi mi, yoksa usul hukuku sözleşmesi mi olduğu yönünde görüş birliği bulunmamaktadır.

Hakem sözleşmesinin maddi hukuka ilişkin bir sözleşme olarak kabul edilmesi halinde, sözleşmeye ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde, sözleşmede hüküm bulunmayan hallerde özel hukuk hükümleri uygulanır. Buna karşılık, hakem sözleşmesinin bir usul hukuku sözleşmesi olarak değerlendirilmesi halinde, uyuşmazlığın çözümü ve/veya boşlukların doldurulması için usul hukuku kurallarına başvurulur⁴.

Hakem sözleşmesi, uyuşmazlığın tarafları ile hakem veya hakemler arasında, tahkim yargılamasının esas ve usullerinin belirlenmesi amacıyla, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde yapılır. Bu bakımdan uyuşmazlığın tarafları, özel hukuk alanında mevcut kısıtlamalar dışında, hakemlerini serbestçe tayin edebilirler. Taraflar, sözleşmenin şeklini ve hükümlerini serbestçe belirleme imkânına sahip olduğu için, hakem sözleşmesi, hukuki niteliği itibariyle öncelikle borçlar hukuku hükümlerine tâbi, bir maddi hukuk sözleşmesidir⁵. Ancak, hakem sözleşmesi, esas olarak, tahkim yargılamasını yürütecek hakemlerin seçimi amacıyla yapılır. Bu yönüyle, hakem sözleşmesinin de tahkim sözleşmesi gibi, usul hukukuna ilişkin hüküm ve sonuçlar doğuran bir sözleşme olduğu savunulmaktadır⁶.

---

⁴ TAŞKIN, s. 24.

⁵ KURU, Baki: Medeni Usul Hukuku, İstanbul 2015, s. 730; KURU, Baki; İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2019 (Ders Kitabı), s. 673. ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder/ AYVAZ TAŞPINAR, Sema/ HANAĞASI, Emel: Medeni Usul Hukuku, Ankara 2019, s. 792.

⁶ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 1071; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Ders Kitabı, s. 596; KORUCU, Yavuz: Tahkim: Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre, Ankara 2015, s. 52.

Sözleşmenin, tahkim yargılaması nedeniyle usul hukukuna ilişkin sonuçlar doğurduğu görüşünü savunan yazarlara rağmen, hakem sözleşmesinin, salt bir usul hukuku sözleşmesi olarak kabulü mümkün değildir. Hakem sözleşmesi, TBK’da düzenlenen vekâlet ve hizmet sözleşmeleri gibi sözleşmelerle oldukça benzer özellikler taşımaktadır. Bununla birlikte, sözleşmede düzenlenmeyen hususların bulunması halinde, bu boşluklar, borçlar hukuku kuralları uyarınca doldurulmaktadır. Bu nedenle, hakem sözleşmesinin, bir maddi hukuk sözleşmesi olarak nitelendirilmesi gerekmektedir. Nitekim, Alman hukukunda da hakem sözleşmesinin, medeni hukuk kurallarına tabi olduğu ve bu nedenle salt maddi hukuk sözleşmesi olduğu kabul edilmektedir⁷.

Doktrinde hakem sözleşmesinin, tarafların hak ve borçlarını düzenleyen sözleşmesel niteliğinin yanı sıra, tahkim yargılamasına ilişkin hükümler de içermesi nedeniyle, karma sözleşme olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır⁸. Hakemin asli yükümlülüğü, tahkim yargılaması sonucunda mahkeme kararları gibi icra edilebilen bir hüküm kurmaktır. Bu bakımdan, hakemin faaliyetinin bir usuli işlem olarak değerlendirilmesi mümkün görünse de sözleşmenin kuruluşu, şekli ve içerdiği hak ve yükümlülükler bakımından, hakem sözleşmesinin maddi hukuk sözleşmesi olduğu kabul edilmelidir. Bununla birlikte, HMK’da düzenlenen, hakemin seçimi ve reddi gibi usule ilişkin hükümler emredici nitelikte değildir. Bu nedenle, tarafların serbest iradeleri ile, seçim usulünü belirleme ve usulde değişiklik yapma imkânları bulunmaktadır. Usul hükümlerinin aksini kararlaştırabilme hususunda taraflara tanınan serbestlik, hakem sözleşmesinin, maddi hukuk sözleşmesi olduğu görüşünü desteklemektedir.

Taraflar arasındaki hukuki ilişkinin temelini oluşturan sözleşmenin, niteliğinin belirlenmesi oldukça önemli ve hatta zorunludur. Bu nitelendirmeye bağlı olarak, sözleşmeye uygulanacak hukuk belirlenir. Şüphesiz ki, bu kural, hakem sözleşmesi bakımından da geçerlidir. Hakem sözleşmesi, öncelikli olarak bir özel hukuk sözleşmesi olup, borçlar hukukunun genel hükümlerine tâbidir. Borçlar hukukunun, tüm sözleşmeler açısından geçerli olan sözleşme özgürlüğü (TBK m. 26) ve kesin hükümsüzlük (m. 27) gibi genel hükümleri, hakem sözleşmesi bakımından da uygulama alanı bulmaktadır. Ancak, bu kuralın bir istisnası,

---

⁷ ÜSTÜNDAĞ, Saim: Medeni Yargılama Hukuku Cilt I-II Yerel Mahkemelerde Yargılama Kanun Yolları ve Tahkim, İstanbul 1997, s. 958; TAŞKIN, s. 23.

⁸ TAŞKIN, s. 24, 25.

kamu düzenidir. Zira, kamu düzeni ile ilgili konularda hakem sözleşmesi yapılamaz⁹. Genel hükümler çerçevesinde, taraflar, hakem sözleşmesinin içeriği; kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı ve konusu imkânsız olmaması şartıyla serbestçe belirleyebilirler.

Hakem sözleşmesi, borçlar hukukuna ait genel hükümler dışında, HMK m. 407 vd.'nda yer alan, tahkime ilişkin emredici nitelikteki hükümlere de uygun olmalıdır; çünkü hakem sözleşmesi, tahkim sözleşmesinin yerine getirilmesini sağlar¹⁰. Bu nedenle, hakem sözleşmesinin, yargılama yetkisinin asıl kaynağını oluşturan tahkim sözleşmesinden bağımsız olarak düşünülmesi mümkün değildir¹¹.

III. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN MADDİ HUKUKTAKİ YERİ

Hakem sözleşmesinin bir maddi hukuk sözleşmesi olarak kabulünden sonra, özel nitelikleri de değerlendirilerek, borçlar hukukundaki yeri belirlenmelidir. Zira, hakem sözleşmesine uygulanacak kurallar ve sözleşmede boşlukların olması halinde, bu boşlukların hangi kurallarla doldurulacağı, bu nitelendirmeye göre belirlenecektir.

Hakemin asli edim borcunun, bir işgörme borcu olduğu konusunda uyuşmazlık bulunmamaktadır. Zira, hakemin sözleşme gereği üstlendiği edim, fikri bir işgörme faaliyetidir¹². Borçlar hukukunda işgörme edimi içeren sözleşmeler başlıca; hizmet sözleşmesi, eser sözleşmesi ve vekâlet sözleşmesidir¹³. Hakem sözleşmesinin ise, bu sözleşmelerden hangisi ile nitelendirileceği, doktrinde tartışmalıdır. Bu konuda savunulan görüşleri, dört ana başlıkta değerlendirmek mümkündür.

---

⁹ Yargıtay 13. HD, 26.09.1974, E. 1974/2385, K. 1974/2161, www.kazanci.com, (E.T. 02.01.2017).

¹⁰ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 1071; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Ders Kitabı, s. 596.

¹¹ PETEK, Ömer Faruk: Hakem Sözleşmesi Uyarınca Hakemin Hak ve Yükümlülükleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2015, s. 14.

¹² TAŞKIN, s. 26.

¹³ EREN, Fikret: Borçlar Hukuku, Özel Hükümler, Ankara 2019 (Borçlar Özel Hükümler), s. 541.

A. Hizmet Sözleşmesi Görüşü

Hizmet sözleşmesi, TBK m. 393'te hizmet sözleşmesi, "... işçinin işverene bağımlı olarak belirli veya belirli olmayan süreyle işgörmeyi ve işverenin de ona zamana veya yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği sözleşme" olarak tanımlanmıştır. Buna göre hizmet sözleşmesi; iki tarafa borç yükleyen, ivazlı (karşılıklı), sürekli ve işçinin kişiliğine bağlı bir sözleşmedir. Hizmet sözleşmesinin tarafları, işgörme edimini üstlenen işçi ve buna karşılık ücret ödeme borcu altında bulunan işverendir. İşçi, işgörme edimini, belirli veya belirsiz bir süre ile işverene ve işverenin talimatlarına bağımlı olarak yerine getirir. Buna göre hizmet sözleşmesinin, i) işgörme, (ii) bağımlılık, (iii) zaman ve (iv) ücret olmak üzere dört ana unsuru bulunmaktadır¹⁴.

Eser sözleşmesinden farklı olarak, hizmet sözleşmesinde işçi, bir edim sonucu borçlanmaz, yalnız işgörme faaliyetini yerine getirmekle yükümlüdür. İşçinin bu faaliyeti, bedensel bir çalışma olabileceği gibi zihinsel, fikri bir çalışma da olabilir. Sözleşme süresi ister belirli süreli ister belirsiz süreli olsun, işçinin işgörme edimi sürekli bir edimdir. Bunun sonucu olarak, işçi, sözleşme ile belirlenen zaman ve sürenin tamamını, sözleşme konusu faaliyetini yerine getirmeye ayırmakla yükümlüdür. İşçi, bu faaliyeti karşısında, işveren tarafından ödenecek belirli bir ücrete hak kazanır. Ancak, hizmet sözleşmesinin en belirgin ve ayırt edici unsuru bağımlılık unsurudur. Bu bakımdan, işçi, işgörme edimini, işverenin emir ve talimatlarına bağlı olarak yerine getirir. Bununla birlikte, işçi, tüm mesaisini ve çalışma gücünü işverenin emrinde tutmakla yükümlüdür. Bu nedenle, işçi, yerine getirdiği iş kapsamında, işverenin daima denetimi altında olup, işverenin, işçiden hesap sorma hakkı bulunmaktadır¹⁵.

Hizmet sözleşmesinin içerdiği işgörme edimi ve ücret ödeme borcu, hakem sözleşmesinde de yer almaktadır. Hakem sözleşmesi ile hakemin üstlendiği edim, mevzuatta yer alan kurallar ışığında, tahkim yargılamasının yerine getirilmesidir. Bu kapsamda, hakem, yargılama edimi sonunda, belirli bir sonucu üstlenmez. Dolayısıyla hakem, yargılama faaliyeti sonunda, tarafların talepleri doğrultusunda bir karar vermek zorunda değildir¹⁶. Bu bakımdan, hakem sözleşmesinin, hizmet sözleşmesinin unsurlarını taşıdığı kabul edilebilir. Ancak, hizmet sözleşmesinin ana unsuru olan "*işverene bağımlılık*" unsuru, hakem sözleşmesinde yer

¹⁴ EREN, Borçlar Özel Hükümler, s. 542.

¹⁵ SENYEN KAPLAN, Emine Tuncay: Bireysel İş Hukuku, Ankara 2019, s. 157 vd.

¹⁶ TAŞKIN, s. 26.

almamaktadır. Üstelik işverene bağımlılık unsuru, hakem sözleşmesinin hukuki niteliği ile de kesinlikle bağdaşmaz. Hakemler, tahkim sürecini, tarafların emir ve talimatlarına bağlı olmaksızın, objektif ve bağımsız olarak yönetmekle yükümlüdürler¹⁷.

Alman hukukunda, hakem sözleşmesinin, ivazlı (karşılıklı) yapılması halinde hizmet sözleşmesi; ivazsız (karşılıksız) yapılması halinde ise vekâlet sözleşmesi olarak nitelendirilmesi gerektiği savunulmaktadır¹⁸. İsviçre hukukunda, hakem sözleşmesinin, vekâlet sözleşmesi veya vekâlet sözleşmesine benzer nitelikte olduğu; ancak sözleşme ivazlı (ücret karşılığı) ise hizmet sözleşmesi olduğunu savunan görüşler bulunmaktadır¹⁹. Aynı görüş, hukukumuzda da gerek doktrinde gerek Yargıtay nezdinde destek bulmuştur²⁰. Ancak, hakem sözleşmesi, hizmet sözleşmesinin en ayırt edici unsuru olan “*bağımlılık unsuru*” içermemektedir. Bu nedenle, hakem sözleşmesinin hukuki niteliğinin, hizmet sözleşmesi olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Hakem sözleşmesinin, vekâlet sözleşmesi yönünden değerlendirilmesine ise çalışmamızın devamında yer verilmiştir.

Hakem, tarafların emir ve talimatları ile bağlı değildir; aksine yargılama faaliyetini yerine getirirken, tarafsız ve bağımsız davranmakla yükümlüdür. Bu kapsamda, tarafların, hakeme, yargılama faaliyetinin ne zaman ve nasıl gerçekleştirileceği, hakemin uyuşmazlık hakkında ne kadar süre ile çalışacağı gibi konularda talimat vermesi mümkün değildir. Hakem, tahkim sürecine hazırlanma ve dosya üzerinde çalışma süresini serbestçe tayin eder²¹. Bu bakımdan, hakem üstelendiği işgörme edimini yerine getirirken tüm çalışma gücü ve zamanını, mevcut uyuşmazlığa ve uyuşmazlığın taraflarına ayırmak zorunda değildir. Mahkemelere kıyasla tahkim yargılamasının en önemli ayrıcalıklarından biri, yargılamayı yürütecek hakem veya hakemlerin, uyuşmazlık konusunda uzman kişiler arasından seçilebilmesidir. Örneğin, inşaat sözleşmesinden kaynaklanan bir uyuşmazlıkta, inşaat mühendisinin veya kredi borcuna ilişkin bir anlaşmazlık için bankacının hakem olarak seçilmesi mümkündür. Ancak, bu halde, seçilen kişinin, kendi mevcut mesleğini ve mesaisini bırakarak, tüm zamanın ve emeğini hakemlik görevine ayırması taraflarca talep edilemez ve bu, hakemden beklenemez²².

---

¹⁷ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 1071; KURU, Baki/ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2014, s. 808; BURDURLU, s. 20.

¹⁸ ÜSTÜNDAĞ, s. 958; TAŞKIN, s. 27.

¹⁹ TAŞKIN, s. 26; ARSLAN/YILMAZ/AYVAZ TAŞPINAR/HANAĞASI, s. 792.

²⁰ KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 806.

²¹ TAŞKIN, s. 27.

²² TAŞKIN, s. 28.

Tarafların, hakeme ve tahkim yargılamasına müdahalede bulunması, hakem sözleşmesinin hukuki niteliği ile bağdaşmaz. Nitekim hakemin üstlendiği asli borç, yargılama faaliyetinin hukuka uygun bir biçimde yürütülmesidir. Faaliyetin yürütülmesi ve bunun sonunda verilecek kararın, tarafların denetim ve talimatlarından bağımsız olarak yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, hakem sözleşmesinin, hizmet sözleşmesi olarak nitelendirilmesi uygun değildir.

B. Eser Sözleşmesi Görüşü

TBK m. 470’te eser sözleşmesi, “*yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi, iş sahibinin de bunun karşılığında bir bedel ödemeyi üstlendiği sözleşme*” olarak tanımlanmıştır. Eser sözleşmesi; iki tarafa borç yükleyen, ivazlı (karşılıklı), ani edimli bir sözleşmedir. Eser sözleşmesinin tarafları, iş sahibi ve yüklenicidir. Yüklenici, sözleşme ile belirlenen eseri meydana getirmekle yükümlü olup, iş sahibi ise, yüklenicinin edimine karşılık bir bedel öder. Eser sözleşmesinin ana unsuru, “eser” unsurudur. Bu bakımdan yüklenici, iş sahibine karşı sözleşme ile belirlenen eseri meydana getirmeyi, başka bir deyişle bir sonucu üstlenmektedir²³.

Eser sözleşmesinde, yüklenici ile iş sahibi ortak bir sonuçta anlaşır ve yüklenici şahsen bir eser meydana getirme borcu altına girer. Hakem sözleşmesinde ise hakem, tahkim yargılamasını adil ve dürüst bir şekilde yürütmekle yükümlüdür. Hakem, yargılama faaliyeti sonunda, taraflar arasındaki uyuşmazlığı nihai olarak sona erdiren bir karar verir. Hakem sözleşmesini, bir eser sözleşmesi olarak nitelendiren görüş, bu temelden hareket etmektedir. Başka bir deyişle, hakemin, tarafların talebi doğrultusunda, uyuşmazlığı kesin olarak sona erdiren kararı, eser niteliğinde kabul edilmektedir. Avusturya hukukunda, hakem sözleşmesi, eser sözleşmesi olarak nitelendirilmektedir²⁴.

İsviçre ve Alman hukukunda olduğu gibi, Türk hukukunda da eser sözleşmesinin konusunun hem maddi hem manevi (zihinsel) eserlerden oluşabileceği kabul edilmektedir. Ancak bu durum, hakem sözleşmesinin eser sözleşmesi olarak nitelendirilmesi için bir gerekçe değildir. Zira, hakemin yargılama faaliyeti zihinsel bir iş görme edimi olmakla birlikte, yargılama sonunda verilen kararın, bir eser olarak kabulü kanımızca mümkün değildir. Taraflar,

²³ EREN, Borçlar Özel Hükümler, s. 591 vd.; TAŞKIN, s. 29.

²⁴ TAŞKIN, s. 29.

hakemden, yapılan yargılama sonucunda, talepleri doğrultusunda, uyuşmazlığı kesin olarak sona erdirecek bir karar vermesini istemektedir. Ancak, hakem, yargılama sonunda, bu taleplerin dışında bir karar verebilir. Hatta hakemin verdiği karar, usul hukukuna veya maddi hukuka aykırı bir karar da olabilir²⁵. Hakem kararının doğruluğu, öznel nitelikte olup; hakem, verdiği kararın içeriğinden sorumlu tutulamaz²⁶. Bu nedenle hakem, tarafların talepleri ile bağlı olmadığı gibi, uyuşmazlığı nihai olarak sona erdiren, doğru ve hukuken geçerli bir karar verme edimini de borçlanmamaktadır. Hakemin asli edimi, tahkim sürecini, usule uygun bir biçimde yerine getirmektir.

Vekâlet sözleşmesinde de, hakem sözleşmesinde de kişisel (şahsi) edim yükümlülüğü ön planda bulunmaktadır. Ancak, tahkim yargılamasının yürütülmesi ve sonuçlandırılması için tarafların da katkı sağlaması gereklidir. Eser sözleşmesinde ise iş sahibinin eserin yapımına herhangi bir katkı sağlama durumu söz konusu değildir²⁷.

Eser sözleşmesinde, iş sahibi, eserin kendisine tesliminden sonra, sözleşmeye uygunluğunu denetlemek ve eserde ayıpların bulunması halinde yükleniciye bildirmekle yükümlüdür. Buna karşılık, hakem kararlarının, taraflarca denetlenmesi veya bir eksiklik ya da hata halinde düzeltilmesinin talep edilmesi mümkün değildir. Bu bakımdan, eser sözleşmesinde yer alan yüklenicinin ayıptan sorumluluğu hükümlerinin, hakem sözleşmesinde uygulama alanı bulunmamaktadır²⁸. Açıklanan bu nedenlerle, hakem sözleşmesinin hukuki niteliği, eser sözleşmesi ile bağdaşmamaktadır.

C. Vekâlet Sözleşmesi Görüşü

Hakem sözleşmesinin niteliği bakımından, doktrinde en baskın görüş; vekâlet sözleşmesi görüşüdür. Nitekim, Yargıtay'ın taraflar ile hakem arasındaki ilişkinin, vekâlet ilişkisi olduğu yönünde kararları mevcuttur²⁹.

---

²⁵ Bu halde, hakem kararlarının iptali yoluna gidilir. Bkz. TAŞKIN, s. 225 vd.

²⁶ TAŞKIN, s. 29.

²⁷ PETEK, s. 11.

²⁸ TAŞKIN, s. 30, 31.

²⁹ KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 806; Yargıtay 15. HD, 15.06.1989, E. 1989/1023, K. 1989/2841, www.kazanci.com, (E.T. 21.11.2017); bkz. yuk. dipnot. 2; DAYINLARLI, Kemal: HUMK'da düzenlenen ihtiyari İç Tahkim, Ankara 2004, s. 42.

Roma hukukuna göre vekâlet sözleşmesi (*mandatum*), herhangi bir ücret karşılığı olmaksızın, vekilin, vekil eden adına, iyiniyet, sadakat ve özen yükümlülükleri çerçevesinde, iş ve işlemlerde bulunmasıdır. Roma hukukunda vekilin yaptığı işi hatır gereği ve karşılıksız yaptığı düşünülürdü³⁰. Ancak bu düşünce günümüzde değişikliğe uğramıştır.

TBK m. 502’de vekâlet sözleşmesi, “*vekilin vekâlet verinin bir işini görmeyi veya işlemi yapmayı üstlendiği bir sözleşme*” olarak tanımlanmıştır. Vekâlet sözleşmesi, ücret borcu üstlenilmişse iki tarafa borç yükleyen, aksi halde yalnız vekile asli edim yükleyen, ilke olarak ivazsız (karşılıksız), sürekli sözleşme benzeri bir sözleşmedir³¹. Vekâlet sözleşmesinin tarafları, vekâlet veren ve vekildir. Vekil, vekâlet verenin iradesi doğrultusunda ve onun yararına bir işgörm borcu altına girer. Vekâlet sözleşmesinin ana unsuru; vekil tarafından görülecek işin, vekâlet veren yararına görülmesidir. Bu nedenle, vekâlet sözleşmesi, başkası yararına işgörm sözleşmesi olarak da tanımlanmaktadır³².

TBK m. 502/II’de yer alan “*Vekâlete ilişkin hükümler, niteliklerine uygun düştükleri ölçüde, bu Kanunda düzenlenmemiş olan işgörm sözleşmelerine de uygulanır.*” hükmü uyarınca, işgörm edimi içeren tüm isimsiz sözleşmeler bakımından, vekâlet sözleşmesi hükümlerinin uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak, hükmün bu şekilde geniş yorumlanması, karma tipli sözleşmelerle, kendine özgü sözleşmeler bakımından doktrinde eleştirilmektedir. İsviçre Federal Mahkemesi, eski tarihli kararlarında, TBK m. 502/II hükmünün, sadece kanunda düzenlenmiş sözleşmeler bakımından uygulanacağını; buna karşılık, kendine özgü veya karma yapıda sözleşmeler hakkında uygulanmayacağını kabul etmekte idi. Ancak, Mahkeme’nin bu görüşü sonradan değişikliğe uğramıştır. Buna göre, taraflarca akdedilen karma ve/veya kendine özgü yapıda isimsiz işgörm sözleşmelerine, vekâlet sözleşmesi hükümlerinin uygulanacağı savunulmaktadır³³.

Esasen vekâlet sözleşmesinin amacı, vekâlet verenin temsili ve menfaatlerinin korunmasına yöneliktir. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi, tahkim yargılamasında hakemler

---

³⁰ **TAHİROĞLU, Bülent:** Roma Borçlar Hukuku, İstanbul 2018, s. 246 vd; **BURDURLU**, s. 22; **EMİROĞLU Haluk:** Roma Hukukunda Vekâlet Sözleşmesi (Mandatum) ve Hukuk İşlemlerde Temsil, AÜHFD, C. 52, S. 1, Ankara 2003, s. 105-106.

³¹ Vekâlet sözleşmesi, ilke olarak ivazsız (karşılıksız) bir sözleşmedir. Roma Hukukundan kaynaklanan, vekâlet sözleşmesinin ivazsız olması geleneği, TBK’da da korunmuştur. TBK m. 502/III “*Sözleşme veya teamül varsa vekil, ücrete hak kazanır.*” hükmüne yer vermiştir. Ancak, gelişen ve değişen şartlarla, vekâlet sözleşmesi, günümüzde ivazlı bir sözleşme haline gelmiştir. Bkz. **EREN**, Borçlar Özel Hükümler, s. 706 vd.

³² **TANDOĞAN, Haluk:** Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, İstanbul 2010, s. 362-363.

³³ **EREN**, Borçlar Özel Hükümler, s. 714-715.

tarafsız ve bağımsız olmakla yükümlüdür. Dolayısıyla taraflar hakeme herhangi bir emir ve talimat veremez. Bu bakımdan, hakem sözleşmesinde, hakemin bir tarafın menfaatini gözetmesi veya iradesini yansıtması mümkün olmadığından, hakem sözleşmesi bu yönü ile vekâlet sözleşmesinden ayrılmaktadır.

Alman hukukunda kabul gören ve hukukumuzda da yer bulan bir görüş, hakem sözleşmesinin ivazsız yapılması halinde vekâlet sözleşmesi olarak nitelendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ancak, bu görüş vekâlet ilişkisinin ivazsız olmasına dayanır. Nitekim, Alman hukukunda Roma hukukunun etkisi ile vekâlet sözleşmeleri ivazsız sözleşmeler olarak kabul edilmektedir. Ancak, Türk-İsviçre hukukunda vekâlet sözleşmesinde vekilin edimine karşılık belirli bir ücret belirlenmesi mümkündür³⁴. Başka bir deyişle, hukukumuzda vekâlet sözleşmesi ivazlı olarak da kurulabileceği için bu görüşün kabulü isabetli değildir.

D. Kendine Özgü (*Sui Generis*) Sözleşme Görüşü

Hakem sözleşmesinin hukuki niteliği ile ilgili son görüş, hakem sözleşmesinin kanunda düzenlenen sözleşme tiplerinden herhangi biri ile açıklanamadığından hareketle, kendine özgü (*sui generis*) bir sözleşme olduğu görüşüdür. Doktrinde bir özel hukuk sözleşmesi olan hakem sözleşmesinin, yargısal nitelik taşıması bakımından, atipik bir sözleşme olduğu ve kendine özgü bir sözleşme olduğu görüşü savunulmaktadır³⁵. Bu görüşün dayanağı hakem sözleşmesinin; yukarıda açıklandığı üzere hizmet, vekâlet ve eser sözleşmelerine olan benzerliklerine rağmen, esasına ilişkin farklılıklarıdır. Hakem sözleşmesinin, bahsi geçen işgörme sözleşmelerinden biri ile nitelendirilmesi, hakemin faaliyetinin eksik değerlendirilmesi sonucunu doğurur. Örneğin, hakem sözleşmesinin, hizmet sözleşmesi olarak kabulü halinde, vekâlet sözleşmesine benzer özelliklerin uygulanması mümkün olmaz.

Hakem, yalnız taraflara bir hizmet sunmamakta, aynı zamanda bir yargılama faaliyeti yürütmektedir. Bu yönü ile hakem sözleşmesi usule ilişkin sonuçları doğurmakla birlikte aynı zamanda kamusal bir nitelik içermektedir³⁶. Bu bakımdan, hakem taraflar arasındaki

---

³⁴ PETEK, s. 10.

³⁵ HATEMİ, Hüseyin/SEROZAN, Rona/ARPAÇI, Abdülkadir: Borçlar Hukuku: Özel Bölüm, İstanbul 1992, s. 54-55.

³⁶ BURDURLU, s. 26.

uyuşmazlığı çözüme kavuştururken, kamu düzenini korumaya yönelik yargılama ilkelerini de dikkate almaktadır³⁷. Bu faaliyetlerini yerine getirirken de hakem, vekâlet ve hizmet sözleşmelerinin aksine, taraflardan bağımsız hareket etmelidir.

Hakem sözleşmesi bünyesinde barındırdığı hem maddi hukuk hem de usul hukukuna ilişkin nitelikleri ve yargılama faaliyeti için olmazsa olmaz bağımsızlık unsuru ile kendine özgü yapıda bir özel hukuk sözleşmesidir. Nitekim, İsviçre Federal Mahkemesi de, bir kararında, hakem sözleşmesinin, kendine özgü bir sözleşme olduğunu kabul etmiştir³⁸. Ancak hakem sözleşmesinin hukuki niteliğinin, kendine özgü sözleşme olarak kabulü halinde, hakem veya hakem kurulu ile taraflar arasındaki hak ve yükümlülüklerin belirlenmesi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Anılan TBK m. 502/II uyarınca, niteliklerine uygun düştükleri ölçüde, Kanunda düzenlenmemiş işgörme sözleşmelerine, vekâlete ilişkin hükümlerin uygulanacağı açıktır. Esasen vekilin, vekâlet verenin menfaatine hareket etme yükümlülüğü haricinde, hakem sözleşmesinin hukuki niteliği, vekâlet sözleşmesi ile oldukça benzer yapıdadır. Hakem sözleşmesinin taraflarının, karşılıklı hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesinde, Borçlar Kanunu'nun vekâlet sözleşmesine ilişkin düzenlemeleri esas yol gösterici olmaktadır. Bu bakımdan hakem sözleşmesinin hukuki niteliğini, vekâlet sözleşmesi benzeri bir kendine özgü sözleşme olarak değerlendirmek mümkündür.

---

³⁷ PETEK, s. 13.

³⁸ TAŞKIN, s. 34.

İKİNCİ BÖLÜM

HAKEM SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI VE HAKEM SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI

I. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

Hakem sözleşmesi, iki taraflı bir hukuki işlemdir. Sözleşmenin taraflarından birini, yargılama faaliyetini yerine getirecek olan hakem/hakemler oluşturur. Diğer tarafı ise, tahkim yargılamasının tarafları, bir başka deyişle, aralarında uyuşmazlık bulunan kişiler oluşturur. Tahkim sözleşmesinin tarafları, ortak hak ve yükümlülükler sahip olarak, hakem sözleşmesinin diğer tarafında birlikte yer almaktadır. Tahkim sözleşmesinin taraflarının veya belirlenen hakemlerin sayısında meydana gelen değişme, hakem sözleşmesinin iki taraflı bir hukuki işlem olma niteliğini etkilemez³⁹.

Tahkim yargılaması faaliyetini yürütecek olan hakem birden fazla olabilir. HMK m. 415 uyarınca, taraflar tek sayı olması kaydıyla, hakem sayısını belirlemede serbesttir. Hakem sayısının tek sayı olma zorunluluğu yargılama sonucunda verilecek olan kararın oyçokluğu ile alınmasını sağlamak içindir. Tahkim yargılaması birden fazla hakem ile gerçekleştirilecek ise, hakem kurulunun varlığından söz edilir. Bu halde, uyuşmazlığın tarafları ile her bir hakem arasında, ayrı bir hakem sözleşmesi kurulması şarttır. Hakemler kurulu üyelerinin hepsi için geçerli tek bir hakem sözleşmesinin yapılması mümkün değildir. Zira, hakem kurulunu oluşturan hakemler arasında, herhangi bir sözleşme ilişkisi bulunmamaktadır. Hakem kurulunda yer alan hakemler, taraflarla diğer hakemler arasında yapılan hakem sözleşmesinde, üçüncü kişi konumundadır⁴⁰. Bu nedenle, taraflar, her bir hakem ile, kendine özgü hüküm ve şartlar içerecek şekilde ayrı sözleşme yapmalıdır⁴¹.

---

³⁹ TAŞKIN, s. 149.

⁴⁰ PETEK, s. 68.

⁴¹ BURDURLU, s. 11.

A. Hakem

Hakem, tahkim sürecini ve yargılama faaliyetini başından sonuna kadar yürüterek taraflar için nihai ve bağlayıcı kararı veren; bu nedenle de sözleşmedeki en önemli rolü üstlenen taraftır. Yargılamanın objektif ve bağımsız olarak ilerlemesi, sonunda adil ve hukuka uygun bir karara ulaşılması için hakem seçimi oldukça önemlidir.

Hakemler, yargılama yapma yetkisine sahip olması ve karar merci konumunda bulunması nedeniyle, hakimlere benzemektedirler. Ancak, hakemler, hâkimlerden farklı olarak herhangi bir resmi sığata sahip değildirler. Bununla birlikte, mahkeme yolunu seçen tarafların, hâkimi seçme imkânı bulunmamasına rağmen, tahkim yargılamasında hakemler, tarafların serbest iradesi ile seçilir⁴². Nitekim, bu durum, tahkim yargılamasının mahkemelere kıyasla tercih edilmesinin en önemli nedenlerindedir. Zira taraflar, mevcut anlaşmazlığın çözümü için, uyuşmazlığın içeriği ve tekniği hakkında uzman kişileri karar merci olarak seçebilme imkânına sahiptir.

HMK m. 416 uyarınca uyuşmazlığın taraflarına, hakemleri serbestçe tayin edebilme imkânı tanınmıştır. Anılan maddede açıkça öngörülmemesine rağmen, hakemlerin şahsi nitelikleri yönünden bazı sınırlamalar getirilmiştir. Hakemler, yalnız gerçek kişilerden seçilebilir. Doktrinde tüzel kişilerin de hakem olarak seçilebileceği ve hakemlik faaliyetini, organları vasıtasıyla ifa edebileceği hakkında bir görüş bulunmaktadır⁴³. Ancak, bu görüşe katılmak mümkün değildir. Tüzel kişiliği haiz kurum, yalnız hakemin içinde bulunduğu bir organ olup, hakem sözleşmesinde, hakem sıfatıyla yer alamaz⁴⁴. Dolayısıyla, tüzel kişilerin hakem olarak seçilmesi mümkün değildir⁴⁵. Bununla birlikte, hakemlerin sözleşme gereği şahsi edimi zorunlu kılan bir borç altına girmeleri için fiil ehliyetine sahip olmaları şarttır. Buna göre, ayırt etme gücüne sahip ve ergin olan, kısıtlı olmayan kişiler hakem olarak seçilebilir⁴⁶.

Taraflarca seçilecek hakemlerin uyruklarına ilişkin hukukumuzda açık bir düzenleme yer almamaktadır. Hakemlerin, T.C. vatandaşı olması hakkında bir zorunluluk

---

⁴² KURU, s. 730-731; KURU, Ders Kitabı, s. 674; ARSLAN/YILMAZ/AYVAZ TAŞPINAR/HANAĞASI, s. 792.

⁴³ DAYINLARLI, s. 42-43.

⁴⁴ TAŞKIN, s. 66.

⁴⁵ KURU, s. 731; KURU, Ders Kitabı, s. 674; ARSLAN/YILMAZ/AYVAZ TAŞPINAR/HANAĞASI, s. 792.

⁴⁶ TAŞKIN, s. 61-62.

öngörülmediğinden, başka ülke vatandaşlarının hakem olarak seçilebileceği sonucuna varılabilir. Nitekim, tahkim yargılamasının genel amaç ve hedefleri düşünüldüğünde, aksi durumun kabulü mümkün değildir. YHGK'nun 20.06.1973 tarih ve 1973/147 E. ve 1973/529 K. sayılı kararında, yabancı bir hakemin seçilmesinin hukuk kurallarımıza aykırı olmadığı belirtilmiştir⁴⁷.

Taraflarca seçilmiş hakemin; ölüm, kısıtlanma gibi nedenlerle fiil ehliyetini kaybetmesi veya başkaca herhangi bir nedenle hakemlik yapamayacak duruma gelmesi halinde, hakem sözleşmesi, geçersiz hale gelir. Yargıtay'ın 07.07.1981 tarihli bir kararında taraflarca seçilmiş hakemin; hakemliği kabul etmesi, istifa etmesi, ölmesi veya hakemlik yapamayacak durumda olması halinde, tahkim sözleşmesinin de hükümsüz kalacağı savunulmaktadır⁴⁸. Ancak, bu görüşe katılmak mümkün değildir. Tahkim sözleşmesi, taraflar arasındaki sözleşmeden veya sözleşme dışı bir ilişkiden kaynaklanan uyuşmazlıkların tamamının ya da bir kısmının çözümünü hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yapılan bir anlaşmadır. Hakem sözleşmesinin herhangi bir nedenle hükümsüz hale gelmesi tarafların tahkim yoluna başvurmadan vazgeçtiği anlamına gelmez. Bu nedenle, taraflarca seçilen hakemin, hukuken veya fiilen görevini yerine getirmesine engel bir durumun ortaya çıkması halinde, belirlenen usule göre yeniden bir hakem seçimi yapılır ve seçilen hakem ile yeni bir sözleşme kurulur⁴⁹.

Anayasa'nın 140. maddesi ile Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 48. maddesinde hâkim ve savcıların kanunla belirlenenler dışında başka hiçbir resmi veya özel görev almalarına izin verilmeyerek, hakem olarak seçilemeyecekleri öngörülmüştür⁵⁰. Aynı husus, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 15. maddesinde, Anayasa Mahkemesi başkanı ve üyeleri bakımından da düzenlenmiştir. Ancak, bu kuralın bir istisnası bulunmaktadır. 3533 sayılı "*Umumi Mülhak ve Hususi Bütçelerle İdare Edilen Daireler ve Belediyelerle Sermayesinin Tamamı Devlete veya Belediye veya Hususi İdarelere Aid Daire ve Müesseseler Arasındaki İhtilafların Tahkim Yolile Halli Hakkında Kanun*"un 4. maddesinde tanımlanan uyuşmazlıkların, yüksek dereceli hukuk mahkemesi başkanı veya hâkimi tarafından, hakem sıfatıyla çözümleneceği düzenlenmiştir. Böylelikle de, hâkimlere,

---

⁴⁷ TAŞKIN, s. 69-70; DAYINLARLI, s. 43.

⁴⁸ Yargıtay 11. HD, 07.07.1981, E. 1981/2726, K. 1981/3508, www.kazanci.com, (E.T. 26.12.2017).

⁴⁹ TAŞKIN, s. 130.

⁵⁰ KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 731; KURU, s. 731; KURU, Ders Kitabı, s. 674; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 1077; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Ders Kitabı, s. 600; ARSLAN/YILMAZ/AYVAZ TAŞPINAR/HANAĞASI, s. 792, DAYINLARLI, s. 43.

belirtilen hallerde mahsus olmak üzere mecburi hakemlik görevi yüklenmiş bulunmaktadır. Ancak, kanunda düzenlenenler bu haller dışında, hâkimlerin ve savcılarının, ihtiyari hakemlik yapmalarına, tarafsızlık ilkesine ters düşeceği için izin verilmemiştir. Bu husus, bir Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında da açıkça yer almaktadır⁵¹.

3069 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliği İle Bağdaşmayan İşler Hakkında Kanun'un 2. maddesinde TBMM üyelerinin hakemlik yapamayacakları açıkça düzenlenmiştir. Bahsi geçenlerin haricindeki resmi görevliler veya devlet memurlarının, hakemlik faaliyetinde bulunup bulunamayacağı hususunda ise açık yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 28. maddesi ile, devlet memurlarının; TTK uyarınca tacir veya esnaf sayılmalarını gerektirecek bir faaliyette bulunmaları, ticaret ve sanayi müesseselerinde görev almaları, ticari mümessil veya ticari vekil veya kolektif şirketlerde ortak veya komandit şirkette komandite ortak olmaları, mesleki faaliyette veya serbest meslek icrasında bulunmak üzere ofis, büro, muayenehane ve benzeri yerler açmaları; gerçek kişilere, özel hukuk tüzel kişilerine veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ait herhangi bir iş yerinde veya vakıf yükseköğretim kurumlarında çalışmaları yasaklanmıştır. Anılan maddenin yorumunda, ad hoc tahkim ile kurumsal tahkim bakımından ayırım yapmak gerekmektedir. Memurların, gerçek ya da tüzel kişilere veya meslek kuruluşlarına ait işyerlerinde çalışmaları açıkça yasaklanmış olduğundan, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan kurumsal tahkim kuruluşlarında da çalışmaları yasaktır. Buna karşılık, ad hoc tahkimde, hakemin faaliyeti, TTK'da tanımlanan tacir veya esnaf sayılmayı gerektirecek nitelikte değildir. Bu nedenle memurların, ad hoc tahkimde, bireysel hakemlik yapmaları anılan yasağın dışında kalmaktadır⁵².

Buna karşılık, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu m.12 ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu m. 50 uyarınca avukatlar ve noterlerin hakemlik yapabilmesine imkân tanınmıştır⁵³. Alman hukukunda; hâkim, noter ve memurlara, geciktirici şarta bağlı olarak hakemlik teklifi yapılması

---

⁵¹ “hakimlerimizin, ayrıca iş yüklenmeleri, esas görevlerini aksatabileceği gibi taraflarla hakem arasındaki ilişkinin, özel hukuk anlamına giren hizmetle ilgili bir akit olması ve bu yüzden ücreti kapsamı yönünden de, hakimlerin hakemlik görevini kabul etmeleri doğru olmaz. Böyle bir durumda, hakimin belli kimselere karşı ruhi bir bağlılık altına girdiği yolunda bir kanı, sosyal çevrede yerleşebilir ki bu da, hakimlerin tarafsızlıklarına karşı bir takım kuşkular uyanmasına yer verebilir. Hakimlerin, gördüğü işin özel sosyal önemi dolayısıyla. Anayasada görevleri öngörülen, diğer bütün kimse veya organların hepsinden daha sıkı bir düzene bağlı tutulması gerekli olduğu göz önünde bulundurulursa, onların hakem olamamaları ile, insanlık haklarından ve özgürlüklerinden aşırı olarak yoksun kılınacakları yolundaki düşünceler, doğru görülemez.” 13.5.1964, E. 1964/1 K. 1964/3, www.kazanci.com, (E.T. 10.01.2019).

⁵² TAŞKIN, s. 72-73.

⁵³ KURU, s. 731; KURU, Ders Kitabı, s. 674; ARSLAN/YILMAZ/AYVAZ TAŞPINAR/HANAĞASI, s. 792.

mümkündür. Buna göre, kendisine teklif yapılan kişinin, bağlı olduğu resmi kurum/kuruluşun hakemlik görevine izin vermesi ile, geciktirici şart gerçekleşmiş ve hakem sözleşmesi kurulmuş olur⁵⁴. İsviçre hukukunda ise, hakimlerin yine Komisyon izni ile hakemlik yapmaları mümkün kılınmıştır. Diğer resmi görevliler ile memurların, mesai saatleri dışında, elde edilen gelirin belli bir miktarı aşmaması ve fazla zaman almaması koşulları ile hakemlik yapmalarına izin verilmiştir. Avusturya hukukunda ise, ülkemizde olduğu gibi, aktif olarak çalışan hâkimlerin, hakemlik yapamayacağı düzenlenmiştir⁵⁵.

Seçilecek hakemin, üçüncü kişi olması zorunludur. Buna göre uyuşmazlığın tarafları kendi hukuki uyuşmazlıklarında bizzat yapamayacağı gibi, tarafların vekilleri veya yasal temsilcileri de temsil olunan kişinin taraf olduğu yargılamada hakem olarak görev alamaz⁵⁶.

Tahkim süreci, hakem kurulu ile yürütülecek ise, kurulda görev yapacak hakemlerden en az birinin, kendi alanında beş yıl ve daha fazla kıdeme sahip bir hukukçu olması şarttır (HMK m. 416/1-d). Bu sınırlamanın amacı, yargılama ve karar aşamalarında, hukuki bir bilgi eksikliği yaşanmaması ve böylece olası hataların engellenmesidir⁵⁷.

Bahsedilenler dışında hakemlerin belirlenmesi hakkında başka bir hukuki sınırlama bulunmamaktadır. Ancak, taraflar, seçilecek hakemler için, sözleşmede ek nitelikler öngörebilirler. Örneğin, hakemlerin akademik unvan sahibi olması, hukukçu olması, belirli bir tecrübeye sahip olması veya teknik bir konuda uzman olması gibi nitelikler kararlaştırılabilir⁵⁸.

Yargılamanın birden fazla hakem ile yürütülmesi halinde, hakemler arasındaki ilişki, yasal olarak düzenlenmemiştir. Seçim usulü ne olursa olsun, hakemler arasında herhangi bir sözleşme ilişkisi bulunmamaktadır. Hakemler, aynı işi yapmak ile yükümlü, bu uğurda zorunlu⁵⁹ olarak birlikte çalışan kişilerdir. Yargılama faaliyetini gerçekleştirme hususunda ortak bir amaca sahip olan hakemler arasında, adi ortaklık ilişkisinin varlığı söz konusu değildir.

---

⁵⁴ TAŞKIN, s. 49.

⁵⁵ TAŞKIN, s. 70-71.

⁵⁶ KURU, s. 731; KURU, Ders Kitabı, s. 674; ARSLAN/YILMAZ/AYVAZ TAŞPINAR/HANAĞASI, s. 792.

⁵⁷ PETEK, s. 36.

⁵⁸ TAŞKIN, s. 73-74.

⁵⁹ Hakem sözleşmesi ile belirlenen hakemlerin birlikte faaliyette bulunmaları ve ortak çalışmalarını zorunludur. Aksi halde, hakemler, sözleşmeden doğan yükümlülüklerini ihlal etmiş sayılır (TAŞKIN, s. 50).

Bu nedenle, hakemler arasındaki zorunlu bağlantı, taraflar ile hakemler arasındaki ilişkiye ve hakem sözleşmesine dayanmaktadır⁶⁰.

B. Uyuşmazlığın Tarafları

Hakem sözleşmesinin diğer tarafını uyuşmazlığın tarafları, başka bir deyişle tahkim anlaşmasının tarafları oluşturmaktadır. Uyuşmazlığın tarafları, gerçek kişilerden oluşabileceği gibi, tüzel kişilerden de oluşabilir. Hakem sözleşmesinin tarafını oluşturacak uyuşmazlık tarafları hakkında, ehliyet bakımından bir sınırlama getirilmemiştir. Buna göre, tam ehliyetli gerçek kişiler yanında, sınırlı ehliyetli ve sınırlı ehliyetsiz gerçek kişilerin de hakem sözleşmesinin tarafı olma imkânı bulunmaktadır.

TMK m. 429’da sınırlı ehliyetli kişilerin, yasal danışman ile yapabileceği işler açıkça sayılmıştır. Bunların arasında tahkim veya hakem sözleşmesi yer almamaktadır. Bu bakımdan mevzuatta, izin şartının öngörülmediği düşünülebilir. Ancak, anılan maddede “dava açma ve sulh olma”, yasal danışmanın görüşünün alınması gereken işlerden sayılmıştır. Bu hükmün hakem sözleşmesi hakkında da kıyasen uygulanması gerekmektedir. Bu nedenle, sınırlı ehliyetli bir kişinin, hakem sözleşmesinin tarafı olması için yasal danışmanından onay alması gerekmektedir⁶¹. Sınırlı ehliyetsiz kişilerin hakem sözleşmesi yapmaları ise veli veya vasilerinin iznine tâbidir.

Hakem sözleşmesi yalnız hakem ile uyuşmazlığın tarafları arasında kurulur. İstisnai de olsa, uygulamada tarafların, hakem seçimi için üçüncü bir kişiyi veya kurumu yetkilendirdikleri görülmektedir. Taraflar adına hakem seçimi yapacak üçüncü kişiler, gerçek kişi veya tüzel kişi olabilir⁶². HMK hükümlerindeki zorunlu haller haricinde, taraflar hakem seçiminin mahkeme tarafından yapılması konusunda anlaşabilirler. Hakem seçimi için tarafların üçüncü bir kişi veya kurumu yetkilendirmesi, yetkilendirenleri sözleşmenin tarafı haline getirmez. Özellikle kurumsal tahkim türünde, hakem sözleşmesinin kurulmasında ve bazen idaresinde, tahkim merkezleri kritik rol üstlenmektedir. Tahkim merkezleri, tarafların talebi doğrultusunda ve belirli bir ücret karşılığında, hakem seçimi görevini üstlenmektedir.

---

⁶⁰ TAŞKIN, s. 50.

⁶¹ TAŞKIN, s. 62.

⁶² TAŞKIN, s. 125-126.

Ancak, tahkim merkezlerinin görevi yalnız bununla sınırlıdır ve sözleşmenin tarafı olmaları söz konusu değildir⁶³. Taraflarca, hakem seçimi konusunda üçüncü kişilerin yetkilendirilmesi ile taraflar ve üçüncü kişiler arasında bir vekâlet ilişkisi ortaya çıkar. Doktrindeki hâkim görüş uyarınca taraflar, üçüncü kişilere hakem seçimi hususunda temsil yetkisi verebilirler⁶⁴. Dolayısıyla, hakem seçimi için yetkilendirilen üçüncü kişiler, hakem sözleşmesinin tarafı değil; tarafların temsilcileridir.

II. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI

Hakem sözleşmesi de tıpkı diğer sözleşmeler gibi, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulur⁶⁵. Hakem sözleşmesinin ne şekilde yapılacağına ilişkin HMK veya diğer kanunlarda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Hakem sözleşmesinin kurulması herhangi bir şekle tabi değildir. Bu nedenle, taraflarca genel hükümler çerçevesinde, yazılı veya sözlü olarak serbestçe kurulabilir.

Kanunda belirli bir şekil şartı öngörülmediğinden, hakemin kendisine ulaşan öneriyi açık veya örtülü olarak kabul etme anı, sözleşmenin kurulma anını oluşturur. Hakemin açık kabul beyanı olmaksızın, göreve ilişkin faaliyette bulunmaya başlaması örtülü kabul olarak değerlendirilir. Alman hukukunda da hakem sözleşmesi için, şekil serbestisi öngörülmüş ve sözleşmenin kurulma anı hakemin hakemlik görevini kabul ettiği an olarak kabul edilmiştir⁶⁶.

Tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının oluşması, dolayısıyla da hakem sözleşmesinin kurulması için her şeyden önce uyumsuzluğun taraflarının öneride bulunması ve hakemin de bu öneriyi kabulü şarttır⁶⁷. Sözleşmenin temelini oluşturmaları bakımından, öneri (icap) ve kabul aşamalarının ayrı ayrı ele alınmasında fayda vardır.

---

⁶³ BURDURLU, s. 32-33.

⁶⁴ TAŞKIN, s. 132-134.

⁶⁵ EREN, *Fikret*: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2012 (Borçlar Genel Hükümler), s. 261, 275.

⁶⁶ TAŞKIN, s. 44.

⁶⁷ TAŞKIN, s. 44; PETEK, s. 28.

A. Öneri (İcap)

Öneri; bir tarafın sözleşme yapma isteğini karşı tarafa tek yanlı olarak sunduğu irade açıklamasıdır. Öneride, sözleşmenin esaslı unsurlarının bulunması ve önerinin açık, kesin ve belirli olması şarttır. Öneri, bunu yapan taraf için kesin ve bağlayıcı niteliktedir. Zira önerinin kabulü ile sözleşme kurulmuş olur⁶⁸.

Hakem sözleşmesinde, tarafların, hakeme sunacağı önerinin, hüküm ve sonuç doğurabilmesi için kesin ve belirli olması şarttır. Aksi halde hakem sözleşmesi geçersizdir⁶⁹. Aynı zamanda önerinin hakeme ulaşması gerekmektedir⁷⁰.

Birden çok hakemin tayin edilmesi halinde, taraflardan hangisinin öneride bulunduğu, hakem sözleşmesinin kurulması için önem taşımamaktadır. Hakemin öneriyi kabulü ile, hakem ile uyuşmazlığın her iki tarafı arasında sözleşme kurulmuş olur. Seçilen iki hakem tarafından, başkanlık görevini üstlenecek üçüncü hakemin belirlenmesi ile hakem sözleşmesi kurulmuş olur. Hakemin taraflarca anlaşarak tayin edildiği hallerde, sözleşmenin kurulma iradesini yansıtan önerinin geçerli olması için, uyuşmazlığın her iki tarafının da ayrıca teklifte bulunması gereklidir. Eğer taraflarca hakem tayini konusunda üçüncü bir kişiye veya kuruma yetki verilmiş ise, bu kişi veya kurumun yapmış olduğu öneri de geçerli bir öneri olarak değerlendirilir⁷¹.

Kendisine hakemlik önerisi yapılmamış bir kimsenin, hakemlik görevini ifa edebileceği yönündeki irade açıklaması ise, doktrinde öneriye davet olarak kabul edilmektedir⁷².

---

⁶⁸ EREN, Borçlar Genel Hükümler, s. 283.

⁶⁹ Yargıtay 15. HD, 09.04.1990, E. 1990/361, K. 1990/1677, www.kazanci.com, (E.T. 24.12.2017).

⁷⁰ TAŞKIN, s. 46.

⁷¹ TAŞKIN, s. 45-46.

⁷² TAŞKIN, s. 46.

B. Kabul

Kabul, karşı tarafın önerisine uygun olarak sözleşmenin meydana gelmesine kesin bir şekilde imkân sağlayan, tek taraflı bir irade açıklamasıdır. Kabul, hukuki niteliği itibariyle kurucu yenilik doğuran bir haktır. Bu nedenle, öneriyi yapan muhataba iletilmesi gerekmektedir. Kabul iradesinin, öneriyi bulunanlara açıklanması ile sözleşme hukuken kurulur ve tarafları bağlayıcı sonuçlar doğurur⁷³.

Kabul beyanının, öneriye uygun olması şarttır. Önerinin esaslı noktaların reddedilmesi, değiştirilmesi, genişletilmesi veya daraltılması hallerinde kabul değil, yeni bir öneri söz konusu olur⁷⁴.

Kabul beyanı da öneri gibi herhangi bir şekil şartına tabi değildir. Kabul iradesinin açık veya örtülü olarak açıklanması ile sözleşme kurulur. Hakem, kabul iradesini, taraflara yazılı veya sözlü olarak açıkça iletebileceği gibi, yargılamaya ilişkin faaliyete başlayarak da ortaya koyabilir. Buna göre, hakemin; uyuşmazlığa ait bilgi ve belgeleri talep etmesi, duruşma günü tespiti, avans talebi gibi yargılamaya ilişkin işlemlerde bulunması kabul beyanı olarak değerlendirilir⁷⁵.

Kendisine öneri yöneltilen hakemlerin, bu öneriyi, örtülü olarak kabulü de mümkündür. TBK m. 6'da "*Öneren, kanun veya işin özelliği ya da durumun gereği açık bir kabulü beklemek zorunda değilse, öneri uygun bir sürede reddedilmediği takdirde, sözleşme kurulmuş sayılır.*" düzenlemesi yer almaktadır. Buna göre, önerinin açıkça reddedilmesi gereken hallerde, öneride bulunulanın susması, kabul beyanı olarak değerlendirilir ve sözleşme kurulmuş sayılır. Kanunun cevap verme yükümlülüğünü düzenlediği sözleşme tiplerinden biri de vekâlet sözleşmesidir. Vekâlet sözleşmesinin kurulmasına ilişkin TBK m. 503'te kendisine bir işin görülmesi önerilen kişinin, bu öneriyi hemen reddetmemesi halinde, vekâlet sözleşmesinin kurulmuş sayıldığı açıkça hükme bağlanmıştır. Hakem sözleşmesinin, vekâlet sözleşmesine benzer hukuki nitelikleri göz önünde bulundurulduğunda, TBK m. 6 hükmünün, hakem sözleşmesi bakımından da geçerli olacağı sonucuna ulaşılması mümkündür. Bu nedenle,

---

⁷³ TAŞKIN, s. 47.

⁷⁴ EREN, Borçlar Genel Hükümler, s. 288; TAŞKIN, s. 46-47.

⁷⁵ TAŞKIN, s. 47; PETEK, s. 32.

hakemin kendisine iletilen öneriyi reddetmemesi ve öneri karşısında susması örtülü (zımni) kabul beyanı olarak değerlendirilir ve sözleşme kurulmuş olur⁷⁶.

Hakemin, tahkim yargılamasındaki yeri, hakimlerden oldukça farklıdır. Hakimler yargılama yetkisini bizzat devletten almaktadır ve kendilerine verilen görevi belirli haller dışında (HMK m. 34 ve m. 36) reddetme imkânına sahip değildir. Oysa hakemlerin yetkisi iradidir ve bir sözleşme ilişkine dayanmaktadır. Bu nedenle, hakemin kendisine yapılan öneriyi kabul etme zorunluluğu bulunmamaktadır⁷⁷.

Hakem sözleşmesinde, tıpkı diğer sözleşmelerde olduğu gibi, tarafların sözleşme yapma isteklerinin, karşılıklı olması gerekir. Hakemin, kabul iradesini açıklamadan önce, taraflar arasındaki uyuşmazlık ve kendisine yapılan öneri hakkında kapsamlı bilgiye sahip olması oldukça önemlidir. Zira, hakem kendisine yapılan öneriyi bu şartlar altında değerlendirerek kabul veya ret iradesini ortaya koymaktadır. Hakemin; uyuşmazlık, uyuşmazlığın tarafları, uyuşmazlığın çözümü için uygulanacak hukuk, tahkim sözleşmesi ve hakemlik teklifi gibi konularda ayrıntılı bilgiye sahip olmaması, ilerleyen süreçte bazı sorunlara neden olabilir. Örneğin, hakemin; tarafsızlığını etkileyecek bir durumun varlığını veya yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmadığı bir hukukun uygulanacağını sözleşme kurulduktan sonra öğrenmesi, sözleşmenin feshi ve hatta tazminat yükümlülüğünün doğması gibi sonuçlara neden olabilir. Bu nedenle, yapılan önerinin, esaslı unsurları barındırır nitelikte ve ayrıntılı olması gerekmektedir. Buna karşılık, hakem, kendisine yapılan öneriyi kabul etmeden önce, öngörülen hususlarda detaylı bilgi sahibi olması gerekmektedir⁷⁸.

---

⁷⁶ TAŞKIN, s. 48; PETEK, s. 32.

⁷⁷ KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 785; KORUCU, s. 53, KURU, s.730; KURU, Ders Kitabı, s. 674; ARSLAN/YILMAZ/AYVAZ TAŞPINAR/HANAĞASI, s. 792.

⁷⁸ TAŞKIN, s. 48-49.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAKEM SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ VE HAKEMLERİN SEÇİMİ

I. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ

Türk Borçlar Kanunu m. 12 uyarınca, sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, herhangi bir şekle bağlı değildir. Şekil serbestisi kuralını içeren bu hüküm, genel hüküm niteliğindedir⁷⁹.

HMK m. 412/III uyarınca, tahkim sözleşmesinin (veya tahkim şartının yer aldığı sözleşmenin), yazılı olarak yapılması gerekmektedir. Yazılı şekil, tahkim sözleşmesi bakımından geçerlilik şartıdır. Bu husus, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun (MTK) 4. maddesinde de yer almaktadır. Kanunkoyucu tarafından söz konusu düzenlemeler, ülkemizin taraf olduğu uluslararası anlaşmalara uygun olarak yapılmıştır⁸⁰.

Tahkim sözleşmesinin aksine, hakem sözleşmesi hakkında, ise HMK, MTK, TBK ve ilgili mevzuatta, zorunlu bir şekil şartı öngörülmemiştir⁸¹. HMK m. 440'ta, hakemlerin hak kazanacağı ücrete ilişkin düzenlemelere yer verilmiş, ancak sözleşme için zorunlu bir şekil şartı öngörülmemiştir. Buna göre, uyuşmazlığın taraflarının sözleşmenin esaslı unsurlarını içeren ve herhangi bir şekilde yapılan önerisinin, hakemler tarafından, açık veya örtülü biçimde kabul edilmesi ile hakem sözleşmesi kurulmaktadır⁸².

Bununla birlikte, hakem sözleşmesi ile tarafların karşılıklı hak ve yükümlülükleri düzenlenmektedir. Sözleşmenin yazılı şekilde yapılması, ileride doğabilecek uyuşmazlıklar bakımından, şüphesiz ki, ispat kolaylığı sağlar. Yazılı hakem sözleşmesinin varlığı, özellikle uluslararası ticari uyuşmazlıkları konu edinen tahkimde, sözleşmeye uygulanacak hukukun belirlenmesine ve kanunlar ihtilafı sorunlarının büyük oranda önlenmesine yardımcı olur. Sonuç olarak, zorunlu şekil şartı olmamakla birlikte, hakem sözleşmesinin yazılı biçimde

---

⁷⁹ EREN, Borçlar Genel Hükümler, s.335 vd.

⁸⁰ Bkz. New York Sözleşmesi, Avrupa Sözleşmesi.; TAŞKIN, s. 52-53.

⁸¹ KURU, s. 730; KURU, Ders Kitabı, s. 674; ARSLAN/YILMAZ/AYVAZ TAŞPINAR/HANAĞASI, s. 792.

⁸² KURU, s. 730; KURU, Ders Kitabı, s. 674; ARSLAN/YILMAZ/AYVAZ TAŞPINAR/HANAĞASI, s. 792.

yapılması ve ayrıntılı düzenlemeler içermesi, her iki tarafın hak ve yükümlülüklerinin açıkça ve kesin olarak belirlenmesine imkân sağlar⁸³.

II. HAKEMLERİN SEÇİMİ

Taraflar, hakem veya hakemlerin sayısını ve seçim usulünü serbestçe belirleme imkânına sahiptir. Tahkim yargılamasında seçilecek hakemin faaliyeti, doğrudan kişiliklerine bağlıdır. Bu nedenle, uyuşmazlığın taraflarının hakem seçiminde serbest ve bağımsız olmaları esastır. Bu husus, borçlar hukukundan kaynaklanan irade özerkliği ve sözleşme özgürlüğü ilkelerinden kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan, hakem seçimine ilişkin yasal düzenlemeler, çoğunlukla mutlak emredici nitelikte değildir. Usul kanunumuzda, hakem seçimine ve seçilecek hakemlerin kriterlerine ilişkin mutlak hükümler yer almamakta, yalnız hakemlerin reddi hakkında düzenlemeler bulunmaktadır. Bu durumda, yargılama usulünün belirlenmesi, hakemlerin seçimi, seçim usulü, sayısı, nitelikleri vb. konular, tarafların serbest iradesine ve sözleşme özgürlüğüne bırakılmıştır. Tarafların ortak iradeleri ile anlaşmaya varamamaları halinde ise, hakemin mahkeme tarafından seçilmesi yönünde HMK’da tamamlayıcı bir hükme yer verilmiştir⁸⁴.

Mevzuatımız, hakem seçiminin, esas olarak tarafların serbest iradeleri ile yapılması amacına uygun olarak düzenlenmiştir. Ancak, tarafların sözleşme serbestisi, yasal düzenlemelerde öngörülen sınırlar dahilinde değerlendirilmelidir. Tarafların birbirine uygun iradeleri ile kararlaştıracakları usullerin, usul hukukunun temel prensiplerine uygun olması gerekmektedir. Kamu düzeni ve kamu yararına ilişkin kurallar başta olmak üzere, taraflar, emredici usul hükümlerini bertaraf edemezler; serbest iradeleri ile yeni usuli normlar yaratamazlar⁸⁵. Kanunda öngörülen sınırlamalar haricinde, taraflar, hakem seçiminde serbest ve bağımsızdırlar.

Taraflar, hakem seçimini vekil aracılığı ile de yapabilirler. Ancak, HMK m. 74 uyarınca, vekilin, tahkim ve hakem sözleşmesi yapabilmesi için vekâletnamede açıkça

---

⁸³ TAŞKIN, s. 53.

⁸⁴ TAŞKIN, s. 73-75.

⁸⁵ TAŞKIN, s. 75-76.

yetkilendirilmiş olması zorunludur⁸⁶. Vekile, vekâletnamede yalnız “tahkim sözleşmesi” yapma yetkisi tanındığı hallerde, bu yetki, hakem seçme, başka bir deyişle hakem sözleşmesi yapma yetkisini de kapsar⁸⁷.

A. Hakemlerin Seçiminde Önemli Kriterler

Tahkim yargılamasını yürütmekle görevlendirilecek hakem veya hakem kurulunun seçiminde, seçilecek kişilerin belirli uzmanlık alanına sahip ve uyuşmazlık konusu hakkında özel bilgi sahibi olması oldukça önemlidir. Örneğin taraflar arasındaki, sigorta hukukundan kaynaklanan bir alacağa ilişkin uyuşmazlıkta, hakem olarak sigorta uzmanı seçilebilir. Aynı şekilde, iş kazasından kaynaklanan bir tazminat davasında uyuşmazlığın çözümü için, aktüerya uzmanı veya iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarının hakem olarak seçilmesi, uyuşmazlığın daha kısa ve kolay yoldan çözümlenmesini sağlar. Bu şekilde, teknik bilgi ve özel uzmanlık alanına sahip kişilerin hakem olarak seçilmesi, tahkim sürecinin daha hızlı ve daha adil bir şekilde sonuçlanmasına imkân sağlamaktadır. Birden fazla hakemin seçilmesi halinde, HMK m. 416/I-d uyarınca en az bir hakemin, beş yıl veya daha fazla kıdeme sahip hukukçu olması şarttır. Bu düzenleme ile, hakem kurulunun teknik bilgi ve uzmanlık alanlarının yanı sıra, hukuki bilgi ve birikiminin bulunması sağlanmaktadır. Böylece, hakem kurulu tarafından, hukuka uygun bir karar verilmesi sağlanır ve verilen kararın, hukuka uygunluk denetimi sonucunda, bozulma riski azalır⁸⁸.

Tahkim yargılamasından beklenen faydanın sağlanabilmesi için, hakem seçiminde önem taşıyan bir diğer husus, zaman unsurudur. Seçilecek hakemin, uyuşmazlık konusunun çözümü ve tahkim yargılamasının usulüne uygun olarak yürütülmesi için gerekli ve yeterli zamanı ayırabilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan hakemin ikamet etmekte bulunduğu yer de önem taşımaktadır. Taraflar ile yeterli görüşmenin sağlanması, tanık dinlenmesi, keşif incelemesi gibi yollarla delillerin değerlendirilmesi açısından, hakemin, tahkim yargılamasının yürütüleceği yere yakın bulunmasında fayda vardır⁸⁹. Bununla birlikte, seçilen hakemin, başka

---

⁸⁶ Yargıtay 3. HD, 05.12.2018, E. 2018/471, K. 2018/12442; Yargıtay 8. HD, 26.04.2017, E. 2017/9365, K. 2017/6272; Yargıtay 21. HD, 27.03.2017, E. 2016/17911, K. 2017/2390; Yargıtay 18. HD, 10.11.2015, E. 2015/2510, K. 2015/16201, www.yargitay.gov.tr, (E.T. 24.01.2018).

⁸⁷ KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 781; KURU, s.731; KURU, Ders Kitabı, s. 674, TAŞKIN, s. 63.

⁸⁸ TAŞKIN, s. 74.

⁸⁹ TAŞKIN, s. 74.

bir şehir veya ülkede ikamet etmesi, yargılama masrafları açısından taraflar arasında sorunlara neden olabilir. Bu türden sorunların önüne geçmek amacıyla, Alman hukukunda bir görüş, hakem seçimini başka bir ülkeden yapan tarafın, bu nedenle yapılan masraflara tek başına katlanması gerektiğini savunmaktadır. Kanaatimizce, hakem seçimini başka bir ülkeden yapan tarafın, ücret ve masrafı kendi üstlenmesi, dürüstlük kurallarının gereğidir⁹⁰.

Son olarak, hakem seçiminde dikkat edilmesi gereken en önemli husus, seçilecek hakemin tarafsız ve bağımsız olmasıdır. Hakemler, tıpkı hâkimler gibi görev yapmaktadır. Bu nedenle seçilecek hakemlerin, hâkimlerin reddi nedenlerini⁹¹ taşımamaları gerekmektedir. Bununla birlikte, taraflar, kendileri tarafından seçilen hakemden ayrıca bir alaka veya bağlılık bekleyebilirler. Ancak, karar merci olan hakemin, kendisini seçen taraftan bağımsız olarak, her iki tarafa da eşit mesafede olması zorunludur. Doktrindeki bir görüş, hakem kuruluna seçilen hakemlerin, kendisini seçen tarafa bir yakınlığının, dürüstlük kuralları içinde kalmak ve tarafsızlık sınırını aşmamak şartıyla kabul edilebileceğini savunmaktadır. Hatta tarafsızlık sınırları dahilinde, taraflardan biri için teknik veya hukuki bir çalışmada veya başka bir tahkim sürecinde o tarafa yardıma bulunmuş olmanın tarafsızlığa engel olmayacağı düşünülmektedir⁹². Ancak, kanımızca bu görüşe katılmak mümkün değildir. Hakem, taraflardan tamamen bağımsız ve tarafsız olarak uyuşmazlığın çözümünü sağlamalıdır. Bu husus, birden çok hakem seçiminde de geçerlidir. Taraflara ayrıcalıklı bir ilgi ve yakınlık göstermek, menfaatlerini karşılamak üzere faaliyette bulunmak yalnız tarafın vekilinden beklenebilir. Bu nedenle, hakemler, yargılama merci konumları gereği, taraflara karşı tarafsız ve bağımsız davranmakla yükümlüdür.

B. Hakemlerin Seçim Usulü

Pek çok ülke mevzuatında ve uluslararası anlaşmalarda yer aldığı gibi, hukukumuzda da HMK m. 415 ile, hakem sayısının, tek sayı olma şartı ile, taraflarca, serbestçe belirlenmesine imkân tanınmıştır. Mülga usul kanunumuzda (HUMK), hakemlerin mutlak surette tek sayıda seçilmesi hakkında açık bir hüküm bulunmamakta idi. Buna göre, hakemlerin çift sayıda olacak şekilde seçilmesi imkânı bulunmakta idi. Ancak, yürürlükteki usul kanunumuzda isabetli olarak

---

⁹⁰ TAŞKIN, s. 76-77.

⁹¹ Bkz. Üçüncü Bölüm. I., s. 55 vd.

⁹² TAŞKIN, s. 77-78.

hakem sayısının tek sayı olması zorunluluğu getirilmiştir. Bu husus, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda ve kurumsal tahkim kuruluşlarınca da benimsenmektedir⁹³.

Tek sayı olma şartı, uygulamada bazı sorunların önüne geçilmesini sağlamaktadır. Hakem sayısının çift sayı olarak belirlenmesi halinde, yargılama sonunda verilecek kararda, oyçokluğunun sağlanması daha zor hale gelmektedir. Bu durumun önüne geçmek için bazı önlemlerin alınması kararlaştırılabilir. Örneğin, oyların eşitliği halinde hakem mahkemesi başkanına üstünlük oyu tanımak veya kararın mutlak surette oybirliği ile alınması gibi tedbirlerle kararın alınması sağlanabilir. Ancak, hakem kurulunun tek sayıda (örneğin üç veya beş) hakemden oluşması halinde, oybirliği sağlanamasa dahi, oyçokluğu ile kararın verilmesi mümkündür. Bu nedenle, hakem sayısının tek sayı olması şartı ile, herhangi bir tedbire gerek olmaksızın, uygulamada doğabilecek sorunların önüne geçilir⁹⁴.

Hakem sayısının, taraflarca açıkça kararlaştırılmaması halinde, üç hakem seçilir (HMK m. 415/2). Bu hüküm, Alman ve İsviçre hukukunda olduğu gibi, mülga usul kanunumuzda da (HUMK m. 520) yer almakta idi. Söz konusu kural, UNCITRAL tarafından düzenlenen tahkim şartlarında da bulunmaktadır⁹⁵.

Taraflar, hakem seçimini ortak bir karar ile yapabilecekleri gibi, her tarafın kendi hakemini seçmesi veya hakem seçiminin üçüncü bir kişi tarafından yapılması konusunda da anlaşabilirler. Tarafların hakem veya hakemlerin seçimini ortak bir şekilde kararlaştırmamaları halinde, seçim usulünün ne şekilde olacağı, HMK m. 416'da ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Buna göre, tek hakemin seçileceği hallerde, taraflar, ortak iradeleri ile hakem seçimini gerçekleştirirler. Tarafların, anlaşamamaları halinde, taraflardan birinin talebi üzerine, hakem, mahkeme tarafından seçilir. Ancak, taraflar, hakemin, mutlak surette oybirliği ile seçilmesini kararlaştırmışlarsa, mahkeme tarafından seçim yapılıp yapılamayacağı sorunu gündeme gelmektedir. Doktrinde bazı yazarlar, tarafların müşterek seçim yapamadığı hallerde, tahkim

---

⁹³ MTK m. 7; TOBB Tahkim Şartnamesi m. 13; İSTAC İstanbul Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları m. 13; ICC Tahkim Kuralları m. 12; ICSID Convention, Regulations and Rules Article 37; LCIA Arbitration Rules Article 5; AAA Commercial Arbitration Rules and Mediation Procedures R-16; SCC Arbitration Rules Article 16; CIETAC Arbitration Rules Article 25.

⁹⁴ TAŞKIN, s. 82-83.

⁹⁵ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration Article 10.

sözleşmesinin geçerliliğini kaybedeceğini savunmaktadır⁹⁶. Ancak, bizim de katıldığımız hâkim görüş, bu halde, hakem seçiminin mahkeme tarafından yapılması gerektiği yönündedir⁹⁷.

Hakem seçiminin, taraflar adına, üçüncü gerçek veya tüzel kişiler tarafından yapılmasının kararlaştırılmış olup da, bu kişilerce seçimin yapılamaması halinde, sözleşmenin geçerliliği hususu doktrinde yine tartışmalıdır. Taraflarca, üçüncü kişiler tarafından hakem seçiminin yapılamaması durumunda, tedbir niteliğinde ek bir usul belirlenmiş ise, hakem seçimi belirlenen bu usule göre gerçekleştirilir. Örneğin, hakem seçimi için yetkilendirilen üçüncü kişilerin, ölümü veya herhangi bir nedenle seçimden kaçınması gibi hallerde, taraflar, seçimin mahkeme tarafından yapılması konusunda anlaşmış olabilirler. Ancak, taraflarca bu nevi bir tedbir öngörülmemiş ise, hakem sözleşmesinin geçersiz olacağı savunulmaktadır. Hatta bazı yazarlarca ve Yargıtay kararlarında, tahkim sözleşmesinin de geçerliliğini yitireceği savunulmaktadır. Ancak, bu görüşlere katılmak mümkün değildir. Hakem seçimi için yetkilendirilen üçüncü kişilerce, hakem tayininin yapılamaması halinde, tarafların tahkim yoluna başvurma iradesinde bir değişiklik olmamaktadır. Bu nedenle, tahkim sözleşmesinin veya hakem sözleşmesinin geçersiz kabul edilmesi, tahkim yargılamasının ruhuna ve amacına aykırıdır. Kanımızca, ek bir usul belirlenmeyen hallerde, üçüncü kişiler tarafından hakem seçimi gerçekleştirilemezse, taraflar adına hakem seçiminin mahkeme tarafından yapılması veya mahkeme tarafından hakem seçimi için başka bir üçüncü kişi veya kurumun belirlenmesi mümkündür⁹⁸.

Hakemlerin sayısı ve seçim usulüne ilişkin hükümler mutlak emredici nitelikte olmayıp, tamamlayıcı niteliktedir. Bu nedenle, hukuki ilişkiyi ve sözleşmeyi ayakta tutmaya yönelik değerlendirme yapılmalıdır. Nitekim, Yargıtay'ın da bu yönde kararları mevcuttur⁹⁹. Bu nedenle, hakem sözleşmesinde aksi düzenlenmediği sürece, hakem seçiminin herhangi bir nedenle gerçekleştirilememesi halinde, bu seçimin mahkeme tarafından yapılması, tarafların tahkim iradelerine uygun bir çözümdür.

Yargılama için üç hakem seçilecek ise, bu takdirde hakem kurulu oluşturulur. Bu halde, hakem kurulunun oluşturulması için, öncelikle taraflardan her biri, birer hakem seçer.

---

⁹⁶ ALANGOYA, Yavuz/ YILDIRIM, Kâmil/ YILDIRIM DEREN, Nevhis: Medeni Usul Hukuku Esasları, İstanbul 2009, s. 611.

⁹⁷ DAYINLARLI, s. 44 vd.; TAŞKIN, s. 88-89.

⁹⁸ TAŞKIN, s. 127-130.

⁹⁹ Yargıtay 11. HD, 28.06.1996, E. 1996/3621, K. 1996/4800, www.kazanci.com, (E.T. 03.01.2019).

Hakem seçimini yapan taraf, seçtiği hakemi karşı tarafa bildirir ve kendi hakemini seçmesi için karşı tarafa süre verir. Hakem seçimi ve seçime davet bildiriminin resmî kanaldan yapılması zorunlu değildir. Ancak, ispat kolaylığı açısından bildirim noter aracılığı ile yapılması daha uygundur¹⁰⁰. HMK m. 416/I-c uyarınca, hakem seçimi ve davetinde bulunan taraf, bildirim karşı tarafa ulaşmasından itibaren bir ay içinde hakem seçilmezse, hakem seçimi için mahkemeye başvurma hakkına sahip olur. Kendisine bildirim yapılmasına karşın, bir ay içinde hakem seçimini yapmayan taraf, artık hakem seçme hakkını kaybeder ve bu halde, hakem seçimi mahkeme tarafından yapılır. Hakem seçimini süresi içinde yapmayan tarafın, mahkeme tarafından seçim yapılana kadar, hakem seçimini yapıp yapamayacağı konusu doktrinde tartışmalıdır. Ancak, mahkemenin kararına kadar, karşı tarafın, hakem seçimi yapabileceğinin kabulü, Kanun'un amaç ve lafzına uygun değildir. Bu nedenle, kendisine bildirim yapılmasına rağmen bir ay içinde hakem seçimini yapmayan taraf artık hakem seçimi hakkını kaybeder¹⁰¹.

İki hakemin taraflarca seçilmesinin ardından, bu hakemler, üçüncü hakemi kendi aralarında seçerler (HMK m. 416/I-c). Ancak, belirlenen iki hakemin, seçilmelerinden sonraki bir ay içinde, üçüncü hakemi belirlememeleri halinde, üçüncü hakemin seçimi, taraflardan birinin talebi üzerine, mahkeme tarafından yapılır. Aynı hüküm, Avusturya ve Alman hukukunda da yer almaktadır¹⁰². Tarafların, kendi hakemini seçtikten sonra, üçüncü hakemin, doğrudan mahkeme tarafından seçilmesi konusunda anlaşmaları mümkündür¹⁰³. Bu halde yetkili mahkeme tarafından üçüncü hakemin seçilmesi gerekmektedir¹⁰⁴.

Hakem kuruluna, seçilen üçüncü hakem, başkanlık eder. Üçten fazla hakem seçilecek ise, seçilecek hakem sayısına göre, taraflar, eşit sayıda hakem belirler; belirlenen hakemler, hakem kuruluna başkanlık edecek son hakemi seçerler (HMK m. 416/I-ç). Örneğin, beş kişilik hakem kurulu oluşturulması halinde, uyuşmazlığın tarafları, ikişer hakem seçecek; seçilen bu hakemler tarafından beşinci hakem belirlenecektir.

Hakem kurulunun varlığı halinde, seçilecek hakemlerden en az birinin, kendi alanında beş yıl ve daha fazla kıdeme sahip bir hukukçu olması şarttır (HMK m. 416/I-d). Hakemlerin

---

¹⁰⁰ TAŞKIN, s. 95.

¹⁰¹ TAŞKIN, s. 101-102.

¹⁰² TAŞKIN, s. 96-100.

¹⁰³ TAŞKIN, s. 136.

¹⁰⁴ Yargıtay 15. HD, 13.09.1994, E. 1994/3637, K. 1994/4868, www.kazanci.com, (E.T. 24.01.2019).

seçimi hususunda, taraflara serbesti tanınmış olsa da, HMK m. 416/II'ye göre, hakemlerin seçim usulünü kararlaştırmış olmalarına rağmen;

i) Taraflardan birinin sözleşmeye uymaması,

ii) Kararlaştırılmış olan usule göre, tarafların veya taraflarca seçilen hakemlerin, hakem seçimi konusunda birlikte karar vermeleri gerektiği hâlde, tarafların ya da hakemlerin bu konuda anlaşamaması,

iii) Hakem seçimi ile yetkilendirilen üçüncü kişi, kurum veya kuruluşun, hakemi ya da hakem kurulunu seçmemesi,

hallerinde hakem veya hakem kurulunun seçiminin, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tarafından yapılacağı düzenlenmiştir.

C. Hakem Seçiminde Görevli ve Yetkili Mahkeme

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "*Tahkimde Görevli ve Yetkili Mahkeme*" başlıklı 410. maddesi uyarınca, tahkim yargılamasında, mahkeme tarafından yapılacağı belirtilen işlerde görevli ve yetkili mahkeme, konusuna göre tahkim yeri asliye hukuk veya asliye ticaret mahkemesidir. Tahkim yeri belirlenmemiş ise görevli mahkeme, konusuna göre asliye hukuk veya asliye ticaret mahkemesi, yetkili mahkeme ise davalının Türkiye'deki yerleşim yeri, oturduğu yer veya işyeri mahkemesidir. Nitekim, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 5. maddesinde dava değerine bakılmaksızın; hakemlerin seçimi ve reddine yönelik davalarda, yargılamanın, bir başkan ve iki üyelik heyetten oluşan asliye ticaret mahkemesince yürütüleceği düzenlenmiştir. Buna göre, hakem sözleşmesinde, hakemin seçimi ve reddinde, mahkeme tarafından yapılması öngörülen tasarruflarda, görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir. Asliye ticaret mahkemesinin bulunmadığı yargı yerlerinde, uyuşmazlık asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla, asliye hukuk mahkemesi tarafından çözümlenir. Yetkili mahkeme ise tahkim yargılamasının yürütüleceği yer mahkemesidir. Tahkim yeri belirlenmemişse, yetkili mahkeme davalının yerleşim yeri, oturduğu yer veya işyeri mahkemelerinden biridir. Devlet yargılamasında olduğu gibi, şartların varlığı halinde, tarafların yetkili mahkemenin belirlenmesi hususunda yetki sözleşmesi yapmaları mümkündür¹⁰⁵.

---

¹⁰⁵ TAŞKIN, s. 142.

D. Hakem Seçiminde Yargılama Usulü

Tahkim yargılamasının ve hakem sözleşmesinin temelini oluşturan hakem seçimi, büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle, kanunkoyucu tarafından, tahkim yargılamasının özüne uygun olarak, öncelikle tarafların iradeleri doğrultusunda serbestçe seçim yapmalarına imkân tanınmıştır (HMK m. 416/I). Mahkeme tarafından seçim yapılmasına ise yalnız, taraflarca seçimin yapılmadığı veya seçim yapılsa dahi uzlaşmanın devamlılığının sağlanamadığı hallerde izin verilmiştir (HMK m. 416/I-c; m. 416/II).

Mahkeme tarafından hakem seçiminin yapılacağı hallerde, mahkemece uygulanacak yargılama usulü mevzuatımızda açıkça düzenlenmemiştir. Doktrinde hakem seçimine ilişkin yürütülecek faaliyetin, çekişmesiz yargının konusu olacağını savunan yazarlar bulunmaktadır¹⁰⁶. Ancak, bizim de katıldığımız hâkim görüş uyarınca, mahkeme tarafından hakem seçimine ilişkin talepler, çekişmeli yargının konusudur. Nitekim, HMK m. 382’de çekişmesiz yargı işleri ve nitelikleri açıkça belirtilmiştir. Bu nedenle mahkeme tarafından hakem seçimine ilişkin yürütülecek yargılama, çekişmesiz yargının konusu olamaz.

Mahkeme, hakem seçimi hakkında karar verirken, gerektiğinde tarafları dinler. Mahkemenin, tarafları dinlendikten sonra verdiği kararlar kesindir. Bu nedenle, bu kararlara karşı kanun yoluna başvurulamaz (HMK m. 416). Doktrindeki bir görüşe göre, mahkeme tarafından, taraflar dinlenilmeden, re’sen hakem seçiminin yapılması usulsüzdür¹⁰⁷. Nitekim Yargıtay 15. H.D. tarafından; mahkemece, taraflar çağrılmadan ve duruşma açılmadan, evrak üzerinden hakem tayinine karar verilmesinin usul ve yasaya aykırı olduğu gerekçesi ile bozma kararı verilmiştir¹⁰⁸.

HMK’nın “Basit Yargılama Usulüne Tabi Dava ve İşler” başlıklı 316. maddesinde tahkim hükümlerine göre, mahkemenin görev alanına giren dava ve işlerde basit yargılama usulünün uygulanacağı açıkça hükme bağlanmıştır. Bu hükmün hakem seçimi hakkında da kıyas yolu ile uygulanması gerekmektedir. Buna göre, mahkeme tarafından yapılacak hakem seçiminde basit yargılama usulü uygulanır. Nitekim, Yargıtay’ın görüşü de bu yöndedir¹⁰⁹.

---

¹⁰⁶ ÜSTÜNDAĞ, s. 955.

¹⁰⁷ TAŞKIN, s. 143.

¹⁰⁸ Yargıtay 15. HD, 25.11.1994, E. 1994/2509, K. 1994/7055 (TAŞKIN, s. 144’ten naklen).

¹⁰⁹ Yargıtay 15. HD, 25.11.1994, E. 1994/2509, K. 1994/7055 (TAŞKIN, s. 144’ten naklen).

Mahkeme, hakem seçimi hakkında karar verirken, tarafların sözleşmeleri ile seçilecek hakemlerin bağımsız ve tarafsız olmaları ilkelerini göz önünde bulundurmak zorundadır (HMK m. 416). Mahkeme kararında, seçilen hakemin ismi, mesleği (uzmanlık alanı) ve adresi açıkça belirtilir¹¹⁰.

Hakem seçimi hakkında uzlaşma sağlanamaması veya doğrudan seçimin mahkeme tarafından yapılmasının kararlaştırıldığı hallerde, mahkeme tarafından hakem seçimi yapılırken, yalnız usuli inceleme yapılır. Mahkeme; yetki, süre, seçim usulü vb. konularda şekli inceleme yaparak, gereken şartların varlığını kontrol eder. Taraflar arasındaki esas ilişki ve uyuşmazlığın incelenmesi, mahkemenin görevi dışındadır. Bu bakımdan, mahkemenin esasa ilişkin hüküm vermesi hukuka aykırı bir karar doğurur¹¹¹.

---

¹¹⁰ TAŞKIN, s. 145.

¹¹¹ TAŞKIN, s. 147.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HAKEMLERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ, HAKLARI VE SORUMLULUĞU

I. HAKEMLERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Hakemlerin yükümlülüklerine ilişkin mevzuatta açık düzenleme bulunmamaktadır. Ancak hakem sözleşmesinin, hukuki niteliğinin vekâlet sözleşmesi benzeri bir sözleşme olarak kabulü ile, Borçlar Hukukunda vekilin yükümlülüklerini düzenleyen hükümlerin, hakem sözleşmesine uygulanması mümkündür. Buna göre, TBK'nın "Vekilin Borçları" başlıklı 505 vd. maddelerinin hakemlerin yükümlülükleri bakımından da geçerli olacağı sonucuna varılması mümkündür. Ancak, hakem sözleşmesinin vekâlet sözleşmesinden tarafsızlık ve bağımsızlık gibi, birtakım farklılıkları göz önüne alınarak, bu yükümlülüklerin ve hakemlerin sorumluluğunun, vekilinkilerden daha sınırlı olduğu kabul edilmelidir.

A. Yargılamanın Usulüne Uygun Olarak Yürütülmesi ve Karar Verme Yükümlülüğü

Hakemlerin asli yükümlülüğü, yargılama faaliyetinin usulüne uygun olarak yürütülmesi, yargılama yapması ve taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıdır. Bu nedenle, hakemlerin en temel yükümlülüğü, tahkim sürecinin, maddi hukuk ve usul hukuku kurallarına ve ilkelerine uygun olarak icra edilebilir nitelikte bir kararla sona erdirilmesidir¹¹². Yargılamanın usulüne uygun olarak yürütülmesi ve karar verme yükümlülüğü, hakem sözleşmesinin asli edimi olan işgörme borcudur. Hakemler, işgörme borcuna ek bir sonuç borcu altında bulunmazlar. Bu bakımdan, yargılama neticesinde verilen hakem kararı, işgörme borcuna ek bir sonuç borcu değildir. Yargılamanın yürütülmesi ve neticesinde usule uygun bir karar verilmesi, hakemin işgörme borcunun bir parçasıdır¹¹³.

---

¹¹² TAŞKIN, s. 154, BURDURLU, s. 106 vd.

¹¹³ PETEK, s. 54.

Hakem kuruluna seçilen bir hakem, öncelikle, seçilen veya atanan diğer hakemlerle bağlantı kurmalı ve hakem kurulu başkanının seçimi sağlanmalıdır. Hakem kurulunun ve başkan seçiminin teşkili sağlandıktan sonra, ilk oturum için tarih belirlenmelidir. İlk oturumda, taraflar arasındaki uyuşmazlık açık ve kesin bir biçimde belirlenmeli, dosyada yer alan bütün belgeler özenle incelenmelidir. Dosyada yer alan belgelerin, yeteri kadar açık olmaması halinde, kesin olmayan hususların aydınlatılması için, taraflardan ek belge ve bilgilerin talep edilmesi gerekmektedir. Hakemin veya hakem kurulu üyelerinin uzmanlık alanı dışında kalan konularda, gerekirse uzmanlardan görüş alınarak, tahkim yargılamasının en doğru şekilde sona erdirilmesi sağlanmalıdır¹¹⁴.

Uyuşmazlığı nihai olarak çözümlenecek kararın, süresi içinde verilmesi de önem arz etmektedir. Nitekim tarafların mahkeme yargılaması yerine, tahkim yolunu tercih etmelerinin en önemli sebeplerinden biri, uyuşmazlığın daha kısa sürede sonuçlandırılmasıdır. Hakem veya hakem kurulu, mümkün olan en hızlı ve kısa süre içinde, usule uygun uyuşmazlığı sona erdiren kararı vermekle yükümlüdür¹¹⁵. Yargılamanın ne kadar süreceğinin ve nihai kararın ne zaman verileceğinin, hakem sözleşmesi ile belirlenmesi mümkündür. Ancak bu sürenin, uyuşmazlığın niteliği, yargılamada başvurulması gereken hukuki yollar ve deliller göz önüne alınarak makul olarak belirlenmesi gerekmektedir. Taraflar arasında herhangi bir sürenin belirlenmemiş olması halinde, HMK m. 427 uyarınca, tahkim süresi bir yıl olarak kabul edilir. Bu süre, tek hakemin bulunduğu hallerde hakemin seçildiği; birden fazla hakemin bulunduğu hallerde ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağını düzenlediği tarihten başlamaktadır¹¹⁶.

Tahkim süresinin, tarafların anlaşmasıyla uzatılması mümkündür. Anlaşma sağlanamaması halinde ise, taraflardan birinin başvurusu üzerine, tahkim süresi, mahkemece uzatılabilir. Mahkemenin, bu konuda vereceği kararlar kesindir.

HMK m. 419 ve 420 uyarınca, hakemlerin, hukuki veya fiilî sebeplerle görevini hiç ya da zamanında yerine getirememesi, hakemlik görevinin sona ermesine ve hakemin sorumluluğuna sebep olabilecektir. Bu nedenle, hakemler, taraflar ile dayanışma halinde

---

¹¹⁴ TAŞKIN, s. 154.

¹¹⁵ TAŞKIN, s. 160.

¹¹⁶ Yargıtay 15. HD, 22.5.1997, E. 1997/6694, K. 1997/2667, bkz. www.kazanci.com, (E.T. 10.10.2019); Yargıtay 15. HD, 2.7.1997, E. 1997/2567, K. 1997/3420, bkz. www.kazanci.com, (E.T. 10.10.2019).

çalışarak, sözleşme ile belirlenen makul sürede ya da sözleşmede ayrı düzenleme yapılmamış ise, HMK m. 427'ye göre bir yıl içinde, uyuşmazlığı nihai olarak sona erdirmelidir¹¹⁷.

Hakemler, taraflar ile dayanışma halinde oldukları gibi, hakem kurulunun diğer üyeleri ile de iş birliği içinde olmalıdır. Hakem kurulunda yer alan tüm üyeler, yargılama sürecine etkin olarak katılmalı ve neticede verilen karara katkıda bulunmalıdır. Hakem kurulunda, başkanın veya tek bir üyenin bütün işlemleri tek başına yerine getirmesi, diğer üyelerin ise yalnız yargılama sonunda kararın altına imza atması kabul edilemez. Doktrinde yer alan bir görüşe göre, hakemin bu yükümlülüklerine aykırı davranması halinde, taraflar hakem sözleşmesini tek taraflı olarak feshetme hakkına sahiptir ve hakemin bu durum karşısında tazminat isteme hakkı bulunmamaktadır¹¹⁸. Nitekim Yargıtay'ın bir kararında, üç kişilik hakem kurulunda, yalnız iki hakem tarafından hazırlanan kararın, usule uygun bir karar olmadığı ve bozulması gerektiği belirtilmiştir¹¹⁹.

Mahkeme kararlarında olduğu gibi, tahkim yargılaması neticesinde verilen nihai kararda da, tarafların ve vekillerinin ad-soyad, unvan ve adres bilgileri, tarafların iddia ve savunmaları ile bunlara dayanak delilleri, uyuşmazlığın özeti, tasnifi ve niteliği, hakem veya hakem kurulunun gerekçeli değerlendirmeleri ve varılan sonuç, yapılan harcama ve giderler ile hak kazanılan ücretler gibi bilgiler açıkça yazılmalıdır¹²⁰. Yargılamayı sona erdiren hakem kararının verilmesinden sonra, kararın hakem veya hakem kurulunun tüm üyeleri tarafından imzalı bir suretinin ve kararla ilgili dosyadaki bütün belgelerin teslim edilmesi gerekmektedir. Bu husus, hakem kararının iptali için başvurulması halinde, yeniden değerlendirme yapılması için zorunludur. Hakem kararı, taraflara da tebliğ edilmelidir¹²¹. Bu yükümlülük, HMK m. 436'da açıkça düzenlenmiştir. Buna göre hakem kararında;

- Kararı veren hakem veya hakem kurulu üyelerinin ad ve soyadları,
- Tarafların ve varsa temsilcileri ile vekillerinin ad ve soyadları, unvanları ve adresleri,
- Kararın dayandığı hukuki sebepler ile gerekçesi,
- Bir sıra numarası altında açık ve kesin bir biçimde taraflara yüklenen hak ve borçlar ile yargılama giderleri,
- Karara karşı iptal davası açılabileceği ve süresi,

---

¹¹⁷ BURDURLU, s. 109-110.

¹¹⁸ TAŞKIN, s. 155.

¹¹⁹ Yargıtay 15. HD. 27.11.1990, E. 1990/2789, K. 1990/5083 (TAŞKIN, s. 155'ten naklen).

¹²⁰ BURDURLU, s. 144.

¹²¹ TAŞKIN, s. 156.

- Tahkim yeri ve kararın tarihi,
- Kararı veren hakem veya hakem kurulu üyelerinin tamamı veya çoğunluğunun imzaları ve karara eklenmiş ise karşı oy yazısı, gösterilir (HMK m. 436/II).

Hakem kararı, hakem veya hakem kurulu başkanı tarafından taraflara bildirilir; ayrıca kararın aslı dosya ile birlikte mahkemeye gönderilir ve mahkemece saklanır (HMK m. 436/III).

Hakem veya hakem kurulunun, asli yükümlülüğünü yerine getirerek, yargılamayı ve uyuşmazlığı sona erdiren nihai kararın vermesinin ardından ifa borcu tamamen sona ermemektedir. Nihai kararın düzeltilmesi, yorumlanması veya tamamlanmasını gerektiren hallerin oluşması durumunda, hakem veya hakem kurulu, gerekli düzeltmeleri, yorumları ve tamamlamaları yapmakla yükümlüdür¹²². Bu hususta tarafların ileri sürebilecekleri talepler ve hakemlerin düzeltme ve tamamlama işlerini hangi sürelerde yapılacağı gibi konular, HMK m. 437 ile açıkça düzenlenmiştir. Anılan hükmün son fıkrasında, düzeltme, tavzih (yorumlama) ve tamamlama kararlarının, hakem kararının bir parçasını oluşturduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, bu türlü düzeltme, yorumlama ve tamamlama kararları, hakemlerin asli yükümlülüğünün bir parçasını oluşturmaktadır. Bu nedenle, yargılama neticesinde bu tür kararların alınması, hakemlere bu iş için ayrıca ücret talep etme hakkı vermemektedir. Nitekim HMK m. 440/5 ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hakem Ücret Tarifesi m. 3/2'de hakem kararının düzeltilmesi, yorumlanması veya tamamlanması hallerinde ek ücretin ödenmeyeceği öngörülmüştür.

Hakem veya hakem kurulunun asli yükümlülüğü olan, yargılamanın usulüne uygun olarak yürütülmesi ve karar verme yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde, tarafların uğradıkları zararın tazminini isteme hakları bulunmaktadır. Ancak, tarafların, hakem veya hakem kurulunun, asli edimini yerine getirmesi için ifa davası açmaları mümkün değildir. Aksi durumun kabulü, vekâlet ilişkisine aykırı olduğu gibi, yargılama faaliyetinin özüne ve bağımsızlığına da aykırılık teşkil eder. Hakemin, ifaya zorlanarak baskı altında verdiği bir kararın hukuka uygun bir karar olarak kabulü mümkün değildir¹²³.

---

¹²² BURDURLU, s. 146-147.

¹²³ TAŞKIN, s. 157 vd; PETEK, s. 52.

B. Şahsen İfa Yükümlülüğü

Hakem sözleşmesinin hukuki niteliğinin vekâlet sözleşmesi benzeri sözleşme olarak kabulü ile, TBK m. 506/I uygulama alanı bulmaktadır. Buna göre, hakemlerin, tahkim yargılamasının yürütülmesi ve uyuşmazlığın karara bağlanmasında şahsen ifa yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu durum, vekâlet ilişkisinin temelinde bulunan, güven unsurunun doğal bir sonucudur. Tahkim yargılamasının ve hakem sözleşmesinin temelinde, güven ilişkisi bulunmaktadır¹²⁴.

Taraflarca, uyuşmazlığın çözümü için seçilen hakem gerek kişilik özellikleri gerek uzmanlık bilgisi nedeniyle tercih edilmektedir. Bu bakımdan, hakemin yargılama faaliyetinin yürütülmesi ve uyuşmazlığın karara bağlanması görevini başka bir kişiye bırakması, hakem sözleşmesinin hukuki niteliği ile bağdaşmaz. Ancak, hakemin veya hakem kurulunun, birtakım faaliyetler için yardım alması mümkündür¹²⁵.

HMK m. 431/1 hükmü ile, hakem veya hakem kuruluna, belirlenen konular hakkında bilirkişiye başvurma imkânı tanınmıştır. Gerekli hallerde veya tarafların talepleri doğrultusunda, uyuşmazlık hakkında rapor hazırlayan bilirkişilerin duruşmada dinlenmesine karar verilebilir. Hakem veya hakem kurulu tarafından bilirkişiye başvurulması, yalnız kendi uzmanlıklarının yeterli olmadığı hallerde tercih edilen bir yol olmalıdır. Hakemin, bilgi sahibi olduğu bir konuda, bilirkişi görüşüne başvurması şahsen ifa yükümlülüğüne aykırıdır. Bilirkişinin görüş ve değerlendirmeleri, mahkemelerde olduğu gibi, tahkim yargılamasında da takdiri delil niteliğindedir¹²⁶. Hakem veya hakem kurulunun, bilirkişilerin seçiminde ve bilirkişilere talimat vermede özen yükümlülüğü bulunmaktadır.

Hakem veya hakem kurulu, yargılama faaliyetlerinin yürütülmesinde birtakım işlemlerin yapılması için sekreter belirleyebilir. İfa yardımcısı konumunda bulunan hakem sekreteri, hakem veya hakem kurulu tarafından belirlenen yan yükümlülükleri yerine getirir. Hakemler, hakem sekreterinin fiillerinden, TBK m. 116 ve TBK m. 507 uyarınca sorumludur. TBK m. 116'da yardımcıların işi yürüttükleri sırada diğer tarafa verdikleri zararı gidermekle

---

¹²⁴ Yargıtay HGK 04.05.2011, E. 2011/13-161, K. 2011/276, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 25.05.2019); TAŞKIN, s. 162.

¹²⁵ TAŞKIN, s. 161-163; PETEK, s. 55.

¹²⁶ PETEK, s. 56-57.

yükümlü olduğu açıkça düzenlenmiştir. TBK m. 507’de ise, vekilin, işi başkasına gördürdüğünde, onun fiilinden kendisi yapmış gibi sorumlu olduğu hükmüne yer verilmiştir. Ancak, tarafların anlaşması ile bu sorumluluğun sınırlandırılması mümkündür¹²⁷.

C. Sadakat ve Sır Saklama Yükümlülüğü

Sadakat yükümlülüğü, Borçlar Kanunu’nda hem hizmet sözleşmesi hem vekâlet sözleşmesi hükümlerinde düzenlenmiştir. TBK m. 396 uyarınca, işçi, yüklendiği işi özenle yapmak ve işverenin haklı menfaatinin korunmasında sadakatle davranmak zorundadır. TBK m. 506/II’de de, vekilin sadakat yükümlülüğü düzenlenerek, “*Vekil, üstlendiği iş ve hizmetleri, vekâlet verenin haklı menfaatlerini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmekle yükümlüdür.*” hükmüne yer verilmiştir. Sadakat yükümlülüğü, vekâlet sözleşmesi benzeri hukuki niteliğe sahip olan hakem sözleşmesinde de mevcuttur. Buna göre, hakemler, yargılama faaliyetini yürütürken, tarafların menfaatleri doğrultusunda hareket etmeli ve zarar verici davranışlarda kaçınmalıdır. Hakemler, tarafların yararını eşit derecede gözeterek, yargılama faaliyetini en uygun ve hızlı bir şekilde çözüme kavuşturmalıdır¹²⁸.

Hakemlerin sadakat yükümlülüğünün kapsamı ve süresi, uyumsuzluğun niteliğine göre, hakem sözleşmesinde açıkça belirlenmelidir. Sözleşmenin sona ermesinden sonra, hakemlerin sadakat yükümlülüğü sona erse dahi, sır saklama yükümlülükleri devam etmektedir. Hakemlerin sadakat ve sır saklama yükümlülüğü, hakem sözleşmesinin temelinde bulunan güven ilişkisinin bir sonucudur. Sır saklama yükümlülüğü, mevzuatta açıkça düzenlenmemiştir. Ancak, tahkim yargılamasının gizliliği ve karşılıklı güven unsuru değerlendirildiğinde, sır saklama yükümlülüğü, sadakat yükümlülüğünün doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Hakemler, tarafların menfaatlerine zarar verebilecek nitelikteki her türlü bilgi ve belgeyi saklamakla ve üçüncü kişilerle paylaşmamakla yükümlüdürler. Sır saklama yükümlülüğü kapsamına giren bilgiler, yalnız taraflarca paylaşılan bilgiler değildir. Hakemler, yargılama esnasında öğrenmiş oldukları ve ifşasının taraflara zarar verme ihtimali bulunan her türlü bilgiyi, gizli olarak kabul etmeli ve paylaşmaktan kaçınmalıdır. Özellikle ticari

---

¹²⁷ PETEK, s. 58.

¹²⁸ TAŞKIN, s. 163; PETEK, s. 59; Yargıtay 13. HD, 11.05.2016, E. 2015/29539, K. 2016/12865, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 25.05.2019); Yargıtay 13. HD 25.03.2015, E. 2014/18380, K. 2015/9560, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 25.05.2019).

uyuşmazlıklarda, yargılama faaliyeti sırasında, hakemler, tarafların ticari hayatı ve başarısı ile doğrudan bağlantılı ve gizlilik derecesi yüksek bilgiler edinmektedirler. Bu gibi bilgilerin paylaşılması veya ihmali bir hareketle açığa çıkması, taraflar açısından telafisi güç sonuçlar doğurur. Bu nedenle, hakemler, yargılama sırasında ve yargılama neticesinde karar verilmesinden sonra sadakat ve sır saklama yükümlülüklerine aykırı hareketlerden kaçınmalıdır. Bu nedenle, sadakat ve sır saklama yükümlülüğünün, hakemin görevi kabulü ile başlayıp, kararın verilmesinden sonra da sürekli olarak devam ettiği kabul edilmelidir. Ancak tarafların bu hususta bir anlaşma yapması halinde, yükümlülüğün tamamen veya kısmen sona erdirilmesi ya da belirli bir süre ile sınırlandırılması mümkündür¹²⁹. Hakem veya hakem kurulunun bu yükümlülüklerine aykırı davranmaları halinde, tarafların uğradıkları zararları tazmin yükümlülükleri ortaya çıkar¹³⁰.

Ancak, herkes tarafından bilinen, kamuya açıklanmış veya resmî makamlarca açıklanması zorunlu tutulan ya da tarafların açıklanmasına onay verdiği bilgi ve belgelerin paylaşılması, sır saklama yükümlülüğünün ihlali olarak kabul edilmemektedir. Burada ele alınması gereken önemli bir husus, hakemlerin, yargılama faaliyeti nedeniyle taraflar hakkında öğrenmiş olduğu bilgileri, tanık sıfatı ile paylaşıp paylaşamayacağıdır. Vekâlet ilişkisinin en somut örneklerinden olan avukatlık mesleğinde tanıklık, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nda özel olarak düzenlenmiştir. Av.K. m. 36 uyarınca, avukatların, avukatlık görevi, TBB ve baro organlarındaki görevleri ve kendilerine tevdi edilen işler nedeniyle öğrendikleri hususları, açığa vurmaları yasaklanmıştır. Ayrıca bu hususlar hakkında tanıklık edebilmeleri, iş sahibinin onayına bağlanmıştır. Hatta, bu halde dahi avukatların hukuki ve cezai sorumlulukları olmaksızın, tanıklıktan çekinme hakları bulunmaktadır. Buna karşılık hakemlerin sır saklama yükümlülüğü ve tanıklıktan çekinme hakları hakkında, usul kanunlarında açık bir düzenleme bulunmamaktadır.

HMK m. 249'da, Kanun gereği sır olarak korunması gereken bilgiler hakkında tanıklığına başvurulacak kişilerin, sır sahibinin izninin bulunmaması halinde, tanıklıktan çekinebileceği düzenlenmiştir. Ancak bu hükmün hakemler bakımından uygulanabilmesi için, hakemlerin sır saklama yükümlülüğünün bir kanun aracılığı ile tespit edilmiş olması gerekmektedir. TBK'nın vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümlerinde sadakat borcuna yer

---

¹²⁹ BURDURLU, s. 120; PETEK, s. 84.

¹³⁰ TAŞKIN, s. 164; PETEK, s. 60-61; Yargıtay HGK 07.11.2012, E. 2012/3-531, K. 2012/760, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr (E.T. 25.05.2019).

verilmekle birlikte, sır saklama yükümlüğü açıkça düzenlenmemiştir. Yine HMK'nın tahkim ve hakem sözleşmesine ilişkin hükümlerinde de böyle bir düzenleme yer almamaktadır.

CMK m. 46'da meslek ve sürekli uğraşları sebebiyle tanıklıktan çekinme hakkına sahip kişiler ve koşulları açıkça sayılmıştır. Sınırlı konu ve kişiler için tanınan bu hak, hakemlere tanınmamıştır¹³¹. Usul kanunları hükümlerinin değerlendirilmesi ile hakemlerin tanıklıktan çekinme hakkının bulunmadığı sonucuna varılmaktadır. Ancak, tahkim yargılamasının gizliliği esassından hareketle, hakemlerin, hukuk ve ceza yargılamasında tarafların izninin bulunmadığı durumlarda tanıklıktan çekinme hakkının bulunduğu kabul edilmeli ve buna ilişkin yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

D. Bilgi Verme ve Teslim Yükümlülüğü

Hakemlerin bilgi verme (aydınlatma) ve teslim (iade) yükümlülüğünün temeli, TBK m. 508'de yer alan düzenlemeye dayanmaktadır. TBK m. 508'de "*Vekil, vekâlet verenin istemi üzerine yürüttüğü işin hesabını vermek ve vekâletle ilişkili olarak aldıklarını vekâlet verene vermekle yükümlüdür.*" hükmü yer almaktadır. Buna göre, vekil, talep üzerine iş sahibine, üstlenilen işin mevcut durumu hakkında açıklama yapmak, bilgi vermek ve yapılan işlemlere ilişkin belgeleri teslim etmekle yükümlüdür. Kanununun lafzı gereği, bilgi verme ve teslim yükümlülüğü, talep üzerine muaccel hale gelir. Bilgi verme ve teslim yükümlülüğü, aynı zamanda sadakat yükümlülüğünün de bir parçasını oluşturmaktadır. Bu nedenle, bilgi verilmesinin zorunlu ve gerekli olduğu hallerde, talep olmasa dahi, sadakat ve özen yükümlülükleri uyarınca iş sahibine bilgi verilmesi gerekmektedir. Bilgi verme yükümlülüğü, sözleşme ilişkisi devam ettiği sürece bulunmaktadır¹³².

Hakem sözleşmesinde bilgi verme ve teslim yükümlülüğü, vekâlet sözleşmesinde yer alan hesap verme yükümlülüğüne kıyasla daha sınırlıdır. Vekâlet sözleşmesinde, vekil, bir

---

¹³¹ Meslek ve sürekli uğraşları sebebiyle tanıklıktan çekinme CMK m. 46 – (1) *Meslekleri ve sürekli uğraşları sebebiyle tanıklıktan çekinebilecekler ile çekinme konu ve koşulları şunlardır: a) Avukatlar veya stajyerleri veya yardımcılarının, bu sıfatları dolayısıyla veya yükledikleri yargı görevi sebebiyle öğrendikleri bilgiler. b) Hekimler, dış hekimleri, eczacılar, ebeler ve bunların yardımcıları ve diğer bütün tıp meslek veya sanatları mensuplarının, bu sıfatları dolayısıyla hastaları ve bunların yakınları hakkında öğrendikleri bilgiler. c) Malî işlerde görevlendirilmiş müşavirler ve noterlerin bu sıfatları dolayısıyla hizmet verdikleri kişiler hakkında öğrendikleri bilgiler.* (2) *Yukarıdaki fıkranın (a) bendinde belirtilenler dışında kalan kişiler, ilgilinin rızasının varlığı halinde, tanıklıktan çekinemez.*

¹³² **PETEK**, s. 115.

tarafın menfaatlerini gözetirken, hakem sözleşmesinde hakemlerin tarafsız ve bağımsız olmaları şarttır. Bu nedenle, bilgi verme yükümlülüğünün sınırları, tarafsızlık ve bağımsızlık ilkelerine göre tayin edilmelidir¹³³. Hakemlerin bilgi verme yükümlülüğünde, basiretli bir hakemin göstermesi gereken ölçü dikkate alınmalıdır¹³⁴.

Taraflar, hakemlerin bağımsızlığını etkilemeyecek ve yargılamanın esasına ilişkin olmayacak konularda bilgi talebinde bulunabilirler. Bilgi verme yükümlülüğü kapsamında, hakemler, yargılamaya ilişkin dosyayı tarafların incelemesine hazır bulundurmalıdır. Yargılama duruşmalı olarak yürütülecekse, duruşmanın nerede ve ne zaman yapılacağı, yargılama faaliyetinin hangi aşamada olduğu, kararın ne zaman verileceği gibi konularda, hakemlerin bilgi verme yükümlülüğü bulunmaktadır. HMK m. 429/II ve 429/III' göre, hakem veya hakem kurulu, keşif tarihini, bilirkişi incelemesini veya diğer delillerin incelenmesi için yapılacak toplantı ve duruşmaları, taraflara bildirmekle yükümlüdür. Bu bildirimde, tarafların toplantıya katılmamaları hâlinde, doğacak sonuçlar da mutlaka belirtilir. Hakem veya hakem kuruluna verilen tüm dilekçeler, bilgiler ve diğer belgelerin de taraflara bildirilmesi hakemlerin yükümlülüklerindedir. Doktrinde, hakemlerin bilgi verme yükümlülüğünün, tarafların talebinden bağımsız olarak bulunduğu kabul edilmektedir. Buna göre, tarafların bu konuda talebi bulunmasa dahi, hakemler yargılamanın bulunduğu aşama, yapılan veya yapılmayan işlemler ve faaliyetler ile bu işlemlere katılmamanın sonuçları hakkında tarafları bilgilendirmelidir. Hakem veya hakem kurulu, tarafların ortak menfaatleri doğrultusunda, tarafsızlık ve bağımsızlık ilkelerine uygun davranarak, sakıncalı gördüğü her konuda tarafları bilgilendirmekle yükümlüdür¹³⁵. Bu görüş, anılan Kanun maddelerine de uygundur. Kanun'da tarafların bilgilendirmesinin zorunlu kılındığı hallerde, hakemlerin tarafları bilgilendirmemesi, aynı zamanda işgörme borcuna da aykırılık teşkil eder¹³⁶. Bu halde, hakemlerin sözleşmeye aykırılık nedeniyle sorumluluğu söz konusu olur.

Bilgi verme ve teslim yükümlülüğüne, yargılama sırasında yapılan harcama ve masraflara ilişkin bilgi ve belgeler de dahildir. Hakemler eğer avans almışlar ise bu avansa ilişkin faturaları ve yargılama süresince yapılan harcama kalemlerinin detaylarını gösterir

---

¹³³ TAŞKIN, s. 169.

¹³⁴ PETEK, s. 81.

¹³⁵ TAŞKIN, s. 169-170. Yargıtay 13. HD 02.10.2014, E. 2014/10881, K. 2014/30543, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 25.05.2019).

¹³⁶ PETEK, s. 82-83, 117-118.

belgeleri taraflarla paylaşmalıdır. Avans ödemelerinde arta kalan paranın da, şüphesiz, yargılama sonunda, taraflara iade edilmesi gerekmektedir¹³⁷.

Vekâlet sözleşmesinde olduğu gibi, hakem sözleşmesinde de hakemler, işin ifasında kullanılan tüm belge, evrak ve dosyaları taraflara iade etmekle yükümlüdür. İade ve teslim yükümlülüğünün yerine getirilmesi için, tarafların menfaati bulunması gerekmektedir. Esasen uyuşmazlık hakkında, yargılama sırasında veya öncesinde elde edilen tüm belgelerin taraflara ait olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle, hakemlerin öncelikle arta kalan masraf ve avans olmak üzere, yargılamaya ilişkin tüm belgeleri iade ve teslim yükümlülüğü bulunmaktadır¹³⁸. HMK m. 442'ye göre, hakem veya hakem kurulu, kararın verilmesinden sonra, taraflarca yatırılan avansların harcama yerlerini ve miktarlarını gösteren bir belgeyi taraflara vermekle ve arta kalan avansın bulunması halinde, bu miktarı, ödeyen tarafa iade etmekle yükümlüdür. Teslim (iade) yükümlülüğüne aykırı davranılması halinde, iade edilmeyen para borcu için tarafların, sözleşmeden kaynaklanan alacak davası açmaları mümkündür¹³⁹.

E. Özen Yükümlülüğü

Sadakat yükümlülüğünün düzenlendiği, TBK m. 396/I ve 506/II'de, aynı zamanda özen borcu da düzenlenmiştir. Buna göre, işi ifa ile yükümlü kişi, üstlendiği iş ve hizmetleri özenle yürütmek zorundadır. Borçlar hukukunda, edim borçlusunun, edimini yerine getirirken özenli davranması genel kuraldır. Ancak vekilin bir sonuca yönelik ifade bulunması yerine, iş sahibinin menfaatine göre faaliyet yürütmesi esastan hareketle, vekilin özen borcu özel olarak düzenlenmiştir¹⁴⁰. Vekilin özen yükümlülüğü ve sorumluluğu, hakemler bakımından da geçerlidir. Hakemler, özen borcunun gereği olarak, mesleki bilgi ve tecrübeleri ile, hayatın olağan akışının gerektirdiği şekilde davranmalı ve basiretli olarak, yargılama faaliyetinin başarılı sonuçlanmasını engelleyecek davranışlardan kaçınmalıdır¹⁴¹.

¹³⁷ TAŞKIN, s. 171-172; Yargıtay HGK 11.11.2015, E. 2015/2591, K. 2015/2584, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 25.05.2019).

¹³⁸ TAŞKIN, s. 172; Yargıtay 13. HD, 21.06.2018, E. 2018/2182, K. 2018/7149, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 25.05.2019); Yargıtay 13. HD, 18.12.2018, E. 2016/28927, K. 2018/12282, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 25.05.2019).

¹³⁹ PETEK, s. 120.

¹⁴⁰ PETEK, s. 92.

¹⁴¹ Yargıtay 13. HD 16.06.2015, E. 2014/47908, K. 2015/20580, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 25.05.2019); Yargıtay 13. HD 05.03.2015, E. 2014/15408, K. 2015/6771, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 25.05.2019).

Tahkim sözleşmesi ve hakem sözleşmesinde, HMK hükümleri uyarınca, tarafların irade serbestisi esastır. Ancak bu serbestinin sınırını, kamu düzenine ilişkin kısıtlamalar ve Kanunun emredici hükümleri belirlemektedir. Bu hükümler, aynı zamanda, hakemlerin, asli yükümlülüğüne ek olarak yapması ve/veya yapmaması gereken fiilleri de belirlemektedir. Hakemlerin, emredici hükümlere ve kamu düzenine ilişkin kurallara uygun davranması, özen yükümlülüğünün en önemli parçasıdır¹⁴².

Hakemin özen yükümlülüğünün, hakemlik görevinin kabulünden önce başladığı kabul edilmelidir. Buna göre, hakem, görevi kabul etmeden önce, somut uyuşmazlık hakkında yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olduğundan emin olmalıdır. Zira, hakem, görevi kabul ettikten sonra, uyuşmazlık hakkında ve yargılama için gerekli nitelikler bakımından yeterli veya uygun olmadığını ileri süremez. Hakem, uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk ve usul kurallarına hâkim olmalıdır. Özellikle taraflarca başka bir ülke mevzuatının uygulanması kararlaştırılmış ise, hakemin bu kurallara uygun hareket etmesi zorunludur. Aynı zamanda, teknik bilgi ve uzmanlık gerektiren uyuşmazlıklarda, hakem, teknik gelişmeleri ve yenilikleri yakından takip etmelidir¹⁴³.

Hakemin özen yükümlülüğü, yargılama süresince devam etmektedir. Hakem, öncelikli olarak uyuşmazlık konusunu tam ve doğru biçimde tespit etmelidir. Yargılama süresince, tüm delilleri eksiksiz olarak toplamalı ve karara esas olacak şekilde değerlendirmelidir. Buna göre, hakem, gerekli görülen hallerde, tanık dinlenmeli, keşif yapmalı ve bilirkişiye başvurmalıdır. Hakem, özen yükümlülüğü kapsamında, üstlendiği edimi yerine getirirken, daima tarafların ortak menfaatini gözetmeli, tarafsızlığını korumalıdır. Hakemler, yargılamaya yeterli zaman ve alakayı göstermeli, tahkim sürecini etkin bir şekilde yürütmeli, gereksiz masraflardan kaçınmalı, önceden belirlenen iş planına ve sürelere uygun davranmalıdır. Yargılama neticesinde ise, dürüstlük ilkelerine ve vicdani kanaatine uygun olarak bir hüküm kurmalıdır¹⁴⁴.

TBK m. 506/III'e göre, "*Vekilin özen yükümlülüğünden doğan sorumluluğunun belirlenmesinde, benzer alanda iş ve hizmetleri üstlenen basiretli bir vekilin göstermesi gereken*

---

¹⁴² PETEK, s. 95-96.

¹⁴³ TAŞKIN, s. 174.

¹⁴⁴ TAŞKIN, s. 174; BURDURLU, s. 121-122.

davranış esas alınır”. Her ne kadar, uygulamada Yargıtay’ın farklı kararları mevcut olsa da,¹⁴⁵ Kanun’da yer alan hüküm uyarınca, hakemin özen yükümlülüğünün sınırlarının tespitinde, objektif kriterler esas alınmalıdır. Buna göre, orta düzeyde bir hakemin göstereceği özen dikkate alınarak, hakemlerin sorumluluğu belirlenmelidir. Nitekim doktrinde ve yargı kararlarında, özen yükümlülüğünün belirlenmesinde ölçü, ortalama bilgi ve yeteneğe sahip bir kişinin, aynı şartlar altında, seçeceği hareket tarzına uygun davranan bir kişiden beklenen özeni göstermesi olarak kabul edilmektedir¹⁴⁶. Hakem, hedeflenen sonuca ulaşamamasından değil, bu amaca ulaşmak için gerekli çalışmaların özenle yerine getirilmemesinden sorumlu tutulmalıdır¹⁴⁷. Hakemin, özen yükümlülüğünde, objektif kriter olarak, basiretli bir hakemin göstereceği davranış ölçütü, asgari sınırdır. Taraflar, hakem sözleşmesi ile, hakemin uzmanlık alanı veya yetenekleri doğrultusunda, farklı nitelikte ve daha yüksek bir ölçüt belirleme imkânına sahiptir¹⁴⁸.

Hakemlerin sorumluluğunu düzenlediği HMK m. 419 hükmü, özen yükümlülüğünün gereğidir. Hakemin sorumluluğunun doğmasına sebep olabilecek nitelikte özen yükümlülüğüne aykırılık, hakemin asli edimini yerine getirmemesi veya kötü ifasıdır. Tahkim yargılamasının, hakem kararı olmaksızın sona ermesi ile edimin yerine getirilmemesi ya da hakem kararının iptal edilir nitelikte olması gibi hallerde hakemlerin özen yükümlülüğüne aykırı davranışları söz konusu olabilir. Ancak, bu gibi hallerde, hakemlerin sorumluluğunun doğması için, hakemin özen yükümlülüğüne aykırı davranışının, kendi kusurundan kaynaklanması gerekmektedir. Hakemlerin özen borcuna aykırılığında ispat yükü, aykırı davranışı iddia eden taraf üzerindedir.¹⁴⁹

F. Tarafların İradesine Uyma ve Eşit Davranma Yükümlülüğü

Vekilin talimata uygun ifa borcu, TBK m. 505’te düzenlenmiştir. Buna göre, vekil, vekâlet verenin açık talimatına uymakla yükümlüdür. Talimat, işsahibinin, işi ifa ile yükümlü

---

¹⁴⁵ Yargıtay HGK’nın bir kararında göre “*vekâlet sözleşmesi vekile özen yükümlülüğü ile talimatlara uyma yükümlülüğü yükler. Vekil en küçük kusurdan bile sorumludur*”. Yargıtay HGK, 19.04.2017, E. 2015/711, K. 2017/753, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 25.05.2019).

¹⁴⁶ Yargıtay HGK, 31.05.2017, E. 2017/4, K. 2017/1051, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 25.05.2019).

¹⁴⁷ Yargıtay 13. HD 16.06.2015, E. 2014/47908, K. 2015/20580, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 25.05.2019); Yargıtay HGK 04.10.2018, E. 2018/588, K. 2018/1424, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 25.05.2019).

¹⁴⁸ **PETEK**, s. 94.

¹⁴⁹ **PETEK**, s. 101-104.

kişiyeye, işin görölmesi ve yürütölmesi hakkında yönelttiğı tek taraflı irade açıklamasıdır. Talimatta bulunma, işsahibinin önceden feragati mümkün olmayan bir hakkıdır. Talimat, hukuka, ahlaka ve dürüstlük kurallarına uygun olmalıdır. Aksi halde, verilen talimat TBK m. 27 uyarınca kesin olarak hükümsüzdür ve vekil bu talimatlara uygun davranmakla yükümlü değildir. İşsahibi tarafından verilen talimatlar, ifanın konusuna değil, şekline ilişkin olmalıdır¹⁵⁰. Bununla birlikte, Kanunun açık hükmü gereğı, vekilin talimattan ayrılması mümkün kılınmıştır. Buna göre, vekil, vekâlet verenden izin alma imkânı bulunmadığında ve vekâlet verenin, durumu bilseydi izin vereceğinin açık olduğı hâllerde, vekil talimattan ayrılabilir. Bunun dışındaki durumlarda vekil, talimattan ayrılırsa, bundan doğan zararı karşılamadıkça işi görmüş olsa bile, vekâlet borcunu ifa etmiş olmaz¹⁵¹.

Doktrinde, vekâlet sözleşmesinde olduğı gibi, hakemlerin de, tarafların iradesine ve talimatlarına uymakla yükümlü olduğı kabul edilmektedir. Bu husus, hakemlerin bağımsız davranma yükümlölüğünün bir istinası niteliğindedir. Ancak tarafsızlık ve bağımsızlık ilkeleri doğrultusunda, tarafların hakemlere talimatta bulunabileceğı konular oldukça sınırlıdır. Bu nedenle talimatlara uyma yükümlölüğü, hakem sözleşmesi bakımından daha çok tarafların anlaşmalarına ve iradelerine uyma yükümlölüğü olarak değerlendirilmektedir¹⁵². Hakem, yargılamanın daha hızlı ve usul ekonomisine uygun şartlarda sonuçlandırılmasını sağlayacak talimatlara ve taleplere uymak zorundadır. Taraflar, uyuşmazlığın çözölümü için birtakım tespitlerin yapılması, duruşmanın belirli bir yer ve zamanda yapılması, bilirkişi incelemesi yapılması veya yapılmaması gibi konularda talepte bulunabilir. Taraflar, karşılıklı anlaşmaları ile yargılamanın usulüne ilişkin konularda değışiklik talebinde bulunabilirler. Hakemler, hakem sözleşmesine ve yargılamanın mahiyetine uygun düştüğü ölçüde, tarafların iradesine ve talimatlarına uymakla yükümlüdür. HMK m. 434'te yer alan sulh hâli, hakemin, tarafların iradesine uygun davranma ve talimatlarına uyma yükümlölüğünün en somut örneğidir. Tarafların, uyuşmazlık konusunda anlaşmaya varmaları ve sulh olmaları halinde, hakemlerin, tarafların sulh anlaşmasına uygun olarak, yargılamayı sona erdirmesi gerekmektedir¹⁵³.

Ancak, hakem, yargılamanın amacına ve sözleşmeye uygun olmayan talimatlara uymak zorunda değildir. Bununla birlikte, hakemlerin, TBK m. 26 ve 27 uyarınca, kanunun

---

¹⁵⁰ PETEK, s. 105-107.

¹⁵¹ EREN, Borçlar Özel Hükümler, s. 741.

¹⁵² PETEK, s. 110.

¹⁵³ PETEK, s. 112.

emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan talimatlara uyma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Zira bu türden talimat ve anlaşmalar kesin olarak hükümsüzdür. Ayrıca, tarafların talepleri, hakemin görevini ciddi anlamda zorlaştıracak ve hakem sözleşmesinin esaslı unsurlarında değişiklik yaratacak nitelikte ise, hakemin bu talimatları uygulaması kendi iradesine bağlıdır¹⁵⁴.

Vekâlet sözleşmesinde, vekilin talimattan ayrılması çok sınırlı bir halde düzenlenmiştir. Vekilin, bu haller dışında, talimata aykırı hareket etmesi halinde, vekâlet verenin zararını karşılamadıkça, vekâlet borcunu yerine getirmediği kabul edilmektedir (TBK m. 505/II). Ancak, hakem sözleşmesi bakımından, talimata aykırılığın sınırlarının daha geniş yorumlanması gerekmektedir. Tarafların hakemlere yöneltebileceği talepler, uyuşmazlığın tespiti ve nihai olarak giderilmesine yönelik birtakım tedbirlerin alınmasına ilişkin olmalıdır. Bunun haricinde, hakemlerin vicdani kanaatini ve hükmü etkileyecek taleplere ve talimatlara uyması kendisinden beklenemez¹⁵⁵.

Vekâlet sözleşmesinde, vekil, yalnız vekâlet verenin talimatlarına uymakla yükümlüdür. Ancak, hakem sözleşmesinde, hakemler bir tarafın vekili konumunda değildir. Bu nedenle, hakemin, talimatlara uyma yükümlülüğü, uyuşmazlığı her iki tarafı bakımından bulunmaktadır. Hakemler, tarafların ortak iradesini yansıtan talimatlara bir başka ifadeyle anlaşmalara uymakla yükümlüdür. Bu bakımdan, vekilin yükümlülüklerinden farklı olarak, hakemin eşit davranma yükümlülüğü bulunmaktadır. Dolayısıyla, hakemin, taraflardan yalnız birinin iradesini yansıtan talimatlara uyması, hakemlerin eşit davranma ve tarafsızlık yükümlülüklerine aykırılık teşkil eder. Nitekim, HMK m. 423'e göre, taraflar, tahkim yargılamasında eşit hak ve yetkiye sahiptirler. Ayrıca, tarafların hukuki dinlenilme hakkı bulunmaktadır. Buna göre, hakem, tarafların kendisine yönelttiği talepleri ve talimatları, hakem sözleşmesi ve tahkim yargılamasının uygunluğu ölçüsünde, eşit derecede değerlendirmeye almalıdır. Hakemin, yalnız bir tarafın talep ve talimatlarına uyması eşit davranma ve tarafsızlık yükümlülüklerine aykırılık teşkil eder.

---

¹⁵⁴ TAŞKIN, s. 176-177.

¹⁵⁵ TAŞKIN, s. 177.

G. Tarafsız ve Bağımsız Davranma Yükümlülüğü

Tarafsızlık, hakemlerin taraflara eşit davranması, taraflardan herhangi birisinin iradesine üstünlük tanımaması anlamına gelmektedir. Yargılamayı yürütmekle görevli hakem, taraflardan biri tarafından seçilse dahi, hakem, her iki tarafın da haklarını ve menfaatini korumakla yükümlüdür. Bağımsızlık ise, hakemin takdir yetkisini ve kararını etkileyecek her türlü etkiden ve menfaat uyuşmazlığından ayrık ve uzak bulunmasıdır. Hakem, yürüttüğü yargılama faaliyeti nedeniyle, tıpkı hakimler gibi bağımsız olmalıdır. Buna göre, hakem, kendi menfaatleri de dahil başka hiçbir menfaati dikkate almamalı, yalnız tarafların ortak menfaatlerini koruyacak şekilde davranmalıdır¹⁵⁶.

Hakemlerin tarafsız ve bağımsız davranma yükümlülüğü, hakem sözleşmesinin kurulmasından, sona ermesine kadar devam etmektedir. Kendisine teklif götürülen hakem, bağımsızlığını ve tarafsızlığını etkileyecek bir durumun varlığı halinde, görevi kabul etmemelidir. Hakemin tarafsızlığını etkileyecek bir sebebin, yargılama sırasında ortaya çıkması halinde ise, hakem bu durumu taraflara bildirerek, görevinden çekilmelidir. Nitekim HMK m. 417/1’de yer alan “*Kendisine hakemlik önerilen kimse, bu görevi kabul etmeden önce tarafsızlık ve bağımsızlığından şüphe edilmeyi haklı gösteren durum ve koşulları açıklamak zorundadır. Taraflar önceden bilgilendirilmemiş oldukları takdirde hakem, daha sonra ortaya çıkan durumları da gecikmeksizin taraflara bildirir.*” hükmü ile hakemlerin tarafsız ve bağımsız olması gerekliliği ve bu durumu etkileyen sebeplerin taraflara bildirilmesi zorunluluğu düzenlenmiştir. Bu zorunluluğa aykırı davranışın hakemin reddi sebeplerinden olacağı, aynı maddenin devam fıkrasında yer alan “*Hakem, taraflarca kararlaştırılan niteliklere sahip olmadığı, taraflarca kararlaştırılan tahkim usulünde öngörülen bir ret sebebi mevcut bulunduğu veya tarafsızlığından şüphe edilmeyi haklı gösteren durum ve koşullar gerçekleştiği takdirde reddedilebilir. Taraflardan birisinin kendisinin atadığı veya atanmasına katıldığı hakemi reddetmesi, yalnızca hakemin atanma tarihinden sonra öğrenilen ret sebeplerine dayanılarak yapılabilir.*” hükmü ile belirtilmiştir.

Yargılamayı yürütmekle görevli hakemlerin, tarafsız ve bağımsız olmaları, Anayasal bir hak olan, adil yargılanma hakkının bir gereğidir (AY. m. 36). Hakemler, tarafların iradesine uyma, eşit davranma, tarafsızlık ve bağımsızlık yükümlülükleri doğrultusunda, taraflara, iddia

---

¹⁵⁶ PETEK, s. 61.

ve savunmalarını ortaya koymaları ve bu savlarını hukuka uygun delillerle ispat etmeleri için imkân sağlamalıdır. Aksi halde, hakemlerin taraflara eşit davranmaması, tarafsızlık yükümlülüklerini ihlal etmesi ve tarafların adil yargılanma hakkına aykırı davranması, hakem kararının iptaline sebep olabilecektir¹⁵⁷.

II. HAKEMLERİN HAKLARI

A. Ücret Hakkı

Vekâlet sözleşmesinde ücret unsuru, Roma Hukuku'nun etkisi ile, zorunlu bir unsur olarak kabul edilmemektedir. Ancak günümüzde, vekâlet ilişkisi çoğunlukla ücret karşılığı kurulmaktadır. TBK m. 502/III'te "*Sözleşme veya teamül varsa vekil, ücrete hak kazanır.*" düzenlemesi yer almaktadır. Buna göre, taraflar arasında yapılan bir sözleşme ile ücret ödenmesi kararlaştırılmışsa veya sözleşme olmasa dahi, bu yönde oluşan teamüller varsa, vekil, üstlendiği işin karşılığında belirli bir ücret talep etme hakkına sahiptir. Günümüzde, vekâlet sözleşmelerinin, bir mesleğin faaliyet alanını oluşturması ve bu mesleğe ilişkin ücret tarifelerinin bulunması, vekâlet sözleşmesinde ücret karşılığının olduğu yönünde teamül oluşturmaktadır. Nitekim Av. K. m. 164/IV, avukatların üstlendikleri vekâlet ilişkisi karşılığında, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'ne uygun oranda ücret alınması gerektiği düzenlenmiştir¹⁵⁸.

Hakem sözleşmesi bakımında ise, teamüller ve yasal düzenlemeler uyarınca, ücret esas unsurlardan biridir. Hakemlerin, tahkim yargılamasındaki faaliyetlerinin karşılığı olarak belirli bir ücret talep etmesi en temel haklarıdır. Hakemler, yargılamasının usule ve hukuk kurallarına uygun olarak yürütülmesi ve taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdiren bir karar verilmesi amacıyla yoğun bir zihinsel çalışma ve emek ortaya koymaktadırlar. Bu emek ve çalışmanın karşılığı olarak da, sözleşme ile belirlenecek ücrete hak kazanmaktadırlar¹⁵⁹.

---

¹⁵⁷ BURDURLU, s. 110-113.

¹⁵⁸ PETEK, s. 122-123.

¹⁵⁹ BURDURLU, s. 123.

Hakem sözleşmesinin hukuki niteliği ve unsurları açıklanırken belirttiğimiz üzere, hakem sözleşmesi ivazlı (karşılıklı) bir sözleşmedir. Bu nedenle, hakemin sözleşme ile üstlendiği edimi, herhangi bir maddi karşılık olmaksızın yerine getirmesi beklenemez. Bu bakımdan, doktrinde de kabul edildiği üzere, hakeme belirli bir ücretin ödenmesi kararlaştırılmamış olsa dahi, teamüller gereğince hakem ücrete hak kazanır¹⁶⁰. Bu nedenle, hakem veya hakem kurulunun, yürüttükleri yargılama faaliyeti neticesinde ücret alacağıının oluşmaması yalnız hakem sözleşmesinde aksinin kararlaştırılmış olması ile mümkündür¹⁶¹.

Hakemlerin hak kazanacağı ücretin belirlenmesinde farklı yöntemler mevcuttur. Bu yöntemlerden ilki, hakem ücretinin uyuşmazlık konusunun değerine göre (*ad valorem*) belirlenmesidir. Buna göre, taraflarca uyuşmazlık konusuna göre hakem veya hakemlerin hak kazanacağı ücret sabit bir miktar olarak belirlenir. Ancak bu yöntemde, hakemin uzmanlığı, bilgi birikimi ve tecrübesi göz önüne alınmamaktadır. Bu nedenle uyuşmazlık değerinin düşük ama çözümlenmesinin zor ve karmaşık olduğu hallerde, hakemin hak edeceği ücret, harcadığı emek ve zamanın karşılığı olmayacaktır. Sözleşme taraflarının her birinin rızasının bulunması halinde, hakem veya hakem kurulunun ücretlerinde artış veya azalış yapılması mümkündür. Tarafların bu konuda uzlaşma sağlayamaması halinde, ücret değişikliği, yalnız açılacak bir dava neticesinde mahkeme kararı ile mümkündür¹⁶². Nitekim Yargıtay'ın bir kararında, taraflar arasında ücretin belirlendiği protokolün bağlayıcı olduğu, hakemlerin kendilerince alacakları bir kararla ücretlerini artırmalarının mümkün olmadığı, ücreti az bulmaları halinde dava açmalarının mümkün olduğu yönünde hüküm kurulmuştur¹⁶³.

Hakemlerin ücretinin belirlenmesinde bir diğer yöntem ise, hakemlerin harcadığı zamana göre ücretin belirlenmesidir. Buna göre, taraflar arasında, hakemlerin uyuşmazlığın çözümü ve nihai kararın verilmesi için harcadıkları zamana göre saatlik veya günlük bir ücret belirlenir. Bu yöntemde, hakemlerin harcadıkları emek ve zamanın doğrudan karşılığı alınmakla birlikte, bu yöntemin kötüye kullanıma açık olduğu düşünülmektedir. Hakemlerin, daha fazla ücret almak amacıyla, süreci uzatmaları ihtimali bulunmaktadır¹⁶⁴.

---

¹⁶⁰ BURDURLU, s. 124; TAŞKIN, s. 186.

¹⁶¹ PETEK, s. 124.

¹⁶² BURDURLU, s. 125-126.

¹⁶³ Yargıtay 15. HD 26.02.2015, E. 2014/5988, K. 2015/1011, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (15.06.2019).

¹⁶⁴ BURDURLU, s. 127.

Kurumsal tahkimde, hakemlere ödenecek ücret, tahkim merkezleri tarafından, yukarıda belirtilen yöntemlerden birinin esas alındığı kendi ücret tarifelerine göre belirlenmektedir. Ad hoc tahkimde ise, ücret, taraflar ile hakem veya hakem kurulunun arasında akdedilen hakem sözleşmesinde düzenlenmelidir. Ücretin mutlaka yargılama öncesinde belirlenmesi şart olmamakla birlikte, sonradan doğacak uyuşmazlıkların önünde geçmek amacıyla, sözleşme ile baştan belirlenmesi daha doğrudur.

Avantaj ve dezavantajlar düşünüldüğünde, her iki yöntemin birlikte değerlendirilerek, ücretin belirlenmesi gerekmektedir. Nitekim kanunkoyucu tarafından yapılan düzenleme de bu yöndedir. 6100 sayılı HMK öncesinde, hakem ücretinin belirlenmesi konusunda farklı görüşler mevcuttu. Hakemlerin, yargılama neticesinde verilen kararlar, yargılama giderleri ve masraflara ek olarak, hakemlik ücretini de belirleme hakkına sahip olduğunu savunan görüşler bulunmakta idi. Diğer taraftan ise, hakemlerin kendi faaliyetleri hakkında bir ücret belirlemeleri sakıncalı görüldüğünden, ücretin taraflar ile hakemler arasında yapılacak bir anlaşma ile belirlenmesi, anlaşma sağlanamayan hallerde ise mahkeme tarafından belirlenmesi gerektiği savunulmuştur. Yargıtay'ın 1964 yılında verdiği İBK sonrasında¹⁶⁵, kimsenin kendi davasında hakemlik yapamayacağından hareketle, hakemlerin kendi faaliyetleri için ücret takdir edemeyeceği belirlenmiştir. Tüm bu tartışmalar, 6100 sayılı HMK'da yer alan açık düzenlemeler ile son bulmuştur¹⁶⁶. HMK m. 440'a göre, taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, hakemlerin ücreti, dava konusu alacağın miktarı, uyuşmazlığın niteliği ve tahkim yargılamasının süresi dikkate alınarak kararlaştırılır (HMK m. 440/I). Tarafların, hakem veya hakem kurulunun ücretini, yerleşmiş kurallara veya kurumsal tahkim kurallarına atıfta bulunarak belirlemeleri de mümkündür (HMK m. 440/II). Hakemlerin hak kazanacağı ücretin, tahkim sözleşmesinde veya sonrasında hakem sözleşmesi ile belirlenmesi mümkündür.

Taraflar ile hakem veya hakem kurulu arasında, ücretin belirlenmesi konusunda uzlaşma sağlanamazsa, sözleşmede ücretin miktarına ve nasıl belirleneceğine ilişkin açık bir düzenleme yoksa ve bu konuda yerleşmiş kurallara veya kurumsal tahkim kurallarına yollama yapılmamışsa, ücret, her yıl Adalet Bakanlığınca ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görüşleri alınarak hazırlanan ücret tarifesine göre belirlenir (HMK m. 440/III)¹⁶⁷.

---

¹⁶⁵ Bkz. Dipnot 50.

¹⁶⁶ PETEK, s. 124-125.

¹⁶⁷ Bahsi geçen tarife, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hakem Ücret Tarifesi'dir. Tarife, HMK m. 440 maddesine dayanılarak, her yıl Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanır ve Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girer. Tarifenin amacı, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre tahkim yoluyla görülen dava ve işlerde, taraflarla hakem

Hakem Ücret Tarifesinde ücret, dava değerini esas alarak oransal olarak belirlenmiştir¹⁶⁸. Ücret tarifesinde, tek hakemli yargılamalarda hakem ücreti ile, üç veya daha fazla hakem bulunan yargılamalardaki hakem ücreti oranları ayrı olarak belirlenmiştir. HMK m. 440/IV ve HMK Hakem Ücret Tarifesi m. 4 uyarınca, aksi kararlaştırılmadıkça hakem kurulu başkanının ücreti, hakemlerden her birine ödenecek hakem ücretinin yüzde on fazlası olarak hesaplanır. Diğer hakemlerin ücreti ise, bu kurala uygun olarak hesaplanan tutardan kalan miktarın eşit olarak paylaşılması ile belirlenir¹⁶⁹.

Hakem kararının düzeltilmesi, yorumlanması veya tamamlanması hâllerinde, ek hakem ücreti ödenmez (HMK m. 440/V). HMK'da yer alan bu düzenlemeler, aynı şekilde, MTK m. 16'da da yer almaktadır. Hakem veya hakemleri kuruluna ödenecek ücret, HMK m. 441'de yargılama giderlerinden sayılmıştır (HMK m. 440/VI).

Hakem Ücret Tarifesi ile, HMK'da düzenlenmeyen, ücretin kısmen hak edilmesi, feragat-kabul-sulh hallerinde hak edilecek ücret vb. konularda düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre, tarafların yargılamanın sona erdirilmesi konusunda anlaşması; hakem veya hakem kurulunun, başka bir sebeple yargılamanın sürdürülmesini gereksiz veya imkânsız bulması; HMK m. 427/II uyarınca tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin talebin mahkemece reddedilmesi; taraflarca kararın oybirliğiyle verilmesinin öngörülmesine rağmen, hakem kurulu tarafından kararın oybirliğiyle verilememesi ve HMK m. 442/II uyarınca yargılama giderleri için avans yatırılmaması sebepleri ile hakem veya hakem kurulunun yetkisinin sona ermesi hallerinde, Hakem Ücret Tarifesinde belirlenen ücretin yarısına hükmedilir¹⁷⁰. Uyuşmazlığın, davanın geri alınması, davanın konusuz kalması, feragat, kabul veya sulh nedenlerinden biri ile sona ermesi halinde, hakem veya hakem kurulunca taraflara delillerin sunulması hususunda süre verilmesinden önce sona ermesi halinde, Hakem Ücret Tarifesinde belirlenen ücretin

---

veya hakem kurulları arasında ücretin belirlenmesi konusunda anlaşmaya varılamaması veya tahkim anlaşmasında bir hüküm bulunmaması ya da taraflarca bu konuda yerleşmiş kurallara veya kurumsal tahkim kurallarına yollama yapılmaması hallerinde hakem veya hakem kuruluna ödenecek ücretin miktarı ile ödenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

¹⁶⁸ Bkz. 01.10.2019 tarihli 30905 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hakem Ücret Tarifesi m. 12 uyarınca; anlaşmazlık konusu değere göre, ilk gelen 500.000,00 TL için tek hakemli yargılamalarda %5, üç veya daha fazla hakem için %8; sonra gelen 500.000,00 TL için tek hakemli yargılamalarda %4, üç veya daha fazla hakem için %7; sonra gelen 1.000.000,00 TL için tek hakemli yargılamalarda %3, üç veya daha fazla hakem için %6; sonra gelen 3.000.000,00 TL için tek hakemli yargılamalarda %2, üç veya daha fazla hakem için %4; sonra gelen 5.000.000,00 TL için tek hakemli yargılamalarda %1, üç veya daha fazla hakem için %2; 10.000.000,00 TL'den yukarı için tek hakemli yargılamalarda %0,1, üç veya daha fazla hakem için %0,2 olarak belirlenmiştir.

¹⁶⁹ HMK Hakem Ücret Tarifesi m. 10.

¹⁷⁰ HMK Hakem Ücret Tarifesi m. 5.

yarısına; süre verilmesinden sonra sona ermesi halinde ise tabloda belirlenen ücretin tamamına hükmolunur¹⁷¹. Hakem veya hakem kurulunca kısmî karar verilmesi halinde kısmî karar konusu uyuşmazlığın değerine göre ücret belirlenir. Kısmî kararın, nihaî karar olarak verilmesi halinde, Hakem Ücret Tarifesinde belirlenen ücretin tamamına hükmedilir¹⁷². HMK m. 439/VII uyarınca, iptal davası sonucunda, tarafların eski hakemlerden birini davaya yeniden bakması için tayin etmeleri halinde ise, Hakem Ücret Tarifesinde belirlenen ücretin yarısına hükmedilir¹⁷³.

Yaygın görüşe göre, vekâlet sözleşmesinde ücret hakkı, sözleşmenin kurulması ile doğar ve borcun ifası ile muaccel hale gelir. Hakem sözleşmesinde ise, Hakem Ücret Tarifesi'nin 9. maddesine göre, hakem ücreti, tahkim yargılamasının sona ermesi ile hak edilir. Dolayısıyla, hakemlik ücreti, yargılamanın sona ermesi ile muaccel hale gelir¹⁷⁴. Taraflar, hakem veya hakem kurulunun hak kazandıkları ücretin ödenmesinden müteselsil olarak sorumludur. Nitekim, bu husus TBK m. 511'de açıkça düzenlenmiştir. Müteselsil sorumluluk, hakemlere bir güvence sağlamaktadır ve hakemlerin tarafsız ve bağımsız davranma yükümlülüklerine uygun davranmalarına hizmet etmektedir¹⁷⁵. Bu nedenle, müteselsil sorumluluğun kaldırılmasına ve hakemlik ücretinin yalnız bir tarafça ödemesine dair yapılan anlaşmalar, hükümsüz kabul edilmelidir¹⁷⁶.

B. Masrafların Ödenmesini Talep Etme Hakkı

Mahkeme yargılamasında olduğu gibi, tahkim yargılamasının yürütülmesi sırasında yapılan birtakım harcamalar bulunmaktadır. Yapılan bu harcamaların, hakemler veya hakem kurulu tarafından karşılanması mümkün değildir. Yargılama giderleri olarak adlandırılan bu nevi harcamaların karşılanması, tarafların sorumluluğundadır. Nitekim, TBK m. 510'da *"Vekâlet veren, vekâletin gereği gibi ifası için vekilin yaptığı giderleri ve verdiği avansları faiziyle birlikte ödemek ve yüklendiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür."* düzenlemesine yer verilmiştir. Yapılan masraflar ile sözleşme kapsamında yürütülen iş arasında

¹⁷¹ HMK Hakem Ücret Tarifesi m. 6.

¹⁷² HMK Hakem Ücret Tarifesi m. 7.

¹⁷³ HMK Hakem Ücret Tarifesi m. 8.

¹⁷⁴ PETEK, s. 125-128.

¹⁷⁵ PETEK, s. 138; TAŞKIN, s. 188.

¹⁷⁶ PETEK, s. 138-139.

illiyet bağının bulunması halinde, sözleşme konusu amaçlanan sonuç gerçekleşmese dahi, işsahibi bu masrafları ödemekle yükümlüdür¹⁷⁷.

HMK m. 441 'de yargılama giderlerinin neler olduğu açıkça sayılmıştır. Buna göre;

- Hakemlerin ve hakemlerce belirlenen hakem sekreterliğinin ücreti,
- Hakemlerin seyahat giderleri ve yaptıkları diğer masraflar,
- Hakem veya hakem kurulu tarafından atanan bilirkişilere ve yardımına başvuru diğer kişilere ödenen ücretler ve keşif giderleri,
- Hakem veya hakem kurulunun onayladığı ölçüde tanıkların seyahat giderleri ve yaptıkları diğer masraflar,
- Hakem veya hakem kurulunun, davayı kazanan tarafın varsa vekili için avukatlık asgari ücret tarifesine göre takdir ettiği vekâlet ücreti,
- Mahkemelere yapılacak başvurularda alınan yargı harçları ve
- Tahkim yargılamasına ilişkin tebligat giderleri,

tahkim yargılamasında yapılan yargılama giderleri olarak kabul edilmiştir. Ancak Kanun maddesinin sınırlı sayıda düzenlendiği kabul edilmemelidir. Bu nedenle, söz konusu maddede açıkça sayılmamakla birlikte, hakemler tarafından yapılan, hakem sekreteri, bilirkişi gibi ifaya yardımcı kişilerin ücretleri, kargo, telefon, faks, fotokopi, kırtasiye malzemeleri vb. harcamalar, seyahat giderleri ve diğer masrafların da bu kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

HMK m. 442 uyarınca, taraflarca aksi kararlaştırmadıysa, yargılama giderleri, tahkim yargılamasında haksız çıkan tarafa yüklenir. Davada her iki taraf da kısmen haklı çıkarsa, yargılama giderlerinin, haklılık durumuna (kısmi kabul kısmi ret durumuna) göre taraflar arasında paylaşılması gerekmektedir¹⁷⁸. Mahkemelerin gerekçeli kararlarında olduğu gibi, hakem veya hakem kurulu kararında da tahkim yargılamasında yapılan giderler ve bu giderlerden kimin sorumlu olduğu açıkça belirtilmelidir. Hakem ücretinin tek bir tarafça ödenmesine ilişkin anlaşmaların hükümsüz olması gibi, masrafların yalnız bir tarafça ödenmesine ilişkin yapılan anlaşmalar da geçersizdir¹⁷⁹.

Özen yükümlülüğü kapsamında, hakemler gerekli olmayan masrafların yapılmasından kaçınılmalıdır. Ayrıca bilgi verme ve teslim yükümlülüğü kapsamında, yapılan harcamaları

---

¹⁷⁷ PETEK, s. 139.

¹⁷⁸ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 1086; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Ders Kitabı, s. 608.

¹⁷⁹ PETEK, s. 140.

ayrıntılarını gösteren belgelerin ve arta kalan masrafların taraflara teslimi ve iadesi gerekmektedir.

C. Avans Talep Etme Hakkı

Hakem veya hakem kurulu tarafından, yargılamanın yürütülmesi sırasında yapılacak tüm gider ve masrafların karşılanması, tarafların sorumluluğundadır. Yukarıda bahsedildiği üzere, yargılama sonunda, bu masrafların neler olduğu ve hangi tarafın ödemesi gerektiği tespit edilmektedir. Ancak hakemler veya hakem kurulu tarafından, yargılama faaliyetleri süresince yapılması gereken masrafların yargılama sonuna kadar bekletilmesi mümkün olmayabilir. Bu süreçte, bu giderlerin hakemler tarafından kendi kişisel imkânları ile karşılanması veya taraflarca bunun beklenmesi doğru değildir. Bu nedenle, HMK m. 442 hükmü ile, hakem veya hakem kurulunun yargılama giderleri için avans talep etmelerine imkân sağlanmıştır.

Mahkemelerde olduğu gibi, tahkim yargılamasında da hakemler, tarafların her birinden yargılama giderleri için avans yatırmasını isteyebilir. Kanun hükmü uyarınca, aksi kararlaştırılmadıkça, talep edilen avans, taraflarca eşit olarak ödenir.

Hakemlerin avans talep etme hakkı ve karşılığında tarafların avans ödeme yükümlülüğü oldukça önemlidir. Zira, HMK m. 442/II'de, avansın, öngörülen süre içinde ödenmemesi halinde, hakem veya hakem kuruluna, yargılamayı durdurma imkânı tanınmıştır. Bu halde, hakem veya hakem kurulu, yargılamanın durdurulduğunu taraflara bildirir. Bildirimin yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde taraflarca avans ödenirse, yargılamaya kaldığı yerden devam edilir. Aksi halde, HMK m. 435/I-e uyarınca, tahkim yargılaması sona erer. Böylece, tarafların bu yükümlülüğe aykırı davranmasının sonuçlarının, yargılamanın sona ermesine sebebiyet verecek nitelikte önemli olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu madde, emredici hüküm niteliğinde olup, taraflarca, bu hakkın ortadan kaldırılmasına ilişkin yapılan anlaşmalar geçersizdir¹⁸⁰.

---

¹⁸⁰ PETEK, s. 142.

Yargılama giderlerinde olduğu gibi, nihai kararın verilmesinden sonra, hakem veya hakem kurulu, taraflara, avansların harcama yerlerini ve miktarlarını gösterir bir belge verir ve arta kalması halinde, kalan avansı ödeyene iade eder.

D. Dayanışma Talep Etme Hakkı

Tahkim yargılaması hakem veya hakem kurulu tarafından yürütülmekle birlikte, sürecin etkili, hızlı ve süresi için sonuçlandırılması için tarafların katkısı oldukça önemlidir. Nitekim, hakem seçimi, iddia ve savunmaların sunulması, delillerin ibrazı gibi aşamalarda taraflar oldukça aktif bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle hakem veya hakem kurulu ile tarafların dayanışma içinde olması gerekmektedir. Yargılamanın ilerleyen aşamalarında, hakem veya hakem kurulu, delillerin toparlanması, tanıkların hazır edilmesi, belge ve bilgilerin ibraz edilmesi, başka yerden getirilecek birtakım belgelerin getirilmesi vb. konularda tarafların desteğine ihtiyaç duyabilmektedir. Bu hallerde, taraflar, uyuşmazlığın en kısa ve hızlı şekilde çözüme kavuşturulması için hakem veya hakem kuruluna destek vermelidir¹⁸¹.

Tarafların yargılamaya katılması ve katkı sağlaması, hakemlerce talep edilen bir hak olduğu gibi, aynı zamanda tarafların yükümlülüğüdür. HMK m. 430'da taraflardan birinin yargılamaya katılmaması hâlinde uygulanacak hükümler düzenlenmiştir. Buna göre, davacı taraf, geçerli bir neden göstermeksizin, dava dilekçesini süresi içinde vermezse veya verilen dava dilekçesi usulüne uygun değilse, hakem veya hakem eksikliğin giderilmesi için süre verir. Bu süre içinde eksikliğin giderilmemesi hâlinde, hakem veya hakem kurulu tahkim yargılamasına son verir (HMK m. 430/I-a). Yine davalı taraf, cevap dilekçesini vermez ise, bu durum davacının iddialarının ikrarı veya davanın kabulü olarak değerlendirilmeyip, hakem veya hakem kurulu tarafından yargılamaya devam edilir (HMK m. 430/I-b). Taraflardan birinin, geçerli bir neden göstermeksizin duruşmaya katılmaması veya delillerini sunmaktan kaçınması durumunda, hakem veya hakem kurulu, yargılamaya devam ederek, mevcut delillere göre karar verir (HMK m. 430/I-c).

---

¹⁸¹ BURDURLU, s. 133.

E. Zararların Tazminini Talep Etme Hakkı

TBK m. 510/II uyarınca, vekil, vekâlet verenden, vekâletin ifası sebebiyle uğradığı zararın giderilmesini talep edebilir. Vekâlet veren, bu tazmin yükümlülüğünden yalnız kusuru bulunmadığını ispat ederek kurtulabilir. Bu düzenlemenin, hakem sözleşmesi açısından da uygulanabilir olduğunun kabulü gereklidir. Buna göre, hakem veya hakemler kurulu, yargılama faaliyetini yerine getirirken, tarafların kusurları nedeniyle oluşmasına sebep verdikleri ancak yargılama giderleri ve masraflarına dahil olmayan zararların tazminini talep etme hakkına sahiptir¹⁸².

F. Manevi Haklar

Tahkimde, yargılama sürecinin gizliliği esastır. Yargılamaya ilişkin belgeler, yargılama süresinde elde edilen bilgiler, hakemlerin kimliği ve yargılama neticesinde verilen kararlar, kural olarak gizli tutulmalıdır. Bu bakımdan, hakemler, yapılan görüşmelerin gizli tutulmasını ve duruşmaların açıklanmamasını taraflardan isteme hakkına sahiptir. Ancak tarafların aksini kararlaştırmaları mümkündür. Buna göre, tarafların iradeleri doğrultusunda, hakem kararının ve/veya duruşmaların tamamen veya kısmen (belirli duruşmaların) aleni olması mümkündür¹⁸³.

III. HAKEMLERİN SORUMLULUĞU

Hakemlerin görevlerini yerine getirirken, yükümlülüklerine aykırı davranışları, sorumluluklarının doğmasına sebep olabilir. Bazı hukuk düzenlerinde, hakemler, tamamen veya belirli ölçülerde sorumluluktan bağışık tutulmaktadır. Genellikle Anglo-sakson hukukunda ve Amerika Birleşik Devletleri'nde, hakemler, tıpkı hâkimler gibi, yargılama faaliyetlerinden sorumlu tutulmamaktadır. Hukukumuzda da hakemlerin, hâkimler gibi sorumlu olacağına ilişkin görüşü savunan yazarlar da mevcuttur¹⁸⁴. Fransa'da, hakemlerin,

---

¹⁸² PETEK, s. 142-143.

¹⁸³ PETEK, 143-144.

¹⁸⁴ DAYINLARLI, s. 43.

yalnız ağır kusurlu eylemlerinden dolayı sorumlu olduğu kabul edilmektedir. İsveç Hukukunda ise, hakemlerin, avukatlar gibi sorumlu olduğu düzenlenmiştir¹⁸⁵.

Hukukumuzda ise, HMK m. 419 ile, aksi kararlaştırılmadıkça, hakemlerin haklı bir neden olmaksızın görevini yerine getirmekten kaçınması halinde, tarafların bu nedenle uğradığı zararı gidermekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir¹⁸⁶. HMK'nın bu düzenlemesi ile, hakemlerin sorumluluğunda, kusur sorumluluğu esas kabul edilmiştir. Ancak bu düzenleme, yeterince açık değildir. Hakemlerin, haklı bir neden olmaksızın görevlerini yerine getirmemeleri halinde sorumlu olacağı düzenlenmiş, ancak, ağır kusurlu veya ihmali bir davranışla faaliyette bulunmaları halinde, hakemlerin sorumluluğuna ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır.

Doktrinde, hakemlerin, görevini yerine getirirken ağır kusur veya ihmal ile, taraflara zarar vermeleri halinde, sorumluluğun söz konusu olduğunu savunan yazarlar bulunmaktadır¹⁸⁷. Hakem sözleşmesinin, Borçlar Hukuku'na tabi bir özel hukuk sözleşmesi olması ve vekâlet sözleşmesi benzeri bir nitelik taşıması nedeniyle, hakemler hakkında, sözleşmeden doğan sorumluluğa ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği de doktrinde savunulmaktadır¹⁸⁸.

HMK m. 419'da "*aksi kararlaştırılmadıkça*" ibaresine yer verilerek, hakemlerin hukuki sorumluluğunun, taraf iradeleri ile sınırlandırılmasına imkân sağlanmıştır. Ancak, TBK m. 115 uyarınca, borçlunun ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür. Doktrindeki görüşler ile birlikte, hakemlerin hukuki sorumluluğunun değerlendirilmesinde, borçlar hukuku genel hükümlerinin dikkate alınması gerekmektedir. Buna göre, hakemlerin ağır kusurlu eylemleri nedeniyle hukuki sorumluluğunun bulunmayacağına dair yapılan anlaşma, kesin olarak hükümsüzdür¹⁸⁹. Ancak, hakem sözleşmesi ile, hakemlerin ağır kusur haricinde, ihmali veya hafif kusurlu davranışları nedeniyle sorumluluklarının bulunmayacağı kararlaştırılabilir¹⁹⁰.

---

¹⁸⁵ BURDURLU, s. 135.

¹⁸⁶ Aynı hüküm, MTK m. 7/E'de de yer almaktadır.

¹⁸⁷ BURDURLU, s. 138; DAYINLARLI, s. 52-53.

¹⁸⁸ BURDURLU, s. 138.

¹⁸⁹ PETEK, s. 53-54.

¹⁹⁰ PETEK, s. 100.

BEŞİNCİ BÖLÜM

HAKEM SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ, HAKEMLERİN REDDİ, ÇEKİLMESİ VE USULÜ

I. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

Her sözleşmede olduğu gibi, hakem sözleşmesinde de istenilen sona erme şekli, karşılıklı hak ve yükümlülüklerin yerine getirilerek sözleşmenin kendiliğinden sona ermesidir. Ancak taraflar ile hakemler arasında yaşanabilecek olumsuzluklar, tahkim yargılamasından kaynaklanan sorunlar ve eksiklikler nedeniyle, hakem sözleşmesi, tarafların ortak veya tek taraflı iradeleri ile sona erdirilebilmektedir. Bu nedenle sona erme sebeplerinin ve sonuçlarının incelenmesi gerekmektedir.

HMK m. 435/T’de tahkim yargılamasının sona erme halleri açıkça düzenlenmiştir. Buna göre tahkim yargılaması;

- nihai hakem kararının verilmesi,
- davacının davasını geri alması,
- tarafların yargılamanın sona erdirilmesi konusunda anlaşması,
- hakem veya hakem kurulunun başka bir sebeple yargılamanın sürdürülmesini gereksiz veya imkânsız bulması,
- tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin taleplerin mahkemece reddedilmesi,
- taraflarca kararın oybirliğiyle verilmesinin öngörülmesine rağmen, hakem kurulunun oybirliğiyle karar verememesi,
- yargılama giderleri için avans yatırılmaması

hallerinden birinin gerçekleşmesi ile sona erer. Tahkim yargılamasının sona ermesi, hakem sözleşmesinin de sona ermesi sonucunu doğurur. Zira, hakem sözleşmesinin temelini tahkim yargılaması oluşturmaktadır. Nitekim, m. 435/II’de, hakem veya hakem kurulunun yetkisinin, yargılamanın sona ermesiyle ortadan kalkacağı açıkça düzenlenmiştir.

Ancak, HMK'nın usul kuralları nedeniyle sona erme hallerinin yanı sıra, hakem sözleşmesinin taraf iradeleri ile de sona erdirilmesi mümkündür. Bu nedenle, sona erme hallerinin ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir.

A. Hakem Sözleşmesinin Usul Kurallarına Uygun Olarak Sona Ermesi

Hakem sözleşmesinin olağan ve doğal sona erme şekli, tahkim yargılamasının nihai karar ile sona ermesidir. Hakem sözleşmesinin esasını, tahkim sözleşmesi oluşturmaktadır. Bu nedenle tahkim yargılamasının usule ilişkin kararlar ile sona ermesi ile, hakem sözleşmesi de sona erer.

Tahkim yargılaması, usule ilişkin nihai kararlar ile sona ermektedir. Yargılamayı sona erdiren nihai kararlara örnek olarak; mahkeme yargılamasında olduğu gibi, uyuşmazlık konusunun esası hakkında verilen kararlar, görevsizlik, yetkisizlik gibi usuli nedenlerle verilen ret kararları, kabul (ikrar), sulh, feragat hâllerinde yargılamanın devamında hukuki yararın kalmaması nedeniyle verilen kararlar verilebilir¹⁹¹.

Taraflarca seçilen hakemlerin, uyuşmazlığın esası hakkında yürüttükleri yargılama sonucunda, uyuşmazlığı nihai olarak sona erdiren ve icra edilebilir, esasa ilişkin bir kararın verilmesi, tahkim yargılamasının esas amacı olduğu gibi, hakemlerin de asli yükümlülüğüdür. Hakemlerin bu asli ediminin karşılığı olarak en temel hakları da ücret talep etme hakkıdır. Tahkim yargılamasının bu şekilde sona erdirilmesi ile, hakem veya hakem kurulunun yetkisi de sona ermektedir. Böylece, hakemler, hakem sözleşmesi ile belirlenen ücrete hak kazanmış olurlar¹⁹².

Hakem sözleşmesinin, usul hukuku kurallarına uygun olarak sona erme halleri arasında, taraflarca kararın oybirliğiyle verilmesinin öngörülmesine rağmen, hakem kurulunun oybirliğiyle karar vermemesi hâli (HMK m. 435/I-d) ve yargılama giderleri için avans yatırılmaması hâli (HMK m. 435/I-e) de bulunmaktadır. Anılan madde hükmü uyarınca tahkim yargılaması sona erdiğinden, hakem veya hakem kurulunun yetkisi de ortadan kalkmaktadır.

---

¹⁹¹ BURDURLU, s. 142-143.

¹⁹² BURDURLU, s. 146.

Ancak yargılamanın esastan çözümlenen bir karar yerine, HMK m. 435'te yer alan haller nedeniyle veya feragat, sulh, kabul vb. sonucu davanın konusuz kalmasına sebep olacak bir karar ile neticelenmesi ya da yetkisizlik nedeniyle sona ermesi halinde, hakem veya hakem kurulunun ücrete hak kazanıp kazanamayacağı sorunu gündeme gelmektedir. Tarafların irade serbestisi gereği, bu hallerde hakem veya hakemlerin ücrete hak kazanıp kazanamayacağı veya ne kadar bir ücrete hak kazanacağı, hakem sözleşmesi ile açıkça belirlenebilir. Taraflarca herhangi bir ücret belirlenmemesi halinde, Adalet Bakanlığı'nca yayımlanan ücret tarifesine göre hesaplama yapıldığından, bu durum, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hakem Ücret Tarifesi'nde yer alan düzenlemeler ile açıklığa kavuşturulmuştur. Buna göre, hakem veya hakem kurulunun görevinin, HMK m. 435/1 (b), (c), (ç), (d) ve (e) bentlerinde yazılı sebeplerden¹⁹³ biri ile sona ermesi halinde, ücret tablosunda yazılı ücretin yarısına hükmedilir. Davanın geri alınması, konusuz kalması, feragat, kabul veya sulh halinde, hakem veya hakem kurulunca taraflara delillerin sunulması hususunda süre verilmesinden önce görevleri sona ermişse ücret tablosunda belirlenen ücretin yarısına, süre verilmesinden sonra sona ermişse tabloda belirlenen ücretin tamamına hak kazanılacağı düzenlenmiştir.

B. Tahkim Süresinin Dolması

Tahkim yargılamanın süresinin taraflarca tespit edilmesi mümkündür. Ancak önceden belirlenmemesi halinde tahkim süresi HMK m. 427'de bir yıl olarak düzenlenmiştir. Tahkim süresi, tarafların anlaşması halinde, taraflardan birinin başvurusu üzerine mahkemenin vereceği karar ile uzatılabilir. Herhangi bir uzatmanın olmaması veya uzatma süresine rağmen tahkim yargılamanın süresi içinde sonuçlandırılmaması, tahkim yargılamanın sona ermesine sebep olur. Tahkim yargılamanın sona ermesi nedeniyle, hakem sözleşmesi de sona erer. Bu durum HMK m. 435/1-ç bendinde açıkça düzenlenmiştir.

---

¹⁹³ HMK m. 435/I' e göre tahkim yargılaması aşağıdaki hallerden birinin gerçekleşmesi ile sona erer. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hakem Ücret Tarifesi m. 5'e göre, bu hallerin varlığında ücret tablosunda belirlenen tutarın yarısına hükmedilir:

- Taraflar, yargılamanın sona erdirilmesi konusunda anlaşılırsa,
- Hakem veya hakem kurulu, başka bir sebeple yargılamanın sürdürülmesini gereksiz veya imkânsız bulursa,
- HMK m. 427/II'ye göre tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin talep mahkemece reddedilirse,
- Taraflarca kararın oybirliğiyle verilmesinin öngörülmesine rağmen, hakem kurulu oybirliğiyle karar veremezse,
- HMK m. 427/II'ye göre yargılama giderleri için avans yatırılmazsa.

Tahkim süresinin dolmasına rağmen, hakem veya hakem kurulu tarafından yargılamaya devam edilerek, karar verilmesi halinde, bu karar HMK. 439/1-c uyarınca iptal edilir. Tahkim süresinin sona ermesi ile tahkim sözleşmesi veya tahkim şartı ortadan kalktığından, taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözümü için, devlet mahkemeleri yetkili merci haline gelir¹⁹⁴. Bu uygulamanın yerinde olduğunu söylemek güçtür. Şöyle ki, tahkim yargılamasının süresi içinde sona erdirilememesi halinde, tarafların uyuşmazlığın çözümü için tahkim yargılamasına başvurma iradelerinde bir değişiklik meydana gelmemektedir. Bu nedenle yeni bir hakem seçimi veya hakem kurulu teşkili sağlanarak tahkim yargılamasının devamına karar verilmesi gerekmektedir. Tahkim yargılamasının süresi içinde tamamlanamaması nedeniyle, uyuşmazlığın mahkemelerce çözümlenmesi tarafların iradesine aykırılık teşkil eder. Bu durum ise, tarafların irade serbestisi esasına dayalı tahkim yargılamasının özünü yansıtmamaktadır.

Hakem veya hakem kurulu, kusurlu davranışları nedeniyle tahkim yargılamasının süresi içinde tamamlanamamasına sebep olmuşlarsa, hakemlik ücretine hak kazamayacakları gibi, oluşan zararlardan da sorumlu olurlar.

C. İfanın İmkânsızlaşması

Hakem sözleşmesinin, tahkim yargılamasının devamı sırasında ve herhangi bir aşamada, yargılamanın devamını imkânsız kılan sebeplerle sona ermesi mümkündür. HMK m. 435/I-c'de açıkça düzenlendiği üzere, hakem veya hakemler kurulu, yargılamanın sürdürülmesini gereksiz veya imkânsız bulursa, tahkim yargılaması sona erer. Tahkim yargılamasının sona ermesi ile, hakem sözleşmesi de sona erer.

Sözleşmenin kurulmasından sonra ortaya çıkan imkânsızlık halleri, fiziki imkânsızlık ve hukuki imkânsızlık olarak iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Fiziki imkânsızlık, sözleşme ile belirlenen edimin, taraflarca önceden bilinmeyen veya sonradan meydana gelen olaylar nedeniyle yerine getirilememesidir. Fiziki imkânsızlığa, hakemin ölümü, akıl sağlığını

---

¹⁹⁴ Yargıtay 15. HD, 16.03.2015, E. 2015/375, K. 2015/1233, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 07.07.2019); Yargıtay 15. HD, 13.12.2010, E. 2010/4207, K. 2010/6858, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (E.T. 07.07.2019).

yitirmesi, tahkim yargılamasını devam ettirmesine engel olacak ciddi bir hastalığa yakalanması gibi haller örnek gösterilebilir¹⁹⁵.

Hukuki imkânsızlık ise, sözleşmenin ifası için gerekli hukuki kuralların hükmünü kaybetmesi veya yetkili makamların kararı ile ortadan kalkmasıdır. Hakemin fiil ehliyetini kaybetmesi, hakemlik görevinin yerine getirilmesi için gerekli şartları kaybetmesi, iflası gibi haller hukuki imkânsızlık sebepleridir¹⁹⁶.

Yargılamanın yürütülmesi ve nihai kararın verilmesini engelleyen hallerin, sözleşmenin yapıldığı sırada bulunmaması gerekmektedir. Aksi halde hakem veya hakem kurulu bu hallerin varlığını yargılama faaliyetine başlamadan önce biliyorsa veya bilecek durumda ise, taraflara karşı sorumlu olur. Ancak, ifanın imkânsızlığına sebep olacak hallerin sonradan ortaya çıkması ve ortaya çıkmasında tarafların kusurunun bulunmaması halinde, hakem veya hakem kurulunun sorumluluğu ve tazmin yükümlülüğü söz konusu olmaz¹⁹⁷.

D. Hakem Sözleşmesinin Taraf İradeleriyle Sona Ermesi

Hakem sözleşmesi, her şeyden önce borçlar hukukuna tabi bir maddi hukuk sözleşmesidir. Bu niteliği ile, tarafların ortak ve serbest iradesine dayalı olarak meydana gelen hakem sözleşmesinin, her sözleşmede olduğu gibi, genel hükümler çerçevesinde feshedilmesi mümkündür.

Taraflar ile hakem veya hakem kurulunun karşılıklı anlaşması ile, hakem sözleşmesi ileriye dönük etki doğuracak şekilde her zaman feshedilebilir. Burada önemle belirtilmesi gereken husus, hakem sözleşmesinin feshi halinde, bunun ileriye dönük sonuç doğurmasıdır. Hakem sözleşmesinin feshedilmesi ile, hakem veya hakem kurulunun yetkisi fesih anından itibaren sona ermektedir. Bu kapsamda, sözleşmenin feshedilmesine kadar geçen sürede yapılan tüm usuli işlemler ve yargılamanın sonuçları hukuken geçerliliğini korumaktadır¹⁹⁸.

---

¹⁹⁵ EREN, Borçlar Genel Hükümler, s. 1453 vd; BURDURLU, s. 166-167.

¹⁹⁶ EREN, Borçlar Genel Hükümler, s. 1453 vd; BURDURLU, s. 168.

¹⁹⁷ BURDURLU, s. 167-168.

¹⁹⁸ BURDURLU, s. 149-150.

Bununla birlikte tahkim yargılamasının tarafların iradesi ile sona ermesi hallerinde de, hakem sözleşmesi kendiliğinden sona erer. HMK m. 435/I-a uyarınca, davacının davasını geri alması hâlinde, davalı taraf bu işleme itiraz etmezse veya davalının hakem veya hakem kurulu tarafından, davalının davanın devamı konusundaki itirazında hukuki yarar bulunmadığına karar verilirse, tahkim yargılaması sona erer. Yine, tarafların, yargılamanın sona erdirilmesi konusunda anlaşmaları halinde (HMK m. 435/I-b) tahkim yargılaması ve buna bağlı olarak hakem sözleşmesi sona erer.

Hakem sözleşmesinin, tarafların iradesi ile sona erdirilmesi halinde, hakem veya hakem kurulunun, sözleşme ile belirlenen ücretin ne kadarına hak kazanacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu halde, yargılamada gelinen aşama, hakem veya hakem kurulunun harcadığı zaman ve emek gibi unsurlar değerlendirilerek, makul bir ücret belirlenmelidir. Bununla birlikte, hakem sözleşmesini fesheden veya kusurlu ya da ihmali davranışları ile feshe sebep olan tarafın, herhangi bir sorumluluğu veya tazmin yükümlülüğü olup olmayacağı yönünde sözleşmede düzenleme yapılması mümkündür. Hatta, bu halde, hakem veya hakem kurulunun hak edeceği ücret ve sözleşmenin sona ermesine sebep olan tarafın sorumluluğunun sözleşmede açıkça belirlenmesi, oluşabilecek uyuşmazlıkların çözümünü kolaylaştıracaktır. Hakem sözleşmesinde bu konuda açık bir düzenlemenin yer almaması veya tarafların düzenlemelere rağmen uzlaşmaya varamaması halinde, bu uyuşmazlık mahkeme aracılığı ile giderilir¹⁹⁹.

Hakem sözleşmesinin, tek taraflı olarak feshi de bir başka sona erme şeklidir. Uygulamada daha sık karşılaşılan bu fesih halinde, uyuşmazlık taraflarınca fesih hali hakem veya hakem kurulunun reddi; hakem veya hakem kurulu tarafından fesih ise çekilme olarak adlandırılmaktadır. Yargılamanın tarafsızlık ve bağımsızlık çerçevesinde yürütülmemesi veya böyle bir tehlikenin bulunması, özü güven ilişkisine dayalı hakem sözleşmesinin ve tahkim yargılamasının amacına ulaşmasını engeller. Bununla birlikte, gönüllülük ve öneri-kabul ilişkisine dayalı olarak kurulan hakem sözleşmesinde, hakem veya hakem kurulunun ifa yükümlülüğünü tamamen veya gereği gibi yerine getirmesini engelleyen bir halin varlığında, sözleşmenin ve yargılamanın devam ettirilmesinde fayda bulunmamaktadır. Bu nedenle, hakemlerin reddi ve çekilmesi hallerinin ve sonuçlarının incelenmesi gerekmektedir.

---

¹⁹⁹ BURDURLU, s. 150.

II. HAKEMLERİN REDDİ VE ÇEKİLMESİ

Hakem veya hakem kurulunun asli yükümlülüğü, tahkim yargılamasının, tarafsızlık ve bağımsızlık ilkeleri çerçevesinde, usul kurallarına ve yargılamanın esaslarına uygun şekilde, zamanında ve nihai olarak sona erdirilmesidir. Bu yükümlülükler aykırı davranışların bulunması, taraflarca hakem veya hakem kurulunun reddine sebep olabilir. Anglo-sakson hukukunda hakemin reddi için, tarafsızlık ve bağımsızlığını etkileyecek ciddi bir tehlikenin varlığı aranırken, ülkemizin de dahil olduğu Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde makul şüphe yeterli kabul edilmektedir²⁰⁰.

Kanunda, hakemlerin ret nedenleri açıkça düzenlenmemiştir. HMK m. 417/II'de hakemin, taraflarca kararlaştırılan niteliklere sahip olmadığı, taraflarca kararlaştırılan tahkim usulünde öngörülen bir ret sebebi mevcut bulunduğu veya tarafsızlığından şüphe edilmeyi haklı gösteren durum ve koşullar gerçekleştiği takdirde reddedilebileceği düzenlenmiştir. Anılan düzenleme ile, hakemlerin reddi sebeplerinin, taraflarca hakem sözleşmesinde kararlaştırılmasına imkân tanınmıştır.

Bununla birlikte, hakemler, tıpkı hakimler gibi görev yapmaları ve karar merci olmaları nedeniyle, tarafsız ve bağımsız olmak zorundadır. Bu aynı zamanda hakemlerin asli yükümlülükleri arasındadır. Hakemlerin, tarafsızlık ve bağımsızlıklarını şüpheye düşürecek bir durumun varlığında, görevi kabul etmemesi veya görevden çekilmesi (istifa etmesi) gerekmektedir. Hakemin tarafsızlığı ve bağımsızlığını şüpheye düşürecek nedenler belirlenirken objektif şüphe kriteri esas alınmalıdır²⁰¹.

HMK m. 34 ve devamında yer alan hakimlerin yasaklılık (çekilme) ve ret nedenlerinin, hakemler açısından da geçerli olduğu sonucuna ulaşılması mümkündür²⁰². Buna göre, aşağıdaki nedenlerin varlığı halinde, hakemlerin reddi söz konusu olabilir:

- Hakemlerin kendilerine ait olan veya doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak ilgili oldukları davalarda,
- Aralarında evlilik bağı kalksa bile eşlerinin davalarında,

²⁰⁰ BURDURLU, s.154-155.

²⁰¹ PETEK, s. 63, 65.

²⁰² PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 1077; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Ders Kitabı, s. 600.

- Kendileri veya eşlerinin altsoy veya üstsoylarının davalarında,
- Kendileri ile arasında evlatlık bağı bulunanların davalarında,
- Üçüncü derece de dâhil olmak üzere kan hısımlarının veya evlilik bağı kalksa dahi kayın hısımlarının davalarında,
- Dördüncü derece de dâhil yansoy hısımlarına ait olan davalarda,
- Nişanlılarının davalarında,
- İki taraftan birinin vekili, vasisi, kayyımı veya yasal danışmanı sıfatıyla hareket ettikleri davalarda,
- İki taraftan birine öğüt vermiş ya da yol göstermiş bulunduğu davalarda,
- İki taraftan birine veya üçüncü kişilere kanunen gerekmediği hâlde görüşünü açıklamış olduğu davalarda,
- Tanık veya bilirkişi olarak dinlenmiş bulunduğu davalarda,
- Hâkim sıfatıyla hareket etmiş olduğu davalarda,
- İki taraftan birisi ile aralarında bir dava veya bir düşmanlık bulunan davalarda.

HMK m. 417/I uyarınca, kendisine hakemlik önerilen kimse, bu görevi kabul etmeden önce tarafsızlık ve bağımsızlığından şüphe edilmeyi haklı gösteren durum ve koşulları açıklamak zorundadır. Bu durum, hakemlerin tarafsız ve bağımsız davranma yükümlülüğünün de bir sonucudur. Hakemlerin kişisel durumlarını açıklaması, tarafların, hakemin tarafsızlık ve bağımsızlığına ilişkin değerlendirme yapmalarına ve objektif şüphenin bulunması halinde hakemin reddini talep etmelerine imkân sağlar. Hakemin kişisel durumunu açıklaması zorunluluğu, yargılamanın sona ermesine kadar devam eder. Hakem tarafında açıklanması gereken durumların ne olduğuna ilişkin Kanun'da açık bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak bu hususta, IBA kurallarının incelenmesi ve uygun ölçüde uygulanması mümkündür²⁰³. Bu kurallar arasında, hakemin tüzel kişi olan tarafın temsilcisi veya çalışanı olması, hakemin uyuşmazlık sonunda verilecek karardan etkilenecek önemli bir kişisel veya mali menfaatinin bulunması, hakemin taraflardan birine dava hakkında hukuki görüş bildirmesi gibi haller sayılmıştır.

Taraflar önceden bilgilendirilmemiş oldukları takdirde hakem, daha sonra ortaya çıkan durumları da gecikmeksizin taraflara bildirir. Taraflardan birinin bizzat atadığı veya atanmasına

---

²⁰³ IBA Guidelines on Conflict of Interest in International Arbitration, 2014; IBA Rules of Ethics for International Arbitrators, 1988.

katıldığı hakemi reddetmesi, yalnız hakemin atanma tarihinden sonra öğrenilen ret nedenlerine dayanılarak yapılabilir (HMK m. 417/II).

HMK m. 34'te yer alan hakimlerin yasaklılık sebeplerinin varlığı halinde, çekilmeleri zorunludur. Bu hükmün hakemler açısından kıyasen uygulanması gerekmektedir. Buna göre, hakemler, davaya bakmaktan yasaklı oldukları hallerin varlığında, talep olmasa dahi çekilmelidir. Hakem veya hakem kurulunun, taraflardan birinin kendisini reddetme talebi üzerine de çekilmeye karar vermesi mümkündür. Bunun dışında, örneğin hakemin görevin ifasını zorlaştıracak bir hastalığa yakalanması, tarafların veya hakem kurulundaki diğer hakemlerin baskı ve kötü davranışlarına maruz kalması gibi tahkim yargılamasını yerine getirmesini engelleyecek bir durumun oluşması halinde, hakemlerin çekilmesi söz konusu olabilir.

A. Hakemlerin Reddi ve Çekilmesi Usulü

Hakemlerin reddi usulü, HMK m. 418'de detaylı olarak düzenlenmiştir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, kanunkoyucu, tarafların iradesine üstünlük tanıyarak, hakemlerin reddi usulünü serbestçe kararlaştırabilmelerine imkân vermiştir. Bu nedenle, taraflarca sözleşmede farklı bir usulün belirlenmesi halinde, Kanun'da öngörülen usul yerine, taraflarca belirlenen usul uygulanmalıdır. Ancak, taraflarca herhangi bir usulün belirlenmemesi veya belirlenen usulün herhangi bir sebeple uygulanamaz hale gelmesi durumlarında, HMK m. 418'de belirlenen usul uygulanır.

Taraflardan birinin hakemi reddetmesi, hakem sözleşmesini doğrudan sona erdirmez. Hakemi reddetmek isteyen taraf, hakemin veya hakem kurulunun seçiminden ya da hakemin reddi talebinde bulunabileceği bir durumun ortaya çıktığını öğrendiği tarihten itibaren iki hafta içinde ret talebinde bulunabilir. Ret talebinin, uyuşmazlığın karşı tarafına yazılı olarak bildirilmesi gerekmektedir. Uyuşmazlığın karşı tarafının, bu ret talebini kabul etmesi halinde, reddedilen hakemin yetkisi ve bu hakem ile yapılan hakem sözleşmesi sona erer.

Hakemi reddetmek isteyen tarafın, bu isteğini, reddi talep edilen hakeme de bildirmesi gerekmektedir. Bu halde, reddi talep edilen hakem, HMK m. 418/II uyarınca, kendiliğinden

çekilme kararı alabilir. Reddedilen hakem kendiliğinden çekilmez veya uyuşmazlığın karşı tarafı ret talebini kabul etmez ise, ret hakkında karar, hakem kurulunca verilir (HMK m. 418/II).

Hakem kurulundan bir hakemin veya birden çok hakemin reddini isteyen taraf, ret talebini ve gerekçesini hakem kuruluna bildirir. Kanunda açıkça bir süre öngörülmemekle birlikte, hakem kurulu, ret talebini öncelikli olarak değerlendirmeli ve karara bağlamalıdır. Ret talebinin değerlendirilmesi hakkındaki kararda, reddi talep edilen hakemin karar katılması mümkün değildir.

Hakem kurulu tarafından, ret talebinin kabul edilmesi halinde, hakem sözleşmesi sona erer. Ancak tahkim sözleşmesi geçerliliğini korumaya devam eder. Bu nedenle, reddedilen ve görevi sona eren hakem yerine, sözleşmede belirlen usule uygun olarak yeni hakem seçimi yapılarak, yargılamaya devam edilir. Bu sürede, tahkim süresi işlemez (HMK m. 421). Tahkim yargılaması tek hakem ile yürütülmesi kararlaştırılmışsa veya hakem kurulunu oluşturan hakemler ismen belirlenmiş ise, ya da kurulun karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin görevinin sona ermesi hâlinde, tahkim de sona erer (HMK 421/III).

Hakem kurulu tarafından ret talebinin kabul edilmemesi halinde, reddeden taraf, talebinin kabul edilmediğini öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde, mahkemeye başvurarak, söz konusu kararın kaldırılmasını ve hakem veya hakemlerin reddine ilişkin talebi hakkında karar verilmesini isteyebilir.

Tek hakemin bulunduğu hallerde, seçilen hakemin reddi için tarafların mahkemeye başvurması gerekmektedir. Aynı şekilde, hakem kurulunun tümünün reddi veya karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin reddi için yalnız mahkemeye başvurulabilir. Görevli ve yetkili mahkeme, tarafları dinledikten sonra, ret talebi hakkında nihai kararı verir. Mahkemenin bu hususta vereceği kararlar kesin olup, tarafların mahkemenin verdiği karara karşı kanun yoluna başvurma imkânı yoktur (HMK m. 418/IV)²⁰⁴. Taraflar, HMK m. 418/IV'te öngörülen mahkemenin yetkisini ortadan kaldıracak şekilde bir düzenleme yapamazlar.

---

²⁰⁴ Bu husus MTK ve UNCITRAL Model Kanunu'nda da benimsenmiştir.

B. Hakemlerin Reddi ve Çekilmesinin Sonuçları

Taraflarca seçilen hakemin, usulüne uygun olarak reddedilmesi halinde, reddolunan hakemin görevi ve taraflar arasında yapılan hakem sözleşmesi sona erer. Sözleşmenin ve görevin sona erme anı, mahkeme tarafından ret talebinin kabulüne ilişkin kararın verildiği tarihtir²⁰⁵.

Hakemlerin çekilmesi de hakem sözleşmesinin sona ermesine neden olur. Hakemin bağımsızlığını ve tarafsızlığını şüpheye düşürecek bir sebebin sonradan oluşması ve bu durum karşısında hakemin çekilmesi halinde, işgörme borcunu yerine getirmemesi nedeniyle hakemin sorumluluğundan bahsedilemez. Ancak, hakemlerin görevden çekilmesi, mutlaka haklı bir sebebe dayanmalıdır. Hakemin çekilmesini gerektiren bir sebebin, kendi kusuru ile oluşmasına sebebiyet veren hakem, işgörme borcuna ve asli yükümlülüklerine aykırı davranmış kabul edilmelidir. Bu hâlde hakem, hak ettiği ücreti alamayacağı gibi, haksız davranışından kaynaklanan zararları tazmin etmek zorunda kalır²⁰⁶.

Seçilen hakemin veya hakem kurulunun tümünün ya da karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin ret talebini, mahkemenin kabul etmesi hâlinde, tahkim sona erer. Ancak, hakem veya hakemler ismen belirlenmemişse, HMK m. 421 hükmü uyarınca yeniden hakem seçimi yoluna gidilmelidir.

---

²⁰⁵ TAŞKIN, s. 252.

²⁰⁶ PETEK, s. 64, BURDURLU, s. 164.

SONUÇ

Devlet yargılamasında tarafların uyuşmazlığın görüleceği mahkemeyi ya da hâkimi seçme imkânı bulunmamaktadır. Bununla birlikte taraflar ile, davaya bakmakla görevli hâkim arasında herhangi bir hukuki ilişki kurulmaz, taraflar birbirlerine karşı bir işgörme ve ücret ödeme gibi yükümlülükler altına girmezler. Dolayısıyla, tarafların uyuşmazlığın karara bağlanması sürecinde herhangi bir katkısı bulunmamaktadır. Buna karşılık, tahkim yargılamasında, taraflar, aralarındaki uyuşmazlığı nihai olarak sona erdirecek kişi veya kişileri, bizzat belirleme imkânına sahiptir. Bununla birlikte, taraflarca seçilen hakem veya hakem kurulu üyelerinin, taraflara karşı birtakım edim ve yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu yükümlülükler aykırı davranışları halinde ise taraflara karşı hukuki sorumluluk altındadırlar.

Hakem veya hakem kurulunun en önemli edimi, yargılamanın usulüne uygun ve icra edilebilir bir karar ile, makul süre içinde sona erdirilmesidir. Mahkeme yargılamasına kıyasla, daha kısa süre içinde ve daha az masrafla, alanında uzman kişilerin hakem olarak görev aldığı tahkim yargılamasının daha tercih edilir hale getirilmesi gerekmektedir. Bunun en etkili yollarından biri, tarafların tahkim konusunda bilgilendirilmesi ve özellikle hakem sözleşmesinin uygulamada daha sık uygulanır hale getirilmesidir. Zira, hakem sözleşmesi ile, hakemler ve taraflar arasındaki ilişki, karşılıklı güven ve sözleşme temeline oturmaktadır.

Çalışmamızda, taraflar ve hakemler arasında kurulan ilişkinin ve önemi vurgulanan hakem sözleşmesinin, hukuki niteliğinin maddi hukuka tabi bir özel hukuk sözleşmesi olduğu tespit edilmiştir. Hakem sözleşmesinin maddi hukuktaki yeri belirlendikten sonra, borçlar hukukuna tabi diğer işgörme sözleşmeleri de incelenerek, hakem sözleşmesinin, vekâlet sözleşmesi benzeri türü kendine özgü bir sözleşme olduğu kabul edilmiştir. Buna göre hakem sözleşmesine, TBK'da yer alan vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümler ile (TBK m. 502-514), HMK'da yer alan tahkime ilişkin hükümlerin (HMK m. 407-444) uygulanması gerekmektedir.

Hakem sözleşmesinin, uyuşmazlık tarafları ve hakemden oluşan iki tarafı bulunmaktadır. Hakem sözleşmesinde, sözleşmeler hukukunun genel prensiplerine uygun olarak, irade serbestisi esastır. Buna göre, herhangi bir şekil şartına bağlı olmaksızın, hakem sözleşmesi, tarafların öneri (teklif/icap) ve kabul beyanları ile kurulmaktadır.

Kurulmasının ardından hakem sözleşmesi ile, tarafların birbirlerine karşı üstlendikleri yükümlülükler ve talepte bulunabilecekler haklar tespit edilmiştir. Hakemin yargılamanın usulüne uygun olarak yürütülmesi ve sonrasında icra edilir nitelikte bir karar vermesinden oluşan işgörme yükümlülüğü, hakem sözleşmesinin asli edimidir. Bununla birlikte, hakem, asli edimini, şahsen ifa ile yükümlüdür. Hakemler, hakemlik görevinin kabulü ile, taraflar arasında aksi bir düzenleme olmadığı hallerde, yargılama faaliyetinin sona ermesinden sonra dahi, sadakat ve sır saklama yükümlülüğü altındadır. Hakemler, yargılama faaliyetlerini özenle yürütmek, tarafların iradesine uygun hareket etmek ve taraflara bilgi vermekle yükümlüdür. Hakimler gibi karar merci olan ve esasen devlete ait yargılama yetkisini kullanan hakimlerin, en önemli yükümlülüklerinden biri de tarafsız ve bağımsız davranma yükümlülüğüdür.

Hakem sözleşmesinde, uyuşmazlık taraflarının yükümlülükleri, hakemlerin haklarını oluşturmaktadır. Buna göre hakemlerin üstlendikleri işgörme edimi karşısındaki en önemli hakkı, ücret hakkıdır. Her işgörme sözleşmesinde olduğu gibi, hakem sözleşmesinde de, hakemler, yargılama faaliyetinin yürütülmesi nedeniyle, belirli bir ücrete hak kazanır. İrade serbestisi prensibine uygun olarak, hakem veya hakem kurulu üyelerine ödenecek ücret, tarafların iradeleri doğrultusunda, hakem sözleşmesi ile belirlenir. Taraflarca ücretin kararlaştırılmaması halinde, ücret, HMK m. 440 uyarınca, her yıl Adalet Bakanlığınca hazırlanan Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hakem Ücret Tarifesi'ne göre belirlenir. Bununla birlikte, hakemlerin yargılama faaliyetinin yürütülmesi sırasında yapılan masrafların ödenmesini talep etme ve bu masraflar için avans talep etme hakkı bulunmaktadır. Tahkim yargılamasının en kısa süre içinde sonuçlandırılması için, hakemlerin, tarafların desteğine ihtiyaç duyduğu haller oluşabilir. Bu halde, hakemlerin, taraflardan dayanışma talep etme hakkı bulunmaktadır. Bunların haricinde, hakemlerin ifa sebebiyle zarara uğramaları halinde, zararın tazminini talep etme ve birtakım manevi hakları bulunmaktadır.

Hakemlerin, sözleşme gereği üstlendikleri yükümlülüklere aykırı davranmaları halinde, taraflara karşı hukuki sorumluluğu bulunmaktadır. HMK m. 419 hükmü uyarınca, hakem, haklı bir neden olmaksızın görevini yerine getirmekten kaçınırsa, tarafların bu nedenle uğradıkları zararı tazmin etmeyle yükümlüdür.

Hakem sözleşmesi, diğer özel hukuk sözleşmelerinde olduğu gibi, kural olarak karşılıklı edimlerin ifası ile sona erer. Ancak, hakem sözleşmesinde belirlenen veya sözleşmede

aksi öngörülmemiş ise, HMK m. 427 uyarınca bir yıllık süre içinde tahkim yargılamasının sonuçlandırılmaması halinde, tahkim yargılaması sona ereceğinden, hakem sözleşmesi de sona erer. Hakemin ölümü, fiili ehliyetini kaybetmesi gibi sebeplerle ifanın imkansızlaşması da hakem sözleşmesinin sona erme sebeplerindedir. Bununla birlikte, hakem sözleşmesinin, tarafların iradeleri ile sona erdirilmesi de mümkündür.

Hukuk Muhakemeleri Kanununda yer alan hâkimlerin reddi ve çekilmesi halleri, hakem sözleşmesinde de, kıyasen uygulanmaktadır. Buna göre, hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlığına aykırı hallerin varlığında, hakemlerin çekilmesi veya tarafların hakemin reddini talep etme hakkı bulunmaktadır. Hakemlerin reddi, HMK m. 418’de belirlenen usule göre gerçekleştirilir. Reddi talep edilen hakem yerine, yeni bir hakemin seçilebileceği kararlaştırılmışsa veya buna engel bir durum yoksa, HMK m. 421’e göre yeniden hakem seçimi yoluna gidilir. Aksi halde tahkim yargılaması sona ereceğinden, hakem sözleşmesi de sona erer.

KAYNAKLAR

GENEL ESERLER

ALANGOYA, Yavuz/ YILDIRIM, Kamil/ YILDIRIM DEREN, Nevhis; Medeni Usul Hukuku Esasları, İstanbul 2009.

ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder/ AYVAZ TAŞPINAR, Sema/ HANAĞASI, Emel; Medeni Usul Hukuku, Ankara 2019.

BURDURLU, Özlem; Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakem Sözleşmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2016.

DAYINLARLI, Kemal; HUMK'da düzenlenen ihtiyari İç Tahkim, Ankara 2004.

EMİROĞLU Haluk; Roma Hukukunda Vekâlet Sözleşmesi (Mandatum) ve Hukuk İşlemlerde Temsil, AÜHFD, C. 52, S. 1, Ankara, 2003.

EREN, Fikret; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2019 (Borçlar Genel Hükümler).

EREN, Fikret; Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2019 (Borçlar Özel Hükümler).

HATEMİ, Hüseyin/ SEROZAN, Rona/ARPACI, Abdülkadir; Borçlar Hukuku: Özel Bölüm, İstanbul 1992.

KORUCU, Yavuz; Tahkim: Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre, Ankara 2015.

KURU, Baki/ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder; Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2014.

KURU, Baki; Medeni Usul Hukuku, İstanbul 2015.

KURU, Baki; İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2019 (Ders Kitabı).

PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet; Medeni Usul Hukuku, Ankara 2013.

PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet; Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, İstanbul 2019 (Ders Kitabı).

PETEK, Ömer Faruk; Hakem Sözleşmesi Uyarınca Hakemin Hak ve Yükümlülükleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2015.

SENYEN KAPLAN, Emine Tuncay; Bireysel İş Hukuku, Ankara 2019.

TAHIROĞLU, Bülent; Roma Borçlar Hukuku, İstanbul 2012.

TANDOĞAN, Haluk; Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, İstanbul 2010.

TAŞKIN, Alim; Hakem Sözleşmesi, Ankara 2005.

ÜSTÜNDAĞ, Saim; Medeni Yargılama Hukuku Cilt I-II Yerel Mahkemelerde Yargılama Kanun Yolları ve Tahkim, İstanbul 1997.

YARGI KARARLARI

Yargıtay İBK 13.5.1964, E. 1964/1, K. 1964/3, www.kazanci.com, (10.01.2019).

Yargıtay 13. HD, 26.09.1974, E. 1974/2385, K. 1974/2161, www.kazanci.com, (02.01.2017).

Yargıtay 11. HD, 07.07.1981, E. 1981/2726, K. 1981/3508, www.kazanci.com, (26.12.2017).

Yargıtay 15. HD, 15.06.1989, E. 1989/1023, K. 1989/2841, www.kazanci.com, (21.11.2017).

Yargıtay 15. HD, 09.04.1990, E. 1990/361, K. 1990/1677, www.kazanci.com, (24.12.2017).

Yargıtay 15. HD, 13.09.1994, E. 1994/3637, K. 1994/4868, www.kazanci.com, (24.01.2019).

Yargıtay 15. HD, 25.11.1994, E. 1994/2509, K. 1994/7055, (TAŞKIN, s. 144'ten naklen).

Yargıtay 15. HD, 25.11.1994, E. 1994/2509, K. 1994/7055, (TAŞKIN, s. 144'ten naklen).

Yargıtay 11. HD, 28.06.1996, E. 1996/3621, K. 1996/4800, www.kazanci.com, (03.01.2019).

Yargıtay HGK, 19.03.2003, E. 2003/15-142, K. 2003/182, bkz. www.kazanci.com, (05.11.2017).

Yargıtay 15. HD, 18.06.2003, E. 2003/2780, K. 2003/3307, bkz. www.kazanci.com, (27.11.2017).

Yargıtay 15. HD, 01.07.2004, E. 2004/1508, K. 2004/3700, bkz. www.kazanci.com, (27.11.2017).

Yargıtay 15. HD, 13.12.2010, E. 2010/4207, K. 2010/6858, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (07.07.2019).

Yargıtay HGK 04.05.2011, E. 2011/13-161, K. 2011/276, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (25.05.2019).

Yargıtay HGK 07.11.2012, E. 2012/3-531, K. 2012/760, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (25.05.2019).

Yargıtay 13. HD 02.10.2014, E. 2014/10881, K. 2014/30543, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (25.05.2019).

Yargıtay 15. HD 26.02.2015, E. 2014/5988, K. 2015/1011, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (15.06.2019).

Yargıtay 13. HD 05.03.2015, E. 2014/15408, K. 2015/6771, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (25.05.2019).

Yargıtay 15. HD, 16.03.2015, E. 2015/375, K. 2015/1233, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (07.07.2019).

Yargıtay 13. HD 25.03.2015, E. 2014/18380, K. 2015/9560, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (25.05.2019).

Yargıtay 13. HD 16.06.2015, E. 2014/47908, K. 2015/20580, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (25.05.2019)

Yargıtay 13. HD 16.06.2015, E. 2014/47908, K. 2015/20580, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (25.05.2019).

Yargıtay 18. HD, 10.11.2015, E. 2015/2510, K. 2015/16201, www.karararama.yargitay.gov.tr, (24.01.2018).

Yargıtay HGK 11.11.2015, E. 2015/2591, K. 2015/2584, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (25.05.2019).

Yargıtay 13. HD, 11.05.2016, E. 2015/29539, K. 2016/12865, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (25.05.2019).

Yargıtay 21. HD, 27.03.2017, E. 2016/17911, K. 2017/2390; www.karararama.yargitay.gov.tr, (24.01.2018).

Yargıtay HGK, 19.04.2017, E. 2015/711, K. 2017/753, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (25.05.2019).

Yargıtay 8. HD, 26.04.2017, E. 2017/9365, K. 2017/6272; www.karararama.yargitay.gov.tr, (24.01.2018).

Yargıtay HGK, 31.05.2017, E. 2017/4, K. 2017/1051, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (25.05.2019).

Yargıtay 13. HD, 21.06.2018, E. 2018/2182, K. 2018/7149, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (25.05.2019).

Yargıtay HGK 04.10.2018, E. 2018/588, K. 2018/1424, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (25.05.2019).

Yargıtay 3. HD, 05.12.2018, E. 2018/471, K. 2018/12442; www.yargitay.gov.tr, (24.01.2018).

Yargıtay 13. HD, 18.12.2018, E. 2016/28927, K. 2018/12282, bkz. www.karararama.yargitay.gov.tr, (25.05.2019).

Yargıtay 15. HD. 27.11.1990, E. 1990/2789, K. 1990/5083, (TAŞKIN, s. 155'ten naklen).

Yargıtay 15. HD, 22.5.1997, E. 1997/6694, K. 1997/2667, bkz. www.kazanci.com, (10.10.2019).

Yargıtay 15. HD, 2.7.1997, E. 1997/2567, K. 1997/3420, bkz. www.kazanci.com, (10.10.2019).